
НІМЦІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ:

історія та сучасність

Дніпропетровськ
АРТ-ПРЕС
2012

УДК 94(477.63)-054
ББК 63.3(4Укр-4Дні)-27
Н 50

Серія «Національно-культурні товариства Дніпропетровщини»

**Видання книги присвячене 80-річчю створення
Дніпропетровської області**

Творча група:

В. А. Райнберг, Є. Є. Гессен, М. С. Забуга, О. М. Катічев

Книга «Німці Дніпропетровщини: історія та сучасність» знайомить читача з культурою та традиціями німецької спільноти нашого регіону, її духовним та громадським життям, розповідає про вагомий внесок німців у становлення Катеринославської губернії – Дніпропетровської області та їх сьогодишню роботу для розвитку регіону і всієї України.

Н 50 **Німці Дніпропетровщини: історія та сучасність** : [Документальні нариси]. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2012. – 112 с.

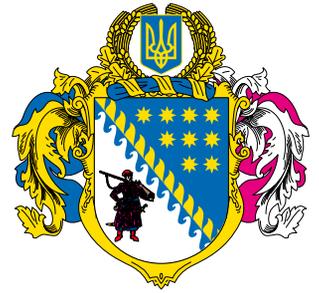
ISBN 978-966-348-305-4

Книга «Немцы Днепропетровщины: история и современность» знакомит читателя с культурой и традициями немецкого сообщества нашего региона, его духовной и общественной жизнью, рассказывает о весомом вкладе немцев в становление Екатеринославской губернии – Днепропетровской области и сегодняшней работе для развития региона и всей Украины.

УДК 94(477.63)-054
ББК 63.3(4Укр-4Дні)-27

ISBN978-966-348-305-4

© Облдержадміністрація, 2012
© АРТ-ПРЕС, технічне оформлення, 2012

Дорогі друзі!

Ви тримаєте в руках книгу, присвячену німецькій громаді Дніпропетровської області.

Представники німецького народу, які живуть і трудяться в Україні, починаючи з XVIII століття, зробили значний внесок у розвиток економіки та культури нашої країни. Промисловці, землероби, інженери, вчені, архітектори, адміністратори німецького походження у XIX столітті зіграли важливу роль у розвитку Катеринославської губернії. Наш славетний земляк Олександр Поль, учений і підприємець, відкрив родовища залізних руд Кривбасу, сформував основу колекції Історичного музею. В кінці XIX століття німецькі промисловці створюють підприємства, які й зараз є флагманами вітчизняної індустрії.

XX століття стало періодом суворих випробувань для німецького населення України. Перша світова, революція і громадянська війна, розкуркулення і репресії 30-х років, масова депортація радянських німців на початку Великої Вітчизняної завдали важких втрат німецькій діаспорі.

Однак після здобуття Україною незалежності створюються всі умови для діяльності національних громад, у тому числі – і німецької. Влада регіону підтримує роботу національно-культурного товариства німців Дніпропетровщини, сприяє їх культурному і духовному розвитку. Ми робимо все для того, щоб народи, які населяють наш регіон, могли творчо працювати для блага Дніпропетровщини і всієї України, будувати сучасну, економічно розвинену, європейську державу. Упевнений: успіх нашого регіону – це успіх всієї України!

Цікавого вам читання!

Олександр ВІЛКУЛ,
голова Дніпропетровської
обласної державної адміністрації

Дорогие друзья!

Вы держите в руках книгу, посвященную немецкой общине Днепропетровской области.

Представители немецкого народа, которые живут и трудятся в Украине с XVIII века, внесли значительный вклад в развитие экономики и культуры нашей страны. Промышленники, земледельцы, инженеры, ученые, архитекторы, администраторы немецкого происхождения в XIX веке сыграли важную роль в развитии Екатеринославской губернии. Наш славный земляк Александр Поль, ученый и предприниматель, открыл месторождения железных руд Кривбасса, сформировал основу коллекции Исторического музея. В конце XIX века немецкие промышленники создают предприятия, которые и сегодня являются флагманами индустрии.

XX век стал периодом суровых испытаний для немецкого населения Украины. Первая мировая, революция и гражданская война, раскулачивание и репрессии 30-х годов, массовая депортация советских немцев в начале Великой Отечественной нанесли тяжелейший урон немецкой диаспоре.

В независимой Украине создаются все условия для деятельности национальных общин, в том числе – и немецкой. Власть региона активно поддерживает работу национально-культурного общества немцев Днепропетровщины, способствует их культурному и духовному развитию. Мы делаем все для того, чтобы народы, населяющие наш регион, могли созидательно трудиться для блага Днепропетровщины и всей Украины, строить современную, экономически развитую, европейскую страну. Уверен: успех нашего региона – это успех всей Украины!

Интересного вам чтения!

Александр ВІЛКУЛ,
председатель Днепропетровской
областной государственной администрации

Княгиня Ольга у 957 р. першою з правителів Київської Русі відправила послів до німецького короля Оттона Великого і запросила до Києва християнських місіонерів з Німеччини. Є відомості, що вона відвідувала монастир на Монастирському острові (суч. Дніпропетровськ)

Княгиня Ольга в 957 г. первой из правителей Киевской Руси отправила послов к германскому королю Оттону Великому и пригласила в Киев христианских миссионеров из Германии. Есть сведения, что она посещала монастырь на Монастырском острове (совр. Днепрпетровск)

Монастирський острів
Монастырский остров

Ордени, якими нагороджений голова ДОТН «Відергебурт» В. А. Райнберг
Ордена, которыми награжден председатель ДООН «Видергебурт» В. А. Райнберг

*В. А. Райнберг, голова Дніпропетровського
обласного товариства німців «Відергебурт»,
член Національної спілки журналістів України
В. А. Райнберг, председатель Днепропетровского
областного общества немцев «Видергебурт»,
член Национального союза журналистов Украины*

Дорогі друзі!

Радий представити книгу, яка розповідає про німецьке національно-культурне товариство Дніпропетровщини. Про історію та сучасність діаспори, представники якої живуть і трудяться на українській землі вже багато років і століть.

Німці зробили неоціненний внесок у становлення та розвиток України і Дніпропетровської області, в минулому – Катеринославської губернії.

У числі губернаторів Катеринославської губернії були 12 вихідців з Німеччини, а найвідомішим градоначальником Катеринослава (1905–1909) та його останнім мером (1918–1919) був німець-меноніт Іван Якович Езау.

Сьогодні Україна і Німеччина активно взаємодіють в економічній та гуманітарній сферах. І Дніпропетровщина – яскравий приклад такого співробітництва. В області успішно працюють більше 50 підприємств з німецькими інвестиціями, у т. ч. – «Хайдельбергцемент», «МЕТРО» та ін. Посол Німеччини в Україні Крістофер Вайл відзначив, що Дніпропетровщина займає особливе місце у розвитку відносин між нашими країнами. Ми покладаємо великі сподівання на довгострокове й перспективне співробітництво нашої області з містами й землями Німеччини – для підвищення добробуту населення, зміцнення взаєморозуміння між людьми, в цілому – для розквіту нашого регіону та всієї України.

Дорогие друзья!

Рад представить книгу, которая рассказывает о немецком национально-культурном обществе Днепропетровщины. Об истории и современности диаспоры, представители которой живут и трудятся на украинской земле уже много лет и веков.

Немцы внесли неоценимый вклад в становление и развитие Украины и Днепропетровской области, в прошлом – Екатеринославской губернии.

В числе губернаторов Екатеринославской губернии были 12 выходцев из Германии, а самым известным градоначальником Екатеринослава (1905–1909) и его последним мэром (1918–1919) был немец-меннонит Иван Яковлевич Эзау.

Сегодня Украина и Германия активно взаимодействуют в экономической и гуманитарной сферах. И Днепропетровщина – яркий пример такого сотрудничества. В области успешно работают более 50 предприятий с немецкими инвестициями, в т. ч. – «Хайдельбергцемент», «МЕТРО» и др. Посол Германии в Украине Кристофер Вайл отметил, что Днепропетровщина занимает особое место в развитии отношений между нашими странами. Мы возлагаем большие надежды на долгосрочное и перспективное сотрудничество нашей области с городами и землями Германии – для повышения благосостояния населения, укрепления взаимопонимания между людьми, в целом – для процветания нашего региона и всей Украины.

СТОЛИЦЯ НА ДНІПРІ

СТОЛИЦЯ НА ДНЕПРЕ

Унікальний випадок у світовій історії: Катеринослав заклали в кінці XVIII століття правителі двох найбільших імперій тодішньої Європи – російська імператриця Катерина II (до заміжжя – принцеса Софія Августа Фредеріка фон Анхальт-Цербст Дорнбургська) і австрійський імператор Йосип II.

Катерина Велика поклала великі надії на наш регіон і планувала створити тут Південну столицю Російської імперії; на противагу Північній столиці – Санкт-Петербургу, створеному царем Петром Великим.

Відповідно до новітніх досліджень, Катерина II не випадково вибрала наш регіон для створення нової столиці Росії. На думку деяких учених, саме тут, на Дніпрі (у районі давньої фортеці Кодак та нинішнього ж/м Придніпровськ), у II–IV ст. нашої ери була давня столиця готської держави – Данпарштадт. Результати німецької археологічної експедиції В. Зіверса (1942) і експедиції Радянської Академії наук (1957) показують, що давнє місто знаходилося на місці сучасного Дніпропетровська. Катерина II знала і про фортецю Кодак, яка в 1635–1648 рр. розташовувалася на місці нашого міста. Її гарнізон складався з німецьких ландскнехтів, драгунів і кирасирів з Пруссії, всього 1200 чоловік. Ряд істориків вважають, що саме зі створення Кодака може вести свою історію Дніпропетровськ.

Приїзд німецьких поселенців у наші краї почався з виданого в 1763 р. Маніфесту Катерини II. Першими поселення-колонії заснували тут німці-меноніти, яким християнська віра забороняла носити зброю й служити в армії. Тільки на території Катеринославської губернії в цей час утворилося 57 німецьких колоній. За допомогою новітніх аграрних технологій, які принесли переселенці, Україна незабаром вийшла на 1-ше місце в світі з експорту в Європу зерна та іншої сільгосп-продукції.

У 1786 р. Катерина II створює своє знамените Катеринославське козацтво (в основному з міщан

Унікальний випадок у світовій історії: Катеринослав заклали в кінці XVIII століття правителі двох величайших імперій тогочасної Європи – російська імператриця Катерина II (до заміжжя – принцеса Софія Августа Фредеріка фон Анхальт-Цербст Дорнбургська) і австрійський імператор Йосиф II.

Катерина Велика возлагала большие надежды на наш регион и планировала создать тут Южную столицу Российской империи; в противовес Северной столице – Санкт-Петербургу, созданному царём Петром Великим.

Согласно новейшим исследованиям, Екатерина II не случайно выбрала наш регион для создания новой столицы России. По мнению ряда ученых, именно здесь, на Днепре (в районе древней крепости Кодак и нынешнего ж/м Приднепровск), во II–IV вв. нашей эры находилась древняя столица готского государства – Данпарштадт. Результаты немецкой археологической экспедиции В. Зиверса (1942) и экспедиции Советской Академии наук (1957) показывают, что древний город находился на месте современного Днепропетровска. Екатерина II знала и о крепости Кодак, которая в 1635–1648 гг. располагалась на месте нашего города. Ее гарнизон состоял из немецких ландскнехтов, драгун и кирасиров из Пруссии, всего 1200 человек. Ряд историков полагают, что именно с создания Кодака может вести свою историю Днепропетровск.

Приезд немецких поселенцев в наши края начался с изданного в 1763 г. Манифеста Екатерины II. Первыми поселения-колонии основали здесь немцы-меннониты, которым христианская вера запрещала носить оружие и служить в армии. Только на территории Катеринославской губернии в это время образовалось 57 немецких колоний. С помощью новейших аграрных технологий, которые принесли переселенцы, Украина вскоре вышла на 1-е место в мире по экспорту в Европу зерна и другой сельхозпродукции.

*Катерина II
Екатерина II*

польського та німецького походження) під командуванням легендарного отамана Матвія Платова. Катеринославське козацтво відіграло важливу роль у перемогах російської армії під час російсько-турецької війни.

Під час Вітчизняної війни з Наполеоном величезний внесок у захист рідної землі зробили воєначальники Олександр Христофорович Бенкендорф, головнокомандувач Михайло Богданович Барклайде-Толлі, Ернст Костянтинович Гессен-Філіпсталь, Петро Християнович Вітгенштейн, Фердинанд Федорович Вінцингероде і багато інших видатних воєначальників і офіцерів німецького походження.

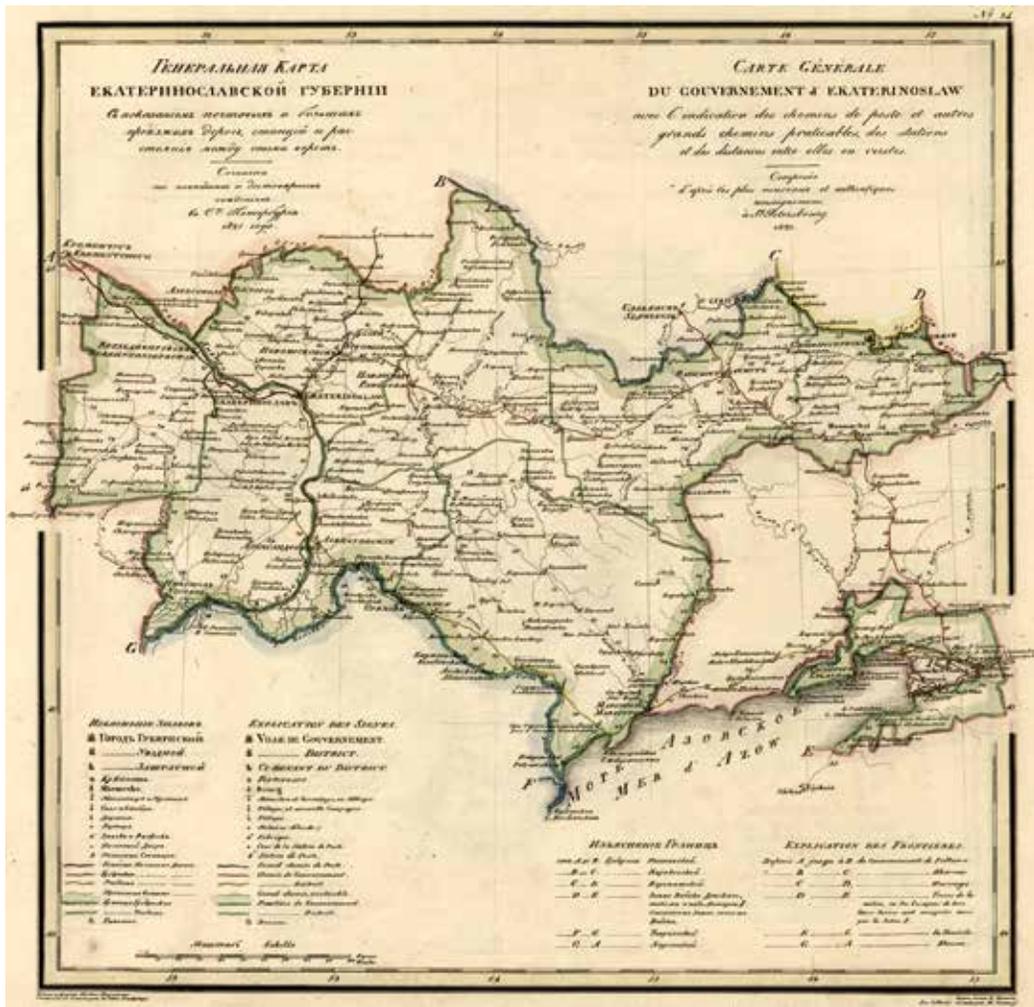
З моменту заснування в Катеринослав приїжджає значна кількість німецьких фахівців, які роблять свій внесок у розвиток міста. Серед них – губернатори Петро Берг, Отто Франк, Андрій Пеутлінг, проектувальники міста Карл Палипау, Штаунберг, Мерц. Перший лікар Катеринослава Карл Іванович Роде займається медичною практикою і відкриває лазарети, з яких почалася наша обласна клінічна лікарня ім. Мечникова, створюється очна лікарня Езау і хірургія Ерліха.

Німецькі колоністи зіграли велику роль у роз-

В 1786 г. Екатерина II создает своё знаменитое Екатеринославское казачество (в основном из мещан польского и немецкого происхождения) под командованием легендарного атамана Матвея Платова. Екатеринославское казачество сыграло важную роль в победах российской армии во время русско-турецкой войны.

Во время Отечественной войны с Наполеоном огромный вклад в защиту родной земли внесли воєначальники Александр Христофорович Бенкендорф, главнокомандующий Михаил Богданович Барклайде-Толли, Эрнст Константинович Гессен-Филлипсталь, Пётр Христианович Витгенштейн, Фердинанд Фёдорович Винцингероде и многие другие выдающиеся воєначальники и офицеры немецкого происхождения.

С момента основания в Екатеринослав приезжает значительное количество немецких специалистов, которые вносят свой вклад в развитие города. Среди них – губернаторы Петр Берг, Отто Франк, Андрей Пеутлинг, проектировщики города Карл Палыпау, Штаунберг, Мерц. Первый врач Екатеринослава Карл Иванович Роде занимается медицинской практикой и открывает лазареты, с которых началась наша

Мапа Катеринославської губернії
Карта Екатеринославской губернии

витуку промисловості Катеринославської губернії. Перше підприємство Катеринослава – це створена в 1792 р. суконна фабрика (до недавнього часу – хлібозавод № 1 на пр. К. Маркса), її директором був Карл Адлерберг. Німці зробили вагомий внесок у розвиток культури нашого краю і всього Півдня України. Так, брати Ульман (близькі друзі знаменитого письменника Ф. М. Достоєвського) відкрили в Катеринославі перший книжковий магазин, бібліотеки, читальні зали.

Німець за походженням, дослідник і меценат Олександр Поль відкрив багатющі родовища залізних руд у сучасному Кривбасі, тим самим перетворивши Катеринославську губернію в найбільший промисловий центр півдня Російської імперії. Він також сприяв заснуванню Катерининської залізниці і створив історичний музей, який зараз носить ім'я його учня, видатного історика Д. І. Яворницького.

У Першу світову війну в Російській імператор-

областная клиническая больница им. Мечникова, создается глазная лечебница Эзау и хирургия Эрлиха.

Немецкие колонисты сыграли большую роль в развитии промышленности Екатеринославской губернии. Первое предприятие Екатеринослава – это созданная в 1792 г. суконная фабрика (до недавнего времени – хлебозавод № 1 на пр. К. Маркса), ее директором был Карл Адлерберг. Немцы внесли весомый вклад в развитие культуры нашего края и всего Юга Украины. Так, братья Ульман (близкие друзья знаменитого писателя Ф. М. Достоевского) открыли в Екатеринославе первые книжные магазины, библиотеки, читальные залы.

Немец по происхождению, исследователь и меценат Александр Поль открыл богатейшие месторождения железных руд в современном Кривбассе, тем самым превратив Екатеринославскую губернию в крупнейший промышленный центр юга Российской империи. Он также способство-

Е. К. Гессен-Філіпсталь
Э. К. Гессен-Филлипсталь

М. Б. Барклай-де-Толлі
М. Б. Барклай-де-Толли

ській армії служило близько 330 тисяч російських німців. Російський генштаб на 82 % складався з генералів німецького походження, які підготували і здійснили в серпні 1914 р. план військової кампанії. Більше 5 тисяч військовослужбовців німецького походження (в основному – командири дивізій та полків) були нагороджені орденами Св. Георгія Побідоносця та Св. Володимира. Серед них був і легендарний командир, згодом Головнокомандувач Російської Добровольчої армії барон Врангель.

У той же час роки Першої світової та громадянської воєн стали страшним випробуванням для німців, які жили в Україні і в Катеринославській губернії. У 1916–1920 рр. відбувається справжній геноцид німців-менонітів, яким їх віра в Ісуса Христа забороняла носити зброю і служити в армії. До сьогодні ніхто не відповів за це лиходійство. Тоді 90 % менонітів усього світу проживало в Катеринославській губернії, і в основному – на території

вал основанію Екатерининской железной дороги и создал исторический музей, который сейчас носит имя его ученика, выдающегося историка Д. И. Яворницкого.

В Первую мировую войну в Российской императорской армии служило около 330 тысяч российских немцев. Русский генштаб на 82 % состоял из генералов немецкого происхождения, которые подготовили и осуществили в августе 1914 г. план военной кампании. Более 5 тысяч военнослужащих немецкого происхождения (в основном – командиры дивизий и полков) были награждены орденами Св. Георгия Победоносца и Св. Владимира. Среди них был и легендарный командир, впоследствии Главнокомандующий Русской Добровольческой армией барон Врангель.

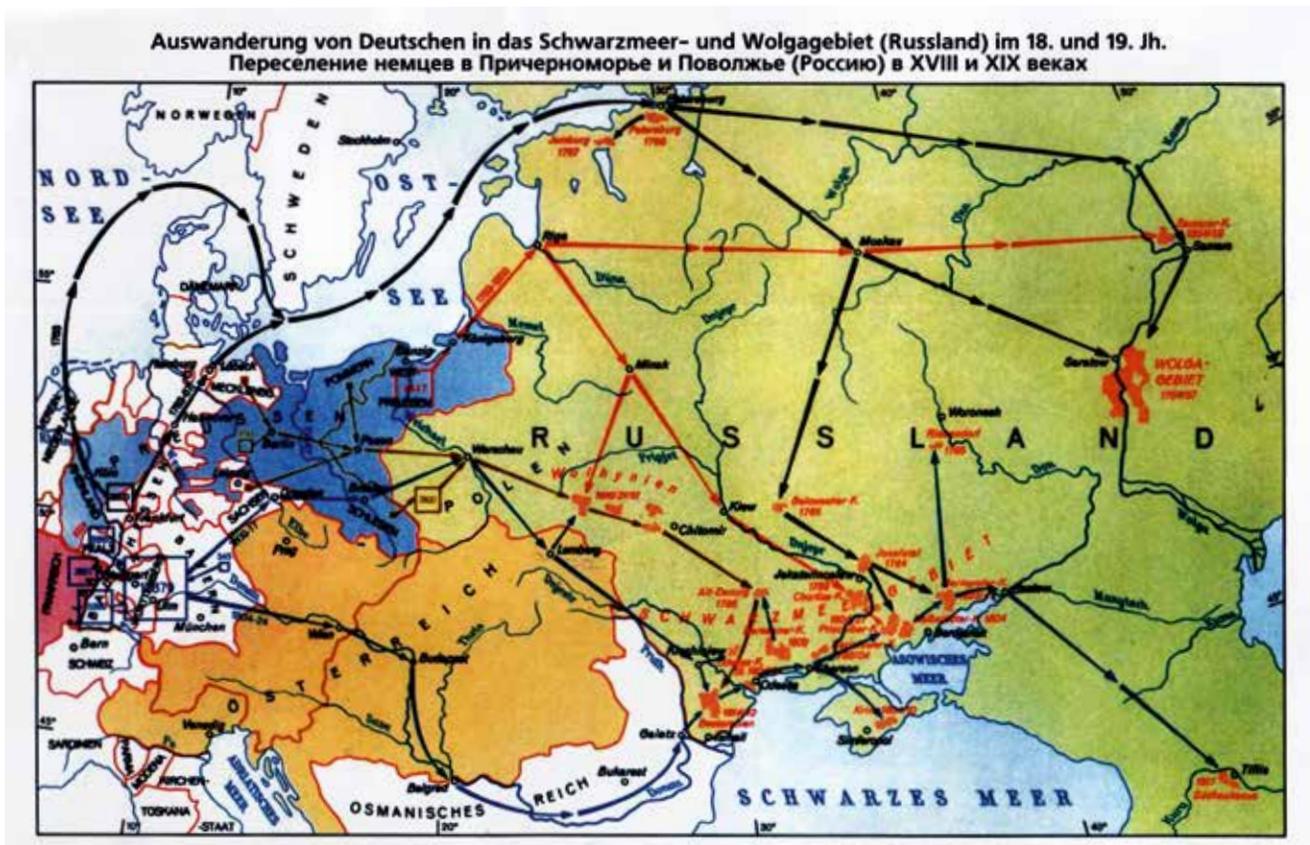
В то же время годы Первой мировой и гражданской войн стали страшным испытанием для немцев, живших в Украине и в Екатеринославской губернии. В 1916–1920 гг. происходит подлинный

сучасних Дніпропетровської та Запорізької областей України. Тільки в 1919 р., у ситуації масового вбивства бандитами беззахисних жінок, дітей, літніх людей німці-меноніти тимчасово відступили від своїх християнських переконань і створили загони самооборони. Примітно, що саме ці формування вчинили серйозний опір і першими змогли розбити банди Нестора Махна (в той час – червоного командира, нагородженого орденом Червоного Прапора під номером 4).

Після громадянської війни німці взяли діяльну участь у відбудові народного господарства вже Радянської України і зробили великий внесок у розвиток соціальної та культурної сфери республіки.

геноцид немцев-меннонитов, которым их вера в Иисуса Христа запрещала носить оружие и служить в армии. До сих пор никто не ответил за это злодеяние. Тогда 90 % меннонитов всего мира проживало в Екатеринославской губернии, и в основном – на территории современных Днепропетровской и Запорожской областей Украины. Только в 1919 г., в ситуации массового убийства бандитами беззащитных женщин, детей, пожилых людей немцы-меннониты временно отступили от своих христианских убеждений и создали отряды самообороны. Примечательно, что именно эти формирования оказали серьезное сопротивление и первыми смогли разбить банды Нестора Махно (в то время – красного командира, награжденного орденом Красного Знамени под номером 4).

После гражданской войны немцы приняли деятельное участие в восстановлении народного хозяйства уже Советской Украины и внесли большой вклад в развитие социальной и культурной сферы республики.

Переселення німецьких колоністів у Російську імперію, 1763–1861 рр. Німецька мапа XIX ст.

Переселение немецких колонистов в Российскую империю, 1763–1861 гг. Немецкая карта XIX в.

Генерал-лейтенант М. О. Гаген
Генерал-лейтенант Н. А. Гаген

НІМЦІ УКРАЇНИ В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

НЕМЦЫ УКРАИНЫ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ

Війна – трагічна сторінка в історії німецької діаспори в Україні та СРСР. З початком Великої Вітчизняної радянськї німці були репресовані відповідно до злочинного Указу Верховної Ради СРСР 28 серпня 1941 р. «Про виселення німців» і депортовані у віддалені райони СРСР.

У той же час радянськї німці показали себе мужніми і стійкими борцями з фашизмом. 22 червня 1941 р. прийняли перший бій з фашистами 34 тис. німців-військовослужбовців Червоної Армії. Найбільше з них (862 німці) перебували у цей час у 88-й Карельській дивізії, яка однією з перших отримала звання гвардійської. На ряді дільниць оборони підрозділу ворог за всю війну так і не зміг перейти державний кордон СРСР. З початком війни в легендарній Брестській фортеці першими прийняли бій з фашистами зам. командира 125-го стрілецького полку майор Олександр Дулькейт, лейтенанти Е. Кроль і воєнлікар В. Вебер. 366 етнічних німців у роки Великої Вітчизняної війни отримали звання Героя Радянського Союзу. Більшість з них приховували свою національність і значилися в документах латишами, українцями та євреями. Так, у 1941 р. з восьми чоловік, які отримали звання Героя Радянського Союзу, п'ятеро були німецького походження. У їх числі – легендарний льотчик Микола Францевич Гастелло. Два етнічних німці стали двічі Героями Радянського Союзу: це – легендарні льотчики Генріх Генріхович Штерн і Анатолій Якович Брандис, який народився в Катеринославі – Дніпропетровську. Всю війну морською авіацією СРСР командував етнічний німець, генерал-майор О. В. Борман, який до війни керував усією Протиповітряною обороною СРСР. Інший етнічний німець, генерал-майор М. О. Гаген свій перший орден Леніна отримав за оборону Мінська в 1941 р. Дивізія, якою він

Война – трагическая страница в истории немецкой диаспори в Украине и СССР. С началом Великой Отечественной советские немцы были репрессированы в соответствии с преступным Указом Верховного Совета СССР 28 августа 1941 г. «О выселении немцев» и депортированы в отдаленные районы СССР.

В то же время советские немцы показали себя мужественными и стойкими борцами с фашистами. 22 июня 1941 г. приняли первый бой с фашизмом 34 тыс. немцев-военнослужащих Красной Армии. Больше всего из них (862 немца) находились в это время в 88-й Карельской дивизии, которая одной из первых получила звание гвардейской. На ряде участков обороны подразделения враг за всю войну так и не смог перейти государственную границу СССР. С началом войны в легендарной Брестской крепости первыми приняли бой с фашистами зам. командира 125-го стрелкового полка майор Александр Дулькейт, лейтенанты Э. Кроль и военврач В. Вебер. 366 этнических немцев в годы Великой Отечественной войны получили звание Героя Советского Союза. Большинство из них скрывали свою национальность и числились в документах латышами, украинцами и евреями. Так, в 1941 г. из восьми человек, получивших звание Героя Советского Союза, пятеро были немецкого происхождения. В их числе – легендарный летчик Николай Францевич Гастелло. Два этнических немца стали дважды Героями Советского Союза: это – легендарные летчики Генрих Генрихович Штерн и Анатолий Яковлевич Брандис, который родился в Екатеринославе – Днепропетровске. Всю войну морской авиацией СССР командовал этнический немец, генерал-майор А. В. Борман, до войны руководивший всей Противовоздушной обороной СССР. Другой этнический немец, генерал-майор Н. А. Гаген свой первый

командував, вперше зупинила фашистів біля м. Єльня, на підступах до Москви.

Окремий епізод історії нашого краю пов'язаний з долею військовополонених солдатів і офіцерів вермахту. У 1945 р. у Дніпропетровськ під конвоєм прибули 27 635 німецьких військовополонених, які працювали на відновленні міста. Крім того, в місті знаходились 5 таборів для німецького цивільного населення з Румунії і Німеччини (багато – з територій, що увійшли в 1949 р. до складу Німецької Демократичної Республіки), які відновлювали місто і залізничний вокзал. Цікавий факт: пайок, який отримували військовополонені згідно з вимогами Міжнародного Червоного Хреста, в 1946-1947 рр., під час голоду в Україні, виявився в 2,5 рази більшим, ніж продпайок, який отримували місцеві жителі. Зафіксовано чимало випадків, коли німецькі військовополонені добровільно ділилися своїми пайками з жителями міста і врятували тисячі з них від голодної смерті.

У цілому кожен третій з німецьких військовополонених помер у полоні. Вони поховані на 29 кладовищах Дніпропетровська і 156 кладовищах Дніпропетровської області.

орден Леніна отримав за оборону Минська в 1941 г. Дивізія, котрою він командував, вперше остаточно зупинила фашистів у г. Єльня, на підступах до Москви.

Отдельный эпизод истории нашего края связан с судьбой военнопленных солдат и офицеров вермахта. В 1945 г. в Днепропетровск под конвоем прибыли 27 635 немецких военнопленных, которые работали на восстановлении города. Кроме того, в городе находились 5 лагерей для немецкого гражданского населения из Румынии и Германии (многие – с территорий, вошедших в 1949 г. в состав Германской Демократической Республики), которые восстанавливали город и железнодорожный вокзал. Интересный факт: паек, который получали военнопленные согласно требованиям Международного Красного Креста, в 1946-1947 гг., во время голода в Украине, оказался в 2,5 раза больше, чем продпайек, который получали местные жители. Зафиксировано немало случаев, когда немецкие военнопленные добровольно делились своими пайками с жителями города и спасли тысячи из них от голодной смерти.

В целом каждый третий из немецких военнопленных умер в плену. Они похоронены на 29 кладбищах Днепропетровска и 156 кладбищах Днепропетровской области.

ЕТНІЧНІ НІМЦІ – ГЕРОЇ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

ЭТНИЧЕСКИЕ НЕМЦЫ – ГЕРОИ СОВЕТСКОГО СОЮЗА

АНАТОЛІЙ ЯКОВИЧ БРАНДИС,
льотчик-штурмовик, двічі Герой Радянського Союзу
АНАТОЛІЙ ЯКОВЛЕВИЧ БРАНДИС,
лётчик-штурмовик, дважды Герой Советского Союза

Народився 12 серпня 1923 р. у Катеринославі. Родом з німецьких колоністів-менонітів. У Червоній Армії з червня 1941 р. На фронтах Великої Вітчизняної – з серпня 1943 року. Бойове хрещення

Родился 12 августа 1923 г. в Екатеринославе. Родом из немецких колонистов-меннонитов. В Красной Армии с июня 1941 г. На фронтах Великой Отечественной – с августа 1943 года. Боевое креще-

отримав на Південному фронті. Перший бойовий виліт зробив у складі групи, спрямованої на штурмовку колони ворожих танків з дивізії СС «Мертва голова». Воював у небі Мелітополя, Криму, Білорусії, Литви і Східної Пруссії.

Гвардії старший лейтенант Брандис здійснив 128 бойових вильотів на штурмовку аеродромів, залізничних вузлів, скупчень бойової техніки і живої сили противника. Особисто знищив на землі 16 ворожих літаків.

23 лютого 1945 р. Анатолію Яковичу Брандису присвоєно звання Героя Радянського Союзу з врученням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка».

До 15 квітня 1945 р. гвардії капітан Брандис, будучи вже командиром ескадрильї того самого полку здійснив ще 99 бойових вильотів, знищив на землі 8 літаків ворога. 29 червня 1945 р. нагороджений другою медаллю «Золота Зірка».

У 1950 р. закінчив Військово-Повітряну академію, в 1959 р. – Військову академію Генштабу. Викладав у військово-навчальних закладах. Кандидат військових наук. Генерал-лейтенант авіації (1985). З 1986 р. у відставці. Помер 23 березня 1988 р., похований у Москві на Кунцевському кладовищі.

ФЕДІР ФЕДОРОВИЧ БЕНДЕР ФЕДОР ФЕДОРОВИЧ БЕНДЕР

Радянський німець Федір Федорович Бендер – відомий підпільник, житель Дніпродзержинська, чье ім'я вписане в славу історію партизанського руху Дніпропетровщини. Патріот своєї Вітчизни, він загинув смертю хоробрих у боротьбі з фашистськими загарбниками.

З перших же днів війни міськком партії почав створення підпільних організацій. Так, секретарем міськкому був призначений Казимир Ляудис, а його заступником – Федір Бендер, якому в підпільній роботі дуже допомагало знання рідної для нього німецької мови.

Партизанські організації вели агітаційну роботу, викривали фашистську пропаганду, залучали жителів Дніпродзержинська до збройної боротьби.

ние получил на Южном фронте. Первый боевой вылет сделал в составе группы, направленной на штурмовку колонны вражеских танков из дивизии СС «Мертвая голова». Воевал в небе Мелитополя, Крыма, Белоруссии, Литвы и Восточной Пруссии.

Гвардии старший лейтенант Брандыс совершил 128 боевых вылетов на штурмовку аэродромов, железнодорожных узлов, скоплений боевой техники и живой силы противника. Лично уничтожил на земле 16 вражеских самолётов.

23 февраля 1945 г. Анатолию Яковлевичу Брандысу присвоено звание Героя Советского Союза с вручением ордена Ленина и медали «Золотая Звезда».

К 15 апреля 1945 г. гвардии капитан Брандыс, будучи уже командиром эскадрильи того же полка, совершил ещё 99 боевых вылетов, уничтожил на земле 8 самолётов врага. 29 июня 1945 г. награжден второй медалью «Золотая Звезда».

В 1950 г. окончил Военно-Воздушную академию, в 1959 г. – Военную академию Генштаба. Преподавал в военно-учебных заведениях. Кандидат военных наук. Генерал-лейтенант авиации (1985). С 1986 года в отставке. Скончался 23 марта 1988 г., похоронен в Москве на Кунцевском кладбище.

Советский немец Федор Федорович Бендер – известный подпольщик, житель Днепропетровска, чье имя вписано в славу историю партизанского движения Днепропетровщины. Патриот своей Родины, он пал смертью храбрых в борьбе с фашистскими захватчиками.

С первых же дней войны горком партии начал создание подпольных организаций. Так, секретарем горкома был назначен Казимир Ляудис, а его заместителем – Федор Бендер, которому в подпольной работе очень помогало знание родного для него немецкого языка.

Партизанские организации вели агитационную работу, разоблачали фашистскую пропаганду,

Для цього підпілля щовечора розвішувало листівки з повідомленнями від Радінформбюро. Борці з фашистами влаштували диверсії й акти саботажу. Перешкоджали вивезенню до Німеччини молоді, матеріальних цінностей, переховували поранених радянських солдатів та офіцерів, які змогли вирватися з оточення і залишитися в місті. Накопичували зброю і боеприпаси, готуючись до відкритих бойових дій.

В умовах складної підпільної роботи в обов'язки Федора Бендера входило забезпечувати підпільників зброєю та вибухівкою. Частина військової амуніції бійці антифашистського опору збирали на місцях боїв, значну частину забирали у гітлерівців. На рахунок був кожен здобутий автомат і патрон. Крім цього, Федір Бендер займався організацією явочних квартир і розробкою паролів. Під його керівництвом підпільники добули пропуски-бланки, які допомагали партизанам спокійно пересуватися по всьому місту. Федір Бендер організував масово-роз'яснювальну роботу серед радянських військовополонених, яких фашисти використовували на важких роботах. Була проведена колосальна робота по створенню мережі опору.

Однак у 1943 р. гестапівцям вдалося вистежити та заарештувати багатьох підпільників, серед яких був і Федір Федорович Бендер. За відмову видати своїх товаришів фашисти розстріляли мужнього підпільника. Але його величезний внесок у визволення Дніпропетровської області назавжди залишиться в пам'яті нащадків.

ВОЛЬДЕМАР КАРЛОВИЧ ВЕНЦЕЛЬ
ВОЛЬДЕМАР КАРЛОВИЧ ВЕНЦЕЛЬ

Герой форсування Дніпра в 1943 р., записався в документах під російським прізвиськом і ім'ям

привлекали жителей Днепродзержинска к вооруженной борьбе. Для этого подполье каждый вечер развешивало листовки с сообщениями от Совинформбюро. Борцы с фашистами устраивали диверсии и акты саботажа. Препятствовали угону в Германию молодежи, вывозу материальных ценностей, укрывали оставшихся в городе раненых и сумевших вырваться из окружения советских солдат и офицеров. Накапливали оружие и боеприпасы, готовясь к открытым боевым действиям.

В условиях сложной подпольной работы в обязанности Федора Бендера входило обеспечивать подпольщиков оружием и взрывчаткой. Часть военной амуниции бойцы антифашистского сопротивления собирали на местах боев, значительную часть забирали у гитлеровцев. На счету был каждый добытый автомат и патрон. Кроме этого, Федор Бендер занимался организацией явочных квартир и разработкой паролей. Под его руководством подпольщики добыли пропуска-бланки, которые помогали партизанам спокойно передвигаться по всему городу. Федор Бендер организовал массово-разъяснительную работу среди советских военнопленных, которых фашисты использовали на тяжелых работах. Была проведена колоссальная работа по созданию сети сопротивления.

Однако в 1943 г. гестаповцам удалось выследить и арестовать многих подпольщиков, среди которых был и Федор Федорович Бендер. За отказ выдать своих товарищей фашисты расстреляли мужественного подпольщика. Но его огромный вклад в освобождение Днепропетровской области навсегда останется в памяти потомков.

Герой форсирования Дніпра в 1943 г., записався в документах под русскими фамилией и именем

Венцов Володимир. Вольдемар Венцель народився в с. Орловське Маркштадтського кантону (нині Марксівський район) АРСР німців Поволжя в робітничій сім'ї.

Ось що говориться про його подвиг в нагородному листі Героя Радянського Союзу: «У липнево-серпневих боях 1943 р. за с. Кривче супротивник чинив запеклий опір. Венцов зі своїм кулеметом зайшов у фланг противника і ураганим вогнем став знищувати ворога. В цей час командир роти був убитий. Венцов взяв на себе командування і виграв бій. Венцов добре підготував свою роту для переправи через р. Дніпро. Під час переправи його частина не зазнала втрат. На правому березі одним з перших вступив у жорстокий бій з ворогом, але ворожа куля вбила героя».

Венцов Владимир. Вольдемар Венцель родился в с. Орловское Маркштадтского кантона (ныне Марксовский район) АССР немцев Поволжья в рабочей семье.

Вот что говорится о его подвиге в наградном листе Героя Советского Союза: «В июльско-августовских боях 1943 г. за с. Кривчье противник ожесточенно сопротивлялся. Венцов со своим пулеметом зашел во фланг противника и ураганим огнем стал уничтожать врага. В это время командир роты был убит. Венцов взял на себя командование и выиграл бой. Венцов хорошо подготовил свою роту для переправы через р. Днепр. Во время переправы его часть не понесла потерь. На правом берегу одним из первых вступил в жестокий бой с врагом, но вражеская пуля сразила героя».

ЯН ЛЮДВИГОВИЧ РАЙНБЕРГ
ЯН ЛЮДВИГОВИЧ РАЙНБЕРГ

Ян Людвігович Райнберг – заступник командира 125-го гвардійського стрілецького полку (43-тя гвардійська латиська стрілецька дивізія, 22-га армія, 2-й Прибалтійський фронт), гвардії підполковник. Народився 14 (27) січня 1901 року у Ризі в родині робітника. Етнічний німець. З 1916 по 1918 р. проживав у Латиській колонії Катеринослава.

Його старший брат Генріх – один з командирів Особливого латиського батальйону Катеринослава – головної бойової одиниці Катеринославської міської ради поліг смертю хоробрих у серпні 1919 р. під час першого штурму Червоною Армією м. Царицина (пізніше – Сталінград). Молодший брат загинув у 1941 р. по дорозі з роботи додому під час першого нальоту фашистської авіації на Харків.

У 1919 р. Ян Людвігович добровольцем вступив

Ян Людвігович Райнберг – заместитель командира 125-го гвардейского стрелкового полка (43-я гвардейская латышская стрелковая дивизия, 22-я армия, 2-й Прибалтийский фронт), гвардии подполковник. Родился 14 (27) января 1901 года в Риге в семье рабочего. Этнический немец. С 1916 по 1918 г. проживал в Латышской колонии Екатеринослава.

Его старший брат Генрих – один из командиров Особого латышского батальона Екатеринослава – главной боевой единицы Екатеринославского городского совета пал смертью храбрых в августе 1919 г. во время первого штурма Красной Армией г. Царицына (позже – Сталинград). Младший брат погиб в 1941 г. по дороге с работы домой во время первого налёта фашистской авиации на Харьков.

В 1919 г. Ян Людвігович добровольцем вступил в Красную Армию. Сражался против войск Григо-

до Червоної Армії. Воював проти військ Григор'єва, Петлюри і Денікіна, Азіатської дивізії барона Унгерна в Монголії.

Маршали Іван Степанович Конєв і Андрій Антонович Гречко називали Яна Людвіговича Райнберга кращим командиром і тактиком Червоної Армії, яка перемогла фашизм.

43-тя гвардійська Латиська стрілецька дивізія – єдина за всю історію Другої світової війни, підрозділи якої жодного разу не відступили і не віддали ворогові жодної частини радянської землі. 14 січня 1944 р., з метою остаточного зняття блокади з Ленінграда (нині – Санкт-Петербург) силами військ Ленінградського, Волховського і 2-го Прибалтійського фронтів була розпочата Ленінградсько-Новгородська операція. У цих боях особливо відзначився заступник командира 125-го гвардійського стрілецького полку, гвардії підполковник Райнберг. Він очолив штурмовий загін, що складався з двох окремих батальйонів лижників 33-ї стрілецької та 43-ї гвардійської стрілецької дивізій. У ніч на 14 січня загін лижників прорвав оборону противника в районі села Федорухінове і здійснив рейд у тил супротивника. На ліквідацію прориву гітлерівці кинули танки, артилерію і більше трьох полків піхоти. Протягом 12 годин загін Райнберга відбив 8 танкових атак і 3 атаки піхоти противника. Двоє солдатів десантної бригади Яна Райнберга в цьому бою повторили подвиг Олек-

р'єва, Петлюри і Деникіна, Азіатської дивізії барона Унгерна в Монголії.

Маршали Іван Степанович Конєв і Андрій Антонович Гречко називали Яна Людвіговича Райнберга кращим командиром і тактиком Червоної Армії, победившей фашизм.

43-я гвардейская Латвийская стрелковая дивизия – единственная за всю историю Второй мировой войны, подразделения которой ни разу не отступили и не уступили врагу и пяди советской земли. 14 января 1944 г., с целью окончательного снятия блокады с Ленинграда (ныне – Санкт-Петербург) силами войск Ленинградского, Волховского и 2-го Прибалтийского фронтов была начата Ленинградско-Новгородская операция. В этих боях особо отличился заместитель командира 125-го гвардейского стрелкового полка, гвардии подполковник Райнберг. Он возглавил штурмовой отряд, состоящий из двух отдельных батальонов лыжников 33-й стрелковой и 43-й гвардейской стрелковой дивизий. В ночь на 14 января отряд лыжников прорвал оборону противника в районе деревни Федорухиново и совершил рейд в тыл противника. На ликвидацию прорыва гитлеровцы бросили танки, артиллерию и свыше трех полков пехоты. В течение 12 часов отряд Райнберга отбил 8 танковых атак и 3 атаки пехоты противника. Двое солдат десантной бригады Яна Райнберга в этом бою повторили подвиг Александра Матросова. Пять

*Меморіальна плита на могилі героя
Мемориальная плита на могиле героя*

*Меморіальна дошка на будівлі Харківського
авіаційного інституту, де працював Я. Л. Райнберг
Мемориальная доска на здании Харьковского
авиационного института, где работал Я. Л. Райнберг*

сандра Матросова. П'ять бійців за цей дуже жорстокий бій були удостоєні звання Героя Радянського Союзу. В результаті був здійснений один із найбільш вражаючих подвигів всієї Другої світової війни: за 12 годин бою десантна бригада Я. Л. Райнберга, озброєна звичайною стрілецькою зброєю, без підтримки бронетехніки відбила 8 танкових і 3 атаки піхоти противника і знищила більше 2200 гітлерівських солдатів і офіцерів, а потім, оточена ворогами, викликала вогонь радянської артилерії на себе.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 4 червня 1944 р. за мужність і героїзм, проявлені в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками, гвардії підполковник Ян Людвігович Райнберг посмертно удостоєний звання Героя Радянського Союзу.

ЮРІЙ МАРКОВИЧ ГЕССЕН: ФРОНТ В ТИЛУ ВОРОГА
ЮРИЙ МАРКОВИЧ ГЕССЕН: ФРОНТ В ТЫЛУ ВРАГА

Наш співвітчизник Юрій Маркович Гессен – один з найбільш таємничих борців з фашизмом. Боець РСЧА, офіцер радянської контррозвідки, чудовий знавець німецької мови та культури завдяки своїм талантам зумів увійти в довіру до офіцерів фашистської армії і здобував важливу для фронту інформацію.

Близькі родичі Ю. М. Гессена живуть у Дніпропетровську, вони – активні члени ДОТН «Відергебурт». Його онук, Євген Гессен, входить до Ради організації.

Юрій Гессен народився в 1919 р. у Херсоні в робітничій сім'ї. Його батько, Марк Рудольфович Гессен, працював на заводі ім. Петровського. Юрій з дитинства вивчав як українську і російську, так і німецьку мови. Життя радянських німців не було безхмарним, особливо – в передвоєнний час, після

бойцов за этот очень жестокий бой были удостоены звания Героя Советского Союза. В результате был совершен один из самых впечатляющих подвигов всей Второй мировой войны: за 12 часов боя десантная бригада Я. Л. Райнберга, вооруженная обычным стрелковым оружием, без поддержки бронетехники отбила 8 танковых и 3 атаки пехоты противника и уничтожила более 2200 гитлеровских солдат и офицеров, а затем, окруженная врагами, вызвала огонь советской артиллерии на себя.

Указом Президиума Верховного Совета СССР от 4 июня 1944 г. за мужество и героизм, проявленные в борьбе с немецко-фашистскими захватчиками, гвардии подполковник Ян Людвигович Райнберг посмертно удостоен звания Героя Советского Союза.

Наш соотечественник Юрий Маркович Гессен – один из самых таинственных борцов с фашизмом. Боец РККА, офицер советской контрразведки, великолепный знаток немецкого языка и культуры благодаря своим талантам сумел войти в доверие к офицерам фашистской армии и добывал важную для фронта информацию.

Блиские родственники Ю. М. Гессена живут в Днепропетровске, они – активные члены ДООН «Видергебурт». Его внук, Евгений Гессен, входит в Совет организации.

Юрий Гессен родился в 1919 г. в Херсоне в рабочей семье. Его отец, Марк Рудольфович Гессен, работал на заводе им. Петровского. Юрий с детства изучал как украинский и русский, так и немецкий языки. Жизнь советских немцев не была

знаменитої записки Сталіна, в якій були такі рядки: «Всіх німців на наших військових, напіввійськових та хімічних заводах, на електростанціях і будівництвах, у всіх областях заарештувати». Потім був наказ НКВС СРСР № 00439 від 25 липня 1937 р., який дав початок репресіям, що торкнулися всіх німців-робітників. Марк Гессен, як і багато інших фахівців, був засуджений за фальшивим доносом, його подальша доля невідома.

З початком Великої Вітчизняної війни і масових гонінь на радянських німців Юрій Гессен мобілізується до лав Червоної Армії, де змушений назватися росіянином. У складний період початку війни Юрія, завдяки знанню німецької, направляють в розвідувальний батальйон при 193-й стрілецькій дивізії Центрального фронту. Вже в 1942 р. він – командир роти особливого секретного батальйону фронту, який виявляв ворожих шпигунів і диверсантів. У цей період в офіційній біографії Юрія Гессена відбуваються нові зміни: його службу в радянській контррозвідці ретельно конспірують і вигадують для нього прикриття – «технік».

Вже не як розвідник, а «командир навчального взводу шоферів» у жовтні 1943 р. Юрій Гессен на чолі особливого загону їде на Білоруський фронт. Перед ним поставлене завдання: виявити зрадника серед радянських підпільників на окупованій території. Він використовує дезінформацію, яку командування свідомо поширює серед осіб, які підозрювалися у зв'язках з фашистами. Незабаром зрадник був спійманий.

Після цього успіху, в рамках підготовки наступальної операції «Багратион» по звільненню Білорусії, Юрія Гессена направляють в одне з окупованих білоруських міст для роботи в ресторані при фашистському казино – в якості «шеф-кухаря других страв». Справи йшли успішно, кафе користувалося популярністю серед окупантів, які після випитого спиртного ставали балакучі. Так з розрізаних шматочків інформації виявлялися важливі дані, які багаторазово перевірялися і відправлялися до Центру.

Травень 1945 року Юрій Гессен зустрів у Берліні, куди був направлений на відповідальне завдання. За подвиги на фронті і в тилу ворога Юрій Маркович був нагороджений орденами і медалями, серед яких – два ордени Червоної Зірки, медалі «За взяття

безоблачної, особливо – в предвоенное время, после знаменитой записки Сталина, в которой были такие строки: «Всех немцев на наших военных, полувоенных и химических заводах, на электростанциях и строительствах, во всех областях арестовать». Затем был приказ НКВД СССР № 00439 от 25 июля 1937 г., давший начало репрессиям, которые коснулись всех немцев-рабочих. Марк Гессен, как и многие другие специалисты, был осужден по ложному доносу, его дальнейшая судьба неизвестна.

С началом Великой Отечественной войны и массовых гонений на советских немцев Юрий Гессен мобилизуется в ряды Красной Армии, где вынужден назваться русским. В сложный период начала войны Юрия, благодаря знанию немецкого, направляют в разведывательный батальон при 193-й стрелковой дивизии Центрального фронта. Уже в 1942 г. он – командир роты особого секретного батальона фронта, который выявлял вражеских шпионов и диверсантов. В этот период в официальной биографии Юрия Гессена происходят новые изменения: его службу в советской контрразведке тщательно конспирируют и придумывают для него прикрытие – «техник».

Уже не как разведчик, а «командир учебного взвода шоферов» в октябре 1943 г. Юрий Гессен во главе особого отряда едет на Белорусский фронт. Перед ним поставлена задача: выявить предателя в среде советского подполья на оккупированной территории. Он использует дезинформацию, которую командование сознательно распространяет среди лиц, подозреваемых в связях с фашистами. Вскоре предатель был пойман.

После этого успеха, в рамках подготовки наступательной операции «Багратион» по освобождению Белоруссии, Юрия Гессена направляют в один из оккупированных белорусских городов для работы в ресторане при фашистском казино – в качестве «шеф-повара вторых блюд». Дела шли успешно, кафе пользовалось популярностью среди окупантов, которые после выпитого спиртного становились болтливы. Так из разрозненных кусочков информации выявлялись важные данные, которые многократно проверялись и отправлялись в Центр.

Май 1945 года Юрий Гессен встретил в Берлине, куда был направлен на ответственное задание. За подвиги на фронте и в тылу врага Юрий Маркович

Кенігсберга», «За взяття Берліна», «За Перемогу над фашистською Німеччиною», два ордени Вітчизняної війни та інші нагороди.

За час війни Юрій Гессен був двічі тяжко поранений. Перший раз отримав поранення в голову в перші місяці війни: нагадуванням про це до кінця днів служила срібна пластина-протез, яку імплантували в череп. Друге поранення – у праву лезню – він отримав у боях на Курській дузі.

Незважаючи на труднощі війни, Юрій Маркович Гессен завжди зберігав бадьорість духу, рідко розповідав про жахи війни і ті біди, яких довелося пережити багатьом народам, які воювали з ворогом, у тому числі – і радянським німцям. Однак час лікує, і через багато років після Великої Перемоги, беручи участь у зустрічах ветеранів з молодим поколінням, він потроху згадував про страшний воєнний час, про своїх бойових товаришів, їх стійкість і мужність, про боротьбу з фашистськими загарбниками і виконання відповідальних завдань у тилу ворога.

был награжден орденами и медалями, среди которых – два ордена Красной Звезды, медали «За взятие Кенигсберга», «За взятие Берлина», «За Победу над фашистской Германией», два ордена Отечественной войны и другие награды.

За время войны Юрий Гессен был дважды тяжело ранен. Первый раз получил ранение в голову в первые месяцы войны: напоминанием об этом до конца дней служила серебряная пластина-протез, которую вживили в череп. Второе ранение – в правое легкое – он получил в боях на Курской дуге.

Несмотря на тяготы войны, Юрий Маркович Гессен всегда сохранял бодрость духа, редко рассказывал об ужасах войны и тех бедах, которые пришлось пережить многим народам, воевавшим с врагом, в том числе – и советским немцам. Однако время лечит, и спустя много лет после Великой Победы, участвуя во встречах ветеранов с молодым поколением, он понемногу вспоминал о страшном военном времени, о своих боевых товарищах, их стойкости и мужестве, о борьбе с фашистскими захватчиками и выполнении ответственных заданий в тылу врага.

РОБЕРТ ОЛЕКСАНДРОВИЧ КЛЕЙН
РОБЕРТ АЛЕКСАНДРОВИЧ КЛЕЙН

Роберт Олександрович Клейн – розвідник партизанського загону ім. В. І. Чапаєва, капітан. Брав участь у визволенні Дніпропетровської області від німецько-фашистських загарбників.

Народився 24 лютого (9 березня) 1913 р. в с. Кривцовка (нині Камишинський район Волгоградської області). Німець. У 1931 р. закінчив автомеханічний технікум в м. Маркс. У 1932 р. за комсомольською путівкою пішов у Червону Армію. Після 2-річної служби на Далекому Сході відряджений на навчання в Ульяновську бронетанкову школу ім. В. І. Леніна, яку закінчив у 1937 р.

Роберт Александрович Клейн – разведчик партизанского отряда им. В. И. Чапаева, капитан. Принимал участие в освобождении Днепропетровской области от немецко-фашистских захватчиков.

Родился 24 февраля (9 марта) 1913 г. в с. Кривцовка (ныне Камышинский район Волгоградской области). Немец. В 1931 г. окончил автомеханический техникум в г. Маркс. В 1932 г. по комсомольской путевке ушел в Красную Армию. После 2-летней службы на Дальнем Востоке командирован на учебу в Ульяновскую бронетанковую школу им. В. И. Ленина, которую окончил в 1937 г.

Велику Вітчизняну війну зустрів на Південно-Західному фронті в званні старшого лейтенанта, на посаді командира танкової роти. 12 вересня 1941 р. під м. Остер тяжко поранений, у несвідомому стані залишився на полі бою. Був врятований місцевими жителями, які сховали його від фашистів. Вилікувавшись, Роберт створив підпільну групу патріотів в окупованому Переяславі, де влаштувався працювати в автогаражі гебітскомісаріату. У червні 1943 р., підірвавши гараж, пішов у партизанський загін.

Роберт Клейн провів десятки сміливих за задумом і зухвалих за виконанням операцій у тилу ворога. У вересні 1943 р. у штабі партизанського руху України Клейну поставили завдання: затримати відхід 4-ї танкової армії противника, не допустити її виходу на задалегідь підготовлений рубіж оборони на правому березі Дніпра, тим самим полегшити військам Воронежського фронту форсування ріки. Переодягнувшись у форму полковника Генерального штабу німецької армії, Р. Клейн разом з шофером-партизаном А. В. Тканком, який надів мундир вахмістра, вирушив до Черкас. Розкішний «опель-адмірал» зупинився біля переправи гітлерівців через Дніпро. Клейн вийшов з машини, викликав до себе начальника переправи і, відрекомендувавшись уповноваженим фюрера, наказав:

– За Дніпро жодної машини не пропускати! Армія повинна утримати плацдарм на лівому березі річки і чекати на резерви, що підходять із заходу. Звідси за планом фюрера почнеться новий наступ...

Начальник переправи почав виконувати наказ «полковника». Відступаючі частини поверталися назад і займали оборону на зазначеному Клейном рубежі. Командири німецьких частин були незадоволені таким рішенням. Начальник переправи зажадав від Клейна документів та письмового підтвердження наказу. Настала критична хвилина. Тканко вже поліз під брезент за ручними гранатами. Але тишу раптом прорізав лютий крик Клейна:

– Іменем фюрера! – «Полковник» вихопив пістолета і впритул застрелив начальника переправи. Його новенький нікельований «вальтер» блиснув срібною табличкою з монограмою Гудеріана...

Постріл поклав край сумнівам фашистських офіцерів. Вони остаточно переконалися, що перед

Велику Отечественную війну вистрелив на Юго-Западному фронті в званні старшого лейтенанта, в должности командира танковой роты. 12 сентября 1941 г. под г. Остёр тяжело ранен, в бессознательном состоянии остался на поле боя. Был спасен местными жителями, которые укрыли его от фашистов. Вылечившись, Роберт создал подпольную группу патриотов в оккупированном Переяславе, где устроился работать в автогараже гебитскомиссариата. В июне 1943 г., взорвав гараж, ушел в партизанский отряд.

Роберт Клейн провел десятки смелых по замыслу и дерзких по исполнению операций в тылу врага. В сентябре 1943 г. в штабе партизанского движения Украины Клейну поставили задачу: задержать отход 4-й танковой армии противника, не допустить ее выхода на заранее подготовленный рубеж обороны на правом берегу Днепра, тем самым облегчить войскам Воронежского фронта форсирование реки. Переодевшись в форму полковника Генерального штаба немецкой армии, Р. Клейн вместе с шофером-партизаном А. В. Тканко, надевшим мундир вахмистра, отправился в Черкассы. Роскошный «оппель-адмирал» остановился возле переправы гитлеровцев через Днепр. Клейн вышел из машины, вызвал к себе начальника переправы и, отрекомендовавшись уполномоченным фюрера, приказал:

– За Днепр ни одной машины не пропускать! Армия должна удержать плацдарм на левом берегу реки и ждать подходящие с запада резервы. Отсюда по плану фюрера начнется новое наступление...

Начальник переправы начал выполнять приказ «полковника». Отступающие части возвращались обратно и занимали оборону на указанном Клейном рубеже. Командиры немецких частей были недовольны таким решением. Начальник переправы потребовал от Клейна документы и письменное подтверждение приказа. Наступила критическая минута. Тканко уже полез под брезент за ручными гранатами. Но тишину вдруг прорезал яростный крик Клейна:

– Именем фюрера! – «Полковник» выхватил пистолет и в упор застрелил начальника переправы. Его новенький никелированный «вальтер» блеснул серебряной табличкой с монограммой Гудериана...

Выстрел положил конец сомнениям фашистских офицеров. Они окончательно убедились, что перед

ними людина, наділена необмеженою владою. Наказ «представника фюрера» почали виконувати ще з більшою ретельністю.

Шість годин розпоряджався Клейн ворожою переправою. Викликавши по радіо авіацію і перерізавши дріт, що веде до закладених під переправу зарядів вибухівки, він поїхав. Незабаром наші бомбардувальники завдали удару. Ворог зазнав величезних втрат.

У 1944 р. Роберт Клейн був начальником розвідки і помічником начальника штабу 1-ї Української партизанської дивізії, що діяла на території України та Польщі. При звільненні Польщі під Варшавою був удруге поранений.

4 січня 1944 р. за зразкове виконання спеціальних завдань командування в тилу ворога й особливі заслуги в розвитку партизанського руху на Україні Роберту Олександровичу Клейну присвоєно звання Героя Радянського Союзу з врученням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка» (№ 2888).

Також нагороджений орденами Леніна (04.01.1944), Богдана Хмельницького 3-го ступеня (1944), Вітчизняної війни 1-го ступеня (11.03.1985), Трудового Червоного Прапора, медалями «Партизану Вітчизняної війни» 1-го ступеня (1944), «За оборону Києва» та іншими, а також вищою військовою нагородою Польської Народної Республіки – Золотим хрестом ордена «Віртутті Мілітарі».

У 1946 році Р. А. Клейн по інвалідності звільнений з Радянської Армії. Жив і працював у місті Орел. Помер 30 січня 1990 р. Похований на Троїцькому кладовищі в Орлі.

ними человек, облеченный неограниченной властью. Приказ «представителя фюрера» стал выполняться с еще большим усердием.

Шесть часов распоряжался Клейн вражеской переправой. Вызвав по радио авиацию и перерезав провод, ведущий к заложенным под переправу рядам взрывчатки, он уехал. Вскоре наши бомбардировщики нанесли удар. Враг понес огромные потери.

В 1944 г. Роберт Клейн был начальником разведки и помощником начальника штаба 1-й Украинской партизанской дивизии, действовавшей на территории Украины и Польши. При освобождении Польши под Варшавой был вторично тяжело ранен.

4 января 1944 года за образцовое выполнение специальных заданий командования в тылу врага и особые заслуги в развитии партизанского движения на Украине Роберту Александровичу Клейну присвоено звание Героя Советского Союза с вручением ордена Ленина и медали «Золотая Звезда» (№ 2888).

Также награждён орденами Ленина (04.01.1944), Богдана Хмельницкого 3-й степени (1944), Отечественной войны 1-й степени (11.03.1985), Трудового Красного Знамени, медалями «Партизану Отечественной войны» 1-й степени (1944), «За оборону Киева» и другими, а также высшей воинской наградой Польской Народной Республики – Золотым крестом ордена «Віртутті Мілітарі».

В 1946 году Р. А. Клейн по инвалидности уволен из Советской Армии. Жил и работал в городе Орёл. Умер 30 января 1990 г. Похоронен на Троицком кладбище в Орле.

НІМЕЦЬКЕ АНТИФАШИСТСЬКЕ ПІДПІЛЛЯ ПАВЛОГРАДА НЕМЕЦКОЕ АНТИФАШИСТСКОЕ ПОДПОЛЬЕ ПАВЛОГРАДА

Під час Великої Вітчизняної війни в м. Павлоград діяв підпільний обком партії на чолі з М. І. Сташківим. У лютому 1943 р. у місті почалося антифашистське повстання, єдине на всій Україні. Повстанцям за підтримки 35-ї Гвардійської стрілецької дивізії вдалося звільнити місто від фашистів на 5 днів. Остаточо місто було звільнено тільки 18 вересня 1943 р. Саме в цей день відзначається щорічне свято – День міста.

Во время Великой Отечественной войны в г. Павлоград действовал подпольный обком партии во главе с Н. И. Сташковым. В феврале 1943 г. в городе началось антифашистское восстание, единственное на всей Украине. Повстанцам при поддержке 35-й Гвардейской стрелковой дивизии удалось освободить город от фашистов на 5 дней. Окончательно город был освобожден только 18 сентября 1943 г. Именно в этот день отмечается ежегодный праздник – День города.

МАНФРЕД ГЕНРІХОВИЧ ЕССІ-ЕЗІНГ
МАНФРЕД ГЕНРИХОВИЧ ЭССИ-ЭЗИНГ

Одним з героїв антифашистського опору, що діяв у Павлограді, був Манфред Генріхович Ессі-Езінг. Ця дивовижна і по-справжньому героїчна людина під час війни врятувала понад 5 тис. радянських громадян з фашистського концтабору, який знаходився біля Павлограда, в районі хімічного заводу. У 1942 р. Манфред Генріхович Ессі-Езінг був головним лікарем медсанбату, потрапив в оточення разом зі своєю частиною Червоної Армії, у фашистський полон у Павлоградський концтабір. Працював лікарем, як міг, допомагав полоненим. Тут він знайшов вражаюче по сміливості рішення, яке врятувало життя тисячам людей. Ночами він виготовляв сироватку, яка провокувала в ув'язнених симптоми страшних хвороб і викликала на кілька годин параліч, надаючи живим людям вигляду мерців. Вважаючи полонених мертвими, фашисти вивозили людей з табору і скидали в яри, де їх уже зустрічали партизани і забирали в загін. Тут нові підпільники ставали до лав і отримували можливість боротися за визволення Батьківщини. З приходом Червоної Армії Манфред Генріхович став лікарем одного з військових госпіталів. До кінця війни рятував життя поранених солдатів і офіцерів на операційному столі. У 1950 р. Манфред Генріхович став головним лікарем знаменитого дитячого оздоровчого табору «Артек», в якому пропрацював до кінця свого життя. Незважаючи на всі свої заслуги, тільки в 70-х роках він зробив зізнання про свою справжню національність. Адже до німців, навіть тих, хто здійснив подвиги, після війни продовжували ставитися з упередженням. Усе своє свідоме життя Манфред Ессі-Езінг називав себе латишем. Подвигу Манфреда Генріховича Ессі-Езінга відомий поет Андрій Вознесенський присвятив баладу «Доктор Осінь».

Одним из героев антифашистского сопротивления, действовавшим в Павлограде, был Манфред Генрихович Эсси-Эзинг. Этот удивительный и по-настоящему героический человек во время войны спас более 5 тыс. советских граждан из фашистского концлагеря, который находился возле Павлограда, в районе химического завода. В 1942 г. Манфред Генрихович Эсси-Эзинг был главным врачом медсанбата, попал в окружение вместе со своей частью Красной Армии, в фашистский плен в Павлоградский концлагерь. Работал врачом, как мог, помогал пленным. Здесь он нашел поразительное по смелости решение, которое спасло жизнь тысячам людей. По ночам он изготавливал сыворотку, которая провоцировала у заключенных симптомы страшных болезней и вызывала на несколько часов паралич, придавая живым людям вид трупов. Считая пленных мертвыми, фашисты вывозили людей из лагеря и сбрасывали в овраги, где их уже встречали партизаны и уводили в отряд. Здесь новые подпольщики вставали в строй и получали возможность бороться за освобождение Родины. С приходом Красной Армии Манфред Генрихович стал врачом одного из военных госпиталей. До конца войны спасал жизни раненых солдат и офицеров на операционном столе. В 1950 г. Манфред Генрихович стал главным врачом знаменитого детского оздоровительного лагеря «Артек», в котором проработал до конца своей жизни. Несмотря на все свои заслуги, только в 70-х годах он сделал признание о своей настоящей национальности. Ведь к немцам, даже совершившим подвиги, после войны продолжали относиться с предубеждением. Всю свою сознательную жизнь Манфред Эсси-Эзинг называл себя латышом. Подвигу Манфреда Генриховича Эсси-Эзинга известный поэт Андрей Вознесенский посвятил балладу «Доктор Осень».

Хлібопекарня м. Павлограда 1942 р., в якій збиралися підпільники

Хлібопекарня г. Павлограда 1942 г., в которой собирались подпольщики

КЛАРА АДОЛЬФІВНА ТАБЛЕР
КЛАРА АДОЛЬФОВНА ТАБЛЕР

Ім'я палкої патріотки, підпільниці Павлоградського міськкому Клари Таблер досі овіяне безліччю легенд і чуток. Проживала в Павлограді радянська німкеня Клара Таблер, була керівником підпільної роботи в жандармерії і зробила дуже багато для розвитку антифашистського партизанського руху Дніпропетровщини.

Вона застерігала учасників підпілля про загрожувану їм небезпеку, постачала їх різними документами, організовувала конспіративні квартири та ін. Вона переформувала весь підлеглий їй склад дорожньої жандармерії за рахунок людей, направлених керівництвом підпільної організації. У цей період під її керівництвом у каральних окупаційних органах створюється антифашистська мережа чисельністю понад 100 чоловік. На початку лютого 1943 р. Павлоградський міськком розгорнув підготовку до збройного повстання з метою надати допомогу частинам Червоної Армії, які наближалися. Щоб убезпечити підпільників від каральних органів, Клара Таблер викрала у жандармерії гербову печатку, друкарський шрифт і понад сотню бланків документів на право носіння вогнепальної зброї. У результаті її енергійної роботи команда підпільників, впроваджена в дорожню жандармерію Павлограда, сіл Межирич та Богуслав, чітко виконувала завдання підпільного міськкому.

Имя пламенной патриотки, подпольщицы Павлоградского горкома Клары Таблер до сих пор оваяно множеством легенд и слухов. Проживавшая в Павлограде советская немка Клара Таблер была руководителем подпольной работы в жандармерии и сделала очень многое для развития антифашистского партизанского движения Днепропетровщины.

Она предостерегала участников подполья о грозившей им опасности, снабжала их различными документами, организовывала конспиративные квартиры и др. Она переформировала весь подчиненный ей состав дорожной жандармерии за счет людей, направленных руководством подпольной организации. В этот период под её руководством в карательных оккупационных органах создается антифашистская сеть численностью более 100 человек. В начале февраля 1943 г. Павлоградский горком развернул подготовку к вооруженному восстанию с целью оказать помощь приближающимся частям Красной Армии. Чтобы обезопасить подпольщиков от карательных органов, Клара Таблер похитила в жандармерии гербовую печать, типографский шрифт и свыше сотни бланков документов на право ношения огнестрельного оружия. В результате её энергичной работы команда подпольщиков, внедренная в дорожную жандармерию Павлограда, сел Межирич и Богуслав, четко выполняла задания подпольного горкома.

МИХАЙЛО КУЗЬМИЧ ЯНГЕЛЬ –
видатний конструктор ракетної техніки
МИХАИЛ КУЗЬМИЧ ЯНГЕЛЬ –
выдающийся конструктор ракетной техники

Найвидатніший радянський конструктор ракетно-космічних комплексів.

Творець легендарних ракет стратегічного призначення СС-20.

Колектив учених КБ «Південне» (Дніпропетровськ), яке очолював М. К. Янгель, разом з суміжниками створив кілька поколінь високоефективних бойових ракетних комплексів і космічних систем, що не мають аналогів у світі, зробив великий внесок у посилення обороноздатності СРСР. Потужні та ефективні бойові ракети Р-12, Р-14, Р-16, Р-36 стали основою для створення Ракетних військ стратегічного призначення. М. К. Янгелем створено ракети-носії «Космос» і «Космос-2», більше ніж 70 різних типів космічних апаратів військового, наукового та народногосподарського призначення, запущено на орбіту перші супутники серії «Космос» та «Інтеркосмос», які поклали початок міжнародному співробітництву в галузі освоєння космічного простору.

Доктор технічних наук (1960). Академік АН Української РСР (1961). Академік АН СРСР (1966). Двічі Герой Соціалістичної Праці (1959, 1961).

Самый выдающийся советский конструктор ракетно-космических комплексов. Создатель легендарных ракет стратегического назначения СС-20.

Коллектив ученых КБ «Южное» (Днепропетровск), которое возглавлял М. К. Янгель, вместе со смежниками создал несколько поколений высокоэффективных боевых ракетных комплексов и космических систем, которые не имеют аналогов в мире, внес большой вклад в усиление обороноспособности СССР. Мощные и эффективные боевые ракеты Р-12, Р-14, Р-16, Р-36 стали основой для создания Ракетных войск стратегического назначения. М. К. Янгелем созданы ракеты-носители «Космос» и «Космос-2», более 70 разных типов космических аппаратов военного, научного и народнохозяйственного назначения, запущены на орбиту первые спутники серии «Космос» и «Интеркосмос», которые положили начало международному сотрудничеству в области освоения космического пространства.

Доктор технических наук (1960). Академик АН Украинской ССР (1961). Академик АН СССР (1966). Дважды Герой Социалистического Труда (1959, 1961).

Бюст М. К. Янгеля в Дніпропетровську
Бюст М. К. Янгеля в Днепропетровске

СУЧАСНІСТЬ: НІМЕЦЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

СОВРЕМЕННОСТЬ: НЕМЕЦКОЕ ВОЗРОЖДЕНИЕ НА ДНЕПРОПЕТРОВЩИНЕ

У 1990 р., за офіційними даними, в області проживало більше 6000 німців. За даними перепису населення за 2001 р., у Дніпропетровській області проживає 3773 особи німецької національності, з них близько 1100 чоловік – у Дніпропетровську. Зараз Дніпропетровщина займає 2-ге місце в Україні після Донецької області за численністю німецького населення.

У 1989 р. у Новомосковську, вперше в СРСР, було зареєстровано Суспільно-політичне та культурно-просвітницьке товариство радянських німців «Відродження». Організацію очолив Микола Ковязін-Ленінг – етнічний німець, учений-ботанік з Казахстану. 26 листопада 1989 р. у Гірничому інституті Дніпропетровська пройшла I установча конференція Дніпропетровського обласного товариства радянських німців «Відродження» (зареєстроване 21 лютого 1990 р.).

У 1990 р. у Дніпропетровську створена німецька євангельсько-лютеранська громада. У 1993 р. наново відкрита перша в країнах СНД німецька євангельсько-лютеранська кірха (пр. К. Маркса, 103).

У 2011 р. створено Товариство німецької молоді «Данпарштадт», яким керує молодий журналіст Євген Гессен.

*Зустріч представників національно-культурних товариств Дніпропетровська
Встреча представителей национально-культурных обществ Днепропетровска*

В 1990 г., по официальным данным, в области проживало более 6000 немцев. По данным переписи населения за 2001 г., в Днепропетровской области проживает 3773 жителя немецкой национальности, из них около 1100 человек – в Днепропетровске. Сейчас Днепропетровщина занимает 2-е место в Украине после Донецкой области по численности немецкого населения.

В 1989 г. в Новомосковске, впервые в СССР, было зарегистрировано Общественно-политическое и культурно-просветительское общество советских немцев «Возрождение». Организацию возглавил Николай Ковязин-Ленинг – этнический немец, ученый-ботаник из Казахстана. 26 ноября 1989 г. в Горном институте Днепропетровска прошла I учредительная конференция Днепропетровского областного общества советских немцев «Возрождение» (зарегистрировано 21 февраля 1990 г.).

В 1990 г. в Днепропетровске создана немецкая евангелическо-лютеранская община. В 1993 г. заново открыта первая в странах СНГ немецкая евангелическо-лютеранская кирха (пр. К. Маркса, 103).

В 2011 г. создано Общество немецкой молодежи «Данпарштадт», которым руководит молодой журналист Евгений Гессен.

*Ансамбль «Фогель»
Ансамбль «Фогель»*

ЛАСКАВО ПРОСИМО В НІМЕЦЬКУ ОРГАНІЗАЦІЮ «ВІДЕРГЕБУРТ»!

ДОБРО ПОЖАЛОВАТЬ В НЕМЕЦЬКУЮ
ОРГАНИЗАЦИЮ «ВИДЕРГЕБУРТ»!

Дніпропетровське обласне товариство німців «Відергебурт» засноване 26 листопада 1989 р. Члени організації – етнічні німці, які проживають у Дніпропетровській області. Всього в області зареєстровано 3773 німці, в організації ДОТН «Відергебурт» працюють 1509 чоловік. У числі основних цілей організації – забезпечення національних інтересів німців, відродження мови, традицій, культури.

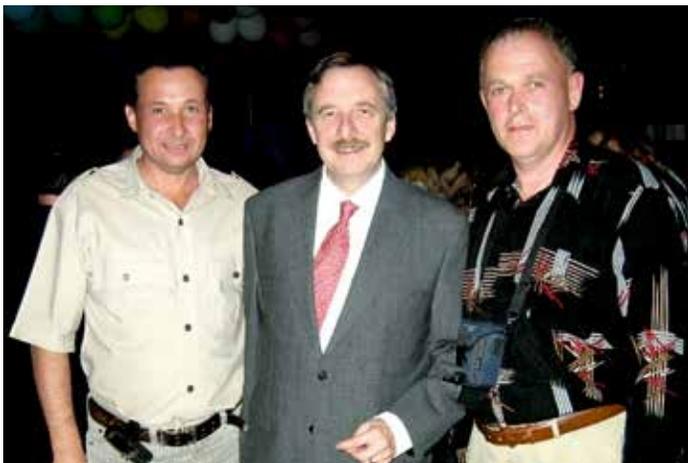
У Дніпропетровській області діють три німецьких товариства «Відергебурт». У Дніпропетровську, де знаходиться правління Дніпропетровського обласного товариства німців «Відергебурт» (голова В. А. Райнберг), у Дніпродзержинську (голова Роза Карлівна Макаренко), де також працює Перший регіональний Центр німецької культури України, який очолює Катерина Андріївна Вдовиченко, і в Кривому Розі (керівник організації Л. В. Величко).

Організація «Відергебурт» розвиває співробітництво з німецькомовними країнами, працює над популяризацією німецької мови та культури. ДОТН «Відергебурт» співпрацює з міською та обласною владами, з німецькими організаціями в Україні: Гетте-Інститутом, благодійним фондом «Товариство розвитку» (Одеса, генеральний директор Ірина Роот), благодійним фондом «Пам'ять», Дніпропетровським центром Програм розвитку ЮНЕСКО та ООН, з представником бюро делегата німецької економіки і Червоним Хрестом Німеччини з питань доставки гуманітарної допомоги.

Днепропетровское областное общество немцев «Видергебурт» основано 26 ноября 1989 г. Члены организации – этнические немцы, которые проживают в Днепропетровской области. Всего в области зарегистрировано 3773 немца, в организации ДООН «Видергебурт» работают 1509 человек. В числе основных целей организации – обеспечение национальных интересов немцев, возрождение языка, традиций, культуры.

В Днепропетровской области действуют три немецких общества «Видергебурт». В Днепропетровске, где находится правление Днепропетровского областного общества немцев «Видергебурт» (председатель В. А. Райнберг), в Днепропетровске (председатель Роза Карловна Макаренко), где также работает Первый региональный Центр немецкой культуры Украины, который возглавляет Екатерина Андреевна Вдовиченко, и в Кривом Роге (руководитель организации Л. В. Величко).

Организация «Видергебурт» развивает сотрудничество с немецкоязычными странами, работает над популяризацией немецкого языка и культуры. ДООН «Видергебурт» сотрудничает с городскими и областными властями, с немецкими организациями в Украине: Гетте-Институтом, благотворительным фондом «Общество развития» (Одесса, генеральный директор Ирина Роот), благотворительным фондом «Пам'ять», Днепропетровским центром Программ развития ЮНЕСКО и ООН, с представителем бюро делегата немецкой экономики и Красным Крестом Германии по вопросам доставки гуманитарной помощи.

Посол Німеччини в Україні Ганс-Юрген Гаймзвот (в центрі), справа – В. А. Райнберг, зліва – Сергій Павелко, голова Запорізького обласного товариства німців «Відергебурт». Фестиваль німецької культури, Ялта

Посол Німеччини в Україні Ганс-Юрген Гаймзот (в центрі), справа – В. А. Райнберг, зліва – Сергій Павелко, голова Запорізького обласного товариства німців «Відергебурт». Фестиваль німецької культури, Ялта

Нагородження членів ДОТН «Відергебурт» державним орденом «За заслуги», 2008 р.

Награждение членов ДООН «Видергебурт» государственным орденом «За заслуги», 2008 г.

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ ОБЛАСНЕ ТОВАРИСТВО
НІМЦІВ «ВІДЕРГЕБУРТ»
(GESELLSCHAFT DER DEUTSCHEN
«WIEDERGEBURT» GEBIET DNEPROPETROWSK)**

створено для реалізації та захисту громадянських, економічних, соціальних і культурних прав і свобод громадян України німецького походження.

ОСНОВНІ ЦІЛІ ТОВАРИСТВА:

- задоволення національно-культурних інтересів німців, відродження їх мови, традицій, культури;*
- сприяння в повній реабілітації депортованих німців України;*
- відновлення та створення нових національних поселень і сільських рад у місцях їх компактного проживання на території області;*
- сприяння в досягненні німцями політичного рівноправ'я з іншими народами.*

**НАЙВАЖЛИВІШІ ЗАВДАННЯ ТОВАРИСТВА,
ВІДПОВІДНО ДО СТАТУТУ:**

- захист прав і свобод, честі і національної гідності німців України;*
- розвиток всебічного співробітництва з німецькомовними країнами;*
- сприяння в реалізації прав німців України на вільний виїзд і повернення в країну проживання відповідно до Загальної Декларації прав людини.*

**ДНЕПРОПЕТРОВСЬКЕ ОБЛАСНЕ
ОБЩЕСТВО НЕМЦЕВ «ВИДЕРГЕБУРТ»
(GESELLSCHAFT DER DEUTSCHEN
«WIEDERGEBURT» GEBIET DNEPROPETROWSK)**

створено для реалізації та захисту громадянських, економічних, соціальних і культурних прав і свобод громадян України німецького походження.

ОСНОВНЫЕ ЦЕЛИ ОБЩЕСТВА:

- удовлетворение национально-культурных интересов немцев, возрождение их языка, традиций, культуры;*
- содействие в полной реабилитации депортированных немцев Украины;*
- восстановление и создание новых национальных поселений и сельских советов в местах их компактного проживания на территории области;*
- содействие в достижении немцами политического равноправия с другими народами.*

**ВАЖНЕЙШИЕ ЗАДАЧИ ОБЩЕСТВА
В СООТВЕТСТВИИ С УСТАВОМ:**

- защита прав и свобод, чести и национального достоинства немцев Украины;*
- развитие всестороннего сотрудничества с немецкоязычными странами;*
- содействие в реализации прав немцев Украины на свободный выезд и возвращение в страну проживания в соответствии с Всеобщей Декларацией прав человека.*

У ДОТН «Відергебурт» приділяється величезна увага вивченню культури та традицій Німеччини. У Дніпропетровську проводяться Дні німецької культури, концерти за участю творчих колективів з Німеччини та України. У Товаристві функціонують різні клуби за інтересами. Наприклад, на заняттях у «Творчій майстерні» будь-який бажаючий може вивчити народне німецьке мистецтво. На засіданнях «Клубу вивчення історії Німеччини» молодь вивчає німецьке озброєння Середньовіччя, своїми силами створює лицарські обладунки, бере активну участь у фестивалях історичної реконструкції. На репетиціях ансамблю «Guten Abend» виконуються улюблені всіма народні німецькі, російські та українські пісні. ДОТН проводить велику роботу по збереженню історичної пам'яті та культурної спадщини. Готується до видання книга «Німці Катеринослава», створює яку Ольга Михайлівна Дуплищева – дочка знаменитого конструктора ракетної техніки Михайла Іларіоновича Дуплищева.

ДОТН «Відергебурт» тісно співпрацює з Інститутом українсько-німецьких досліджень при Дніпропетровському національному університеті ім. Олесь Гончара в питаннях вивчення історії німців України та Дніпропетровщини. При Товаристві працює бібліотека для бажаючих вивчати німецьку мову, їм надається методична допомога, є невелике

В ДООН «Відергебурт» уделяется огромное внимание изучению культуры и традиций Германии. В Днепропетровске проводятся Дни немецкой культуры, концерты с участием творческих коллективов из Германии и Украины. В Обществе функционируют всевозможные клубы по интересам. К примеру, на занятиях в «Творческой мастерской» любой желающий может изучить народное немецкое искусство. На заседаниях «Клуба изучения истории Германии» молодёжь изучает немецкое вооружение Средневековья, своими силами создает рыцарские доспехи, активно участвует в фестивалях исторической реконструкции. На репетициях ансамбля «Guten Abend» исполняются всеми любимые народные немецкие, русские и украинские песни. ДООН ведет большую работу по сохранению исторической памяти и культурного наследия. Готовится к изданию книга «Немцы Екатеринослава», создает которую Ольга Михайловна Дуплищева – дочь знаменитого конструктора ракетной техники Михаила Илларионовича Дуплищева.

ДООН «Відергебурт» тесно сотрудничает с Институтом украинско-германских исследований при Днепропетровском национальном университете им. Олесь Гончара в вопросах изучения истории немцев Украины и Днепропетровщины. При Обществе работает библиотека для желающих

Презентація робіт у «Творчій майстерні» ДОТН «Відергебурт», 20.01.2011 р.
Презентация работ в «Творческой мастерской» ДООН «Відергебурт», 20.01.2011 г.

Фольклорний ансамбль ДОТН «Відергебурт» «Guten Abend»
Фольклорный ансамбль ДООН «Відергебурт» «Guten Abend»

зібрання старих німецьких книг. Товариство проводить виставки робіт німецьких художників.

У ДОТН «Відергебурт» проводяться консультації для бажаючих по навчанню за кордоном.

ДОТН активно сприяє розвитку ділових зв'язків між Україною та Німеччиною. Зокрема – розміщує інформацію про підприємців німецького походження на німецькомовних сайтах. Надає дружню підтримку громадянам Німеччини, які прибувають у Дніпропетровськ і наш регіон: це – консультації, спільний пошук партнерів, проведення вечорів.

Реалізовується проект по створенню бази німецьких військових поховань, який ДОТН веде спільно з благодійним фондом «Пам'ять» та підприємством «Шана» під егідою ЮНЕСКО і ООН. За кошти членів ДОТН «Відергебурт» в с. Олександропіль Солонянського району Дніпропетровської області споруджено пам'ятник загиблим німецьким військовослужбовцям за програмою «Примирення: крок перший».

Величезна увага приділяється увічненню пам'яті жертв політичних репресій. У 2008 р. Дніпропетровська обласна рада затвердила Програму по увічненню пам'яті жертв світових воєн, політичних репресій та голодоморів, яку розробили керівник ДОТН «Відергебурт» В. А. Райнберг і член Товариства В. Г. Чорномор. Зокрема, було виділено

изучать немецкий язык, им оказывается методическая помощь, есть небольшое собрание старых немецких книг. Общество проводит выставки работ немецких художников.

В ДООН «Відергебурт» проводяться консультації для желающих по обучению за рубежом.

ДООН активно содействует развитию деловых связей между Украиной и Германией. В частности – размещает информацию о предпринимателях немецкого происхождения на немецкоязычных сайтах. Оказывает дружественную поддержку гражданам Германии, прибывающим в Днепропетровск и наш регион: это – консультации, совместный поиск партнеров, проведение вечеров.

Реализуется проект по созданию базы немецких воинских захоронений, который ДООН ведет совместно с благотворительным фондом «Память» и предприятием «Шана» под эгидой ЮНЕСКО и ООН. За средства членов ДООН «Відергебурт» в с. Александрополь Солонянского района Днепропетровской области построен памятник погибшим немецким военнослужащим по программе «Примирение: шаг первый».

Огромное внимание уделяется увековечиванию памяти жертв политических репрессий. В 2008 г. Днепропетровский областной совет утвердил Программу по увековечиванию памяти

Перший у Східній Європі меморіал загиблим німецьким військовослужбовцям відкритий в сел. Нікіта (Велика Ялта) в 1993 р. головою ДОТН «Відергебурт» В. А. Райнбергом і головою Міжнародного благодійного фонду «Південь» В. В. Рибкою

Первый в Восточной Европе мемориал погибшим немецким военнослужащим открыт в пос. Никита (Большая Ялта) в 1993 г. председателем ДООН «Відергебурт» В. А. Райнбергом и председателем Международного благотворительного фонда «Юг» В. В. Рыбкой

*Перший меморіал загиблим німецьким військовослужбовцям, відкритий ДОТН «Відергебурт» в с. Олександропіль Солонянського району Дніпропетровської області у 2003 р.
Первый мемориал погибшим немецким военнослужащим, открытый ДООН «Видергебурт» в с. Александрополь Солонянского района Днепропетровской области в 2003 г.*

*Виступає хор німецької євангельсько-лютеранської церкви Святої Катерини, Дніпропетровськ
Выступает хор немецкой евангелическо-лютеранской церкви Святой Екатерины, Днепропетровск*

Члени ДОТН «Відергебурт» під час відкриття меморіальної дошки отцю Якову Розенбаху в Дніпродзержинську, 2004 р.

Члени ДООН «Відергебурт» во время открытия мемориальной доски отцу Якову Розенбаху в Днепродзержинске, 2004 г.

*На знімку: (справа наліво) голова ДОТН «Відергебурт» В. А. Райнберг, консул Німеччини Клаус Ціллікенс, мер Дніпропетровська І. І. Куліченко, 28.03.2011 р.
На снимке: (справа налево) председатель ДООН «Видергебурт» В. А. Райнберг, консул Германии Клаус Цилликенс, мэр Днепропетровска И. И. Куличенко, 28.03.2011 г.*

фінансування для перепоховання німецьких військовослужбовців, які загинули в роки війни на території області. Одним з найважливіших результатів роботи ДОТН «Відергебурт» стало створення Меморіалу жертвам незаконних репресій (1929–1940), в числі яких були і розстріляні німецькі колоністи, на 9-му км Запорізького шосе у Дніпропетровську.

За створення меморіалу і першого в Україні архіву розстріляних священників у Дніпропетровській області голова товариства Володимир Райнберг нагороджений орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира предстоятелем Української православної церкви Філаретом, а також отримав орден 1020-річчя Хрещення Русі від Митрополита Київського і всієї України Володимира.

Велику допомогу ДОТН «Відергебурт» надає міський голова Дніпропетровська Іван Куліченко. Ще на початку 90-х рр. він заснував Товариство українсько-німецької дружби. Роботу товариства німців курирують і підтримують начальник управління внутрішньої політики Дніпропетровської облдержадміністрації Олександр Катічев і керівник міського управління внутрішньої політики Володимир Михайлишин.

жертв мировых войн, политических репрессий и голодоморов, которую разработали руководитель ДООН «Видергебурт» В. А. Райнберг и член Общества В. Г. Черномор. В частности, было выделено финансирование для перезахоронения немецких военнослужащих, погибших в годы войны на территории области.

Одним из важнейших результатов работы ДООН «Видергебурт» стало создание Мемориала жертвам незаконных репрессий (1929–1940), в числе которых были и расстрелянные немецкие колонисты, на 9-м км Запорожского шоссе в Днепропетровске.

За создание мемориала и первого в Украине архива расстрелянных священников в Днепропетровской области председатель общества Владимир Райнберг награждён орденом Святого Равноапостольного князя Владимира предстоятелем Украинской православной церкви Филаретом, а также получил орден 1020-летия Крещения Руси от Митрополита Киевского и всея Украины Владимира.

Большую помощь ДООН «Видергебурт» оказывает мэр города Днепропетровска Иван Куличенко. Еще в начале 90-х гг. он учредил Общество украинско-немецкой дружбы. Работу общества немцев курируют и поддерживают начальник управления внутренней политики Днепропетровской облгосадминистрации Александр Катичев и руководитель городского управления внутренней политики Владимир Михайлишин.

СТВОРЕННЯ ВСЕСОЮЗНОГО ТОВАРИСТВА РАДЯНСЬКИХ НІМЦІВ «ВІДРОДЖЕННЯ»

СОЗДАНИЕ ВСЕСОЮЗНОГО ОБЩЕСТВА СОВЕТСКИХ НЕМЦЕВ «ВОЗРОЖДЕНИЕ»

Голова Всесоюзного товариства радянських німців «Відродження», голова Міжнародного конвенту російських німців Генріх Гроут:

– Це було перше в СРСР громадське об'єднання, яке заявило про свої політичні цілі. Коли ВТРН об'єднувало у своїх лавах вже понад 100 тисяч осіб, можна однозначно констатувати, що це була і найбільш масова після КПРС організація.

Установча конференція Всесоюзного товариства радянських німців «Відродження» відбулася 28-31 березня 1989 р. у Москві, у будівлі Політехнічного музею. Найголовнішою метою «Відродження» було відновлення Автономної Радянської Соціалістичної Республіки німців Поволжя і відновлення національно-культурних районів і поселень у місцях їх довоєнного компактного проживання, в т. ч. і в Україні.

Було засновано Всесоюзне суспільно-політичне та культурно-просвітницьке товариство радянських німців «Відродження». Люди, які стояли біля витоків ВТРН «Відродження», йшли на ризик, проте розуміли, що в кінці 80-х – на початку 90-х рр. минулого століття в СРСР виникли унікальні політичні умови, коли радянські німці мали шанс домогтися своєї повної реабілітації.

Створення першої громадсько-політичної організації з власною ідеологічною платформою дало потужний поштовх до залучення радянських німців до участі у власній долі. Це була важка, колосальна робота, яка вимагала від кожного учасника ВТРН «Відродження» максимуму сил і можливостей.

Навесні 1989 р. відбулися перші й останні вибори до Верховної Ради СРСР. У число депутатів увійшло 10 радянських німців. У цих умовах ВТРН «Відродження» вжило найактивніших дій, щоб домогтися розголосу проблеми радянських німців на весняній сесії Верховної Ради СРСР. Результатом стало створення «Комісії ВР СРСР з проблем радянських німців», яка до осені 1989 р. прийняла рішення «Про необхідність реабілітації радянських німців», з відновленням їх автономної республіки в колишніх кордонах Поволжя. 14 листопада 1989 р. Верховна Рада СРСР прийняла Декларацію «Про визнання незаконними і злочинними репресивних актів проти народів, що піддалися насильницькому переселенню, і забезпечення їхніх прав».

Председатель Всесоюзного общества советских немцев «Возрождение», председатель Международного конвента российских немцев» Генрих Гроут:

– Это было первое в СССР общественное объединение, заявившее о своих политических целях. Когда ВОСН объединяло в своих рядах уже более 100 тысяч человек, можно однозначно констатировать, что это была и самая массовая после КПСС организация.

Учредительная конференция Всесоюзного общества советских немцев «Возрождение» состоялась 28-31 марта 1989 г. в Москве, в здании Политехнического музея. Главнейшей целью «Возрождения» являлось восстановление Автономной Советской Социалистической Республики немцев Поволжья и воссоздание национально-культурных районов и поселений в местах их довоенного компактного проживания, в т. ч. и в Украине.

Было учреждено Всесоюзное общественно-политическое и культурно-просветительское общество советских немцев «Возрождение». Люди, стоявшие у истоков ВОСН «Возрождение», шли на риск, однако понимали, что в конце 80-х – в начале 90-х гг. прошлого века в СССР возникли уникальные политические условия, когда советские немцы имели шанс добиться своей полной реабилитации.

Создание первой общественно-политической организации с собственной идеологической платформой дало мощный толчок к вовлечению советских немцев к участию в собственной судьбе. Это была трудная, колоссальная работа, которая требовала от каждого участника ВОСН «Возрождение» максимума сил и возможностей.

Весной 1989 г. состоялись первые и последние выборы в Верховный Совет СССР. В число депутатов вошло и 10 советских немцев. В этих условиях ВОСН «Возрождение» приняло самые активные действия, чтобы добиться огласки проблемам советских немцев на весенней сессии Верховного Совета СССР. Результатом стало создание «Комиссии ВС СССР по проблемам советских немцев», которая к осени 1989 г. приняла решение «О необходимости реабилитации советских немцев», с восстановлением их автономной республики в бывших границах Поволжья. 14 ноября 1989 г. Верховный Совет СССР принял Декларацию «О признании незаконными и преступными репрессивных актов против народов, подвергшихся насильственному переселению, и обеспечению их прав».

Законні вимоги радянських німців були широко підтримані багатьма депутатами Верховної Ради СРСР – представниками інших репресованих народів. Сподівання радянських німців були зрозумілі для багатьох авторитетних представників українського, російського, казахського та багатьох інших народів СРСР, які прагнули до нових, позитивних змін у житті країни.

Я віддав найкращі роки свого життя відновленню справедливості по відношенню до свого народу. Шлях, який наш народ пройшов в рамках ВТРН «Відродження», а також в рамках попередніх подій 1965 і 1988 років і наступних загальнонаціональних з'їздів, став яскравою і гідною сторінкою історії радянських німців. Упевнений, що в майбутньому про це ще не раз скажуть нащадки...

Законные требования советских немцев были широко поддержаны многими депутатами Верховного Совета СССР – представителями других репрессированных народов. Чаяния советских немцев были понятны для многих авторитетных представителей украинского, русского, казахского и многих других народов СССР, которые стремились к новым, позитивным переменам в жизни страны.

Я отдал лучшие годы своей жизни восстановлению справедливости по отношению к своему народу. Путь, который наш народ прошел в рамках ВОСН «Возрождение», а также в рамках предшествовавших событий 1965 и 1988 годов и последующих общенациональных съездов, стал яркой и достойной страницей истории советских немцев. Уверен, что в будущем об этом еще не раз скажут потомки...

МИКОЛАЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР НІМЕЧЧИНИ

НИКОЛАЕВСКИЙ РЕГИОНАЛЬНЫЙ ИНФОРМАЦИОННЫЙ ЦЕНТР ГЕРМАНИИ

**Вокальний колектив
«Аугенблік» – «Augenblick»**
Вокальний колектив
«Аугенблік» – «Augenblick»

**Керівник Миколаївського РІЦ Німеччини Ангеліна Шардт
(зліва в білому німецькому національному костюмі)**
Руководитель Николаевского РИЦ Германии Ангелина Шардт (слева в белом немецком национальном костюме)

**Танцювальний колектив
«Тайхрoze» – «Teichrose»**
Танцевальный коллектив
«Тайхрoze» – «Teichrose»

Дніпропетровське обласне товариство німців «Відергебурт» входить в Миколаївський Регіональний Інформаційний Центр Німеччини, яким керує одна з найавторитетніших керівників німецьких організацій України Ангеліна Шардт.

Професійний музикант, Ангеліна Шардт створила німецький фольклорний танцювальний колектив «Тайхрoze» та вокальний фольклорний колектив «Аугенблік», які неодноразово ставали лауреатами всеукраїнських та міжнародних конкурсів фольклорних колективів України та Німеччини.

Днепропетровское областное общество немцев «Відергебурт» входить в Николаевский Региональный Информационный Центр Германии, которым руководит одна из самых авторитетных руководителей немецких организаций Украины Ангелина Шардт.

Профессиональный музыкант, Ангелина Шардт создала немецкий фольклорный танцевальный коллектив «Тайхрoze» и вокальный фольклорный коллектив «Аугенблік», которые неоднократно становились лауреатами всеукраинских и международных конкурсов фольклорных коллективов Украины и Германии.

*Голова Товариства німецької молоді «Данпарштадт» Євген Гессен
Председатель Общества немецкой молодежи «Данпарштадт» Евгений Гессен*

ЄВГЕН ГЕССЕН: «ТОВАРИСТВО НІМЕЦЬКОЇ МОЛОДІ «ДАНПАРШТАДТ» СЛІДУЄ ПРИНЦИПАМ, ЗАКЛАДЕНИМ СТАРШИМИ ПОКОЛІННЯМИ ЕТНІЧНИХ НІМЕЦЬКИХ ЛІДЕРІВ»

ЕВГЕНИЙ ГЕССЕН: «ОБЩЕСТВО НЕМЕЦКОЙ МОЛОДЕЖИ «ДАНПАРШТАДТ» СЛЕДУЕТ ПРИНЦИПАМ, ЗАЛОЖЕННЫМ СТАРШИМИ ПОКОЛЕНИЯМИ ЭТНИЧЕСКИХ НЕМЕЦКИХ ЛИДЕРОВ»

Товариство німецької молоді «Данпарштадт» об'єднує громадян України німецького походження і людей, які цікавляться німецькою культурою. У лавах нашої організації – молоді люди з активною життєвою позицією, які зарекомендували себе як фахівці в тій або іншій галузі.

Сьогодні важливе завдання для німецької молоді – конструктивний діалог з владою, розвиток співробітництва з країнами Європи. Товариство німецької молоді «Данпарштадт» активно взаємодіє з представниками інших національних молодіжних товариств Дніпропетровщини, зокрема – з поляками і болгарами. Реалізуються проекти, спрямовані на задоволення соціальних і культурних потреб молоді.

Незважаючи на нелегкий шлях, який пройшли німецькі організації в кінці ХХ століття, наша мета і сьогодні залишається незмінною: це – побудова міцних національно-культурних товариств радянських німців, до кола завдань яких входить відродження національних німецьких округів і поселень як в Дніпропетровській області, так і за її межами. Адже саме залучаючи інвестиції в створення нових проектів, ми маємо можливість вирішити і багато інших проблем, пов'язаних із соціальним забезпеченням усіх молодих громадян України.

Общество немецкой молодежи «Данпарштадт» объединяет граждан Украины немецкого происхождения и людей, которые интересуются немецкой культурой. В нашей организации состоят молодые люди с активной жизненной позицией, которые зарекомендовали себя как специалисты в той либо иной отрасли.

Сегодня важное задание для немецкой молодежи – конструктивный диалог с властями, развитие сотрудничества со странами Европы. Общество немецкой молодежи «Данпарштадт» активно взаимодействует с представителями других национальных молодежных обществ Днепропетровщины, в частности – с поляками и болгарами. Реализуются проекты, направленные на удовлетворение социальных и культурных нужд молодежи.

Невзирая на нелегкий путь, который прошли немецкие организации в конце ХХ века, наша цель и сегодня остается прежней – это построение крепких национально-культурных обществ советских немцев, в задачи которых входит возрождение национальных немецких округов и поселений как в Днепропетровской области, так и за её пределами. Ведь именно привлекая инвестиции в создание новых проектов, мы имеем возможность решить

З цією метою ми налагоджуємо конструктивний діалог з іншими німецькими організаціями з Німеччини, України, Росії та Казахстану. Величезну увагу молодіжна організація приділяє розробці спільних проектів з метою показати Дніпропетровщину надійним регіоном для інвестування. Це, в свою чергу, дозволить всім молодим громадянам України реалізувати свій потенціал.

Працюючи у сфері національного відродження, молодіжна організація стикається з теоретичними питаннями, які заводять у глухий кут багатьох видатних діячів з числа етнічних німців. Це, насамперед, питання самоідентифікації: хто такі етнічні німці? І чи можуть вони називати себе саме «етнічними німцями», адже культура і світогляд німців, які проживають на території колишнього СРСР, докорінно різняться з культурою етнічних німців Польщі, Болгарії, Швейцарії, Аргентини, Іспанії та Чехії. На думку голови Товариства німецької молоді «Данпарштадт» Євгена Гессена, сучасні німці України також не можуть ідентифікувати себе і з «російськими німцями», оскільки цю самоназву представники деяких німецьких організацій почали активно використовувати в останні десятиліття, посилаючись на приїзд німців в Російську імперію. А тому подібні погляди будуть неактуальні як в незалежній Україні, так і в інших країнах СНД.

и массу других проблем, связанных с социальным обеспечением всех молодых граждан Украины.

С этой целью мы налаживаем конструктивный диалог с другими немецкими организациями из Германии, Украины, России и Казахстана. Огромное внимание молодежная организация уделяет разработке совместных проектов с целью показать Днепропетровщину надежным регионом для инвестирования. Это, в свою очередь, позволит всем молодым гражданам Украины реализовать свой потенциал.

Работая в сфере национального возрождения, молодежная организация сталкивается с теоретическими вопросами, которые заводят в тупик многих видных деятелей из числа этнических немцев. Это, прежде всего, вопрос самоидентификации: кто такие этнические немцы? И могут ли они называть себя именно «этническими немцами», ведь культура и мировоззрение немцев, проживающих на территории бывшего СССР, в корне разнятся с культурой этнических немцев Польши, Болгарии, Швейцарии, Аргентины, Испании и Чехии. По мнению председателя Общества немецкой молодежи «Данпарштадт» Евгения Гессена, современные немцы Украины также не могут себя идентифицировать и с «российскими немцами», поскольку это самоназвание представители некоторых немецких организаций начали активно использовать в по-

*Експерсія членів організації на завод
«ІНТЕРПАЙП НТЗ»*

*Експерсія членів організації на завод
«ІНТЕРПАЙП НТЗ»*

*Молодіжний марш на День міста
Молодежный марш на День города*

Тому концепція Товариства німецької молоді «Данпарштадт» полягає у відродженні єдиної самоідентифікації для всіх представників німецького етносу у країнах колишнього СРСР і заявлення про себе як про «радянських німців». Адже саме так було в період апогею соціальної активності, коли єдиний народ нарівні з іншими народами працював для розквіту загальної Вітчизни.

Активно розвивається співпраця з німецьким консульством, налагоджено ділове спілкування з Генеральним консулом Німеччини паном Клаусом Ціллікенсом.

Слідуючи принципам, закладеним старшими поколіннями суспільних і політичних етнічних німецьких активістів, Товариство німецької молоді «Данпарштадт» бере активну участь у соціальних і культурних перетвореннях в Україні. В результаті підписано низку договорів про співпрацю з Дніпропетровською облдержадміністрацією, з німецькими організаціями України. Німецькою молоддю спільно з ОДА проведено велику кількість заходів у рамках регіональної програми «Молодь Дніпропетровщини 2012–2021», ініційованої губернатором Олександром Вілкулом (2010–2012). Заходи Товариства німецької молоді «Данпарштадт» підтримує Управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації (начальник – Лілія Ковальова та головний спеціаліст Олександр Золотухін). За словами першого заступника голови Товариства німецької молоді «Данпарштадт» Володимира Хвиста, проведено низку «круглих столів» з питань молодіжної політики, в яких активну участь беруть представники національних молодіжних організацій. З 25 липня 2012 р. молодих європейців включили до Дніпропетровської обласної молодіжної ради при губернаторі. Це дозволяє німецькій молоді брати активну участь у реалізації державної молодіжної політики і здійснювати актуальні проекти.

За словами заступника голови Товариства німецької молоді «Данпарштадт» з економічних питань Максима Беянова, в рамках соціального напрямку роботи німецька молодь збирає і використовує інформацію з працевлаштування молодих спеціалістів, державного кредитування для придбання доступного житла.

слідні десятилеття, ссылаясь на приезд немцев в Российскую империю. А потому подобные воззрения будут неактуальны как в независимой Украине, так и в других странах СНГ.

Потому концепция Общества немецкой молодежи «Данпарштадт» заключается в возрождении единой самоидентификации для всех представителей этнического немецкого этноса стран бывшего СССР и заявления о себе как о «советских немцах». Ведь именно так было в период апогея социальной активности, когда единый народ наравне с другими народами работал для процветания общего Отечества.

Активно развивается сотрудничество с немецким консульством, налажено деловое общение с Генеральным консулом Германии г-ном Клаусом Цилликенсом.

Следуя принципам, заложенным старшими поколениями общественных и политических этнических немецких активистов, Общество немецкой молодежи «Данпарштадт» принимает активное участие в социальных и культурных преобразованиях в Украине. В результате подписан ряд договоров о сотрудничестве с Днепропетровской облгосадминистрацией, с немецкими организациями Украины. Немецкой молодежью совместно с ОГА проведено огромное количество мероприятий в рамках региональной программы «Молодежь Днепропетровщины 2012–2021», инициированной губернатором Александром Вилкулом (2010–2012). Мероприятия Общества немецкой молодежи «Данпарштадт» поддерживает Управление по делам семьи и молодежи облгосадминистрации (начальник – Лилия Ковалева и главный специалист Александр Золотухин). По словам первого заместителя председателя Общества немецкой молодежи «Данпарштадт» Владимира Хвиста проведен ряд «круглых столов» по вопросам молодежной политики, в которых активное участие принимают представители национальных молодежных организаций. С 25 июля 2012 года молодых европейцев включили в Днепропетровский областной молодежный совет при губернаторе. Это позволяет немецкой молодежи активно участвовать в реализации государственной молодежной политики и проводить в жизнь актуальные проекты.

Активно розвивається культурний напрямок: німецька молодіжна організація проводить безкоштовні сеанси якісного європейського кіно і вечори вальсу. Так, 9 травня в центрі Дніпропетровська було проведено «Вечір воєнного вальсу», в якому взяли участь як молодь, так і ветерани війни.

Представники Товариства німецької молоді «Данпарштадт» впевнені: працюючи на благо Дніпропетровщини, вони працюють задля нашого спільного майбутнього. А тому святий обов'язок німецької етнічної молоді – зробити і свій внесок у розвиток Дніпропетровської області, який у майбутньому буде гідно оцінений.

По словам заместителя председателя Общества немецкой молодежи «Данпарштадт» по экономическим вопросам Максима Белянова, в рамках социального направления работы немецкая молодежь собирает и использует информацию по трудоустройству молодых специалистов, государственному кредитованию для приобретения доступного жилья.

Активно развивается культурное направление: немецкая молодежная организация проводит бесплатные показы качественного европейского кино и вечера вальса. Так, 9 мая в центре Днепропетровска был проведен «Вечер военного вальса», в котором приняли участие как молодежь, так и ветераны войны.

Представители Общества немецкой молодежи «Данпарштадт» уверены: работая на благо Днепропетровщины, они работают на благо нашего общего будущего. А потому святой долг немецкой этнической молодежи – внести и свой вклад в развитие Днепропетровской области, который в будущем будет оценен по достоинству.

*Перший заступник голови Товариства
Володимир Хвіст
Первый заместитель председателя Общества
Владимир Хвист*

*Заступник голови Товариства з економічних
питань Максим Белянов
Заместитель председателя Общества по экономическим
вопросам Максим Белянов*

*На дитячому Всеукраїнському німецькому фольклорному фестивалі у Феодосії, 08.05.2010 р.
На детском Всеукраинском немецком фольклорном фестивале в Феодосии, 08.05.2010 г.*

*Виступ сімейного ансамблю учасниці ДОТН «Відергебурт» Валентини Кухарук на міському фольклорному фестивалі національних товариств у Кодацькій фортеці
Выступление семейного ансамбля участницы ДООН «Видергебурт» Валентины Кухарук на городском фольклорном фестивале национальных обществ в Кодацкой крепости*

*Члени ДОТН «Відергебурт» на Всеукраїнському німецькому фольклорному фестивалі в Ялті
Члены ДООН «Видергебурт» на Всеукраинском немецком фольклорном фестивале в Ялте*

*Всеукраїнська дитяча творча майстерня «Кіндерплюс», Євпаторія, 5-10 червня 2012 р.
Всеукраинская детская творческая мастерская «Киндерплюс», Евпатория, 5-10 июня 2012 г.*

*Відкриття Всеукраїнської дитячої творчої майстерні «Кіндерплюс», Євпаторія, 05.06.2012 р.
Открытие Всеукраинской детской творческой мастерской «Киндерплюс», Евпатория, 05.06.2012 г.*

Зустріч з Генеральним консулом Німеччини Клаусом Ціллікенсом (справа) під час проведення ДОЙЧЛАНД-МОБИЛЕ у Дніпропетровську, 25.05.2012 р. Зліва – представник обласної адміністрації О. Золотухін, в центрі – Є. Гессен

Встреча с Генеральным консулом Германии Клаусом Цилликенсом (справа) во время проведения ДОЙЧЛАНД-МОБИЛЕ в Днепропетровске, 25.05.2012 г. Слева – представитель областной администрации А. Золотухин, в центре – Е. Гессен

На семінарі Генерального консульства Польщі у Дніпропетровську голова ДОТН «Відергебурт» В. А. Райнберг і голова Дніпропетровського обласного товариства поляків «Огніско» А. Ф. Яновський

На семинаре Генерального консульства Польши в Днепропетровске председатель ДООН «Видергебурт» В. А. Райнберг и председатель Днепропетровского областного общества поляков «Огниско» А. Ф. Яновский

*Робоча зустріч з Генеральним консулом Німеччини Клаусом Ціллікенсом в офісі ДОТН «Відергебурт»
Рабочая встреча с Генеральным консулом Германии Клаусом Цилликенсом в офисе ДООН «Видергебурт»*

25 травня 2012 р. у Дніпропетровську відбувся культурний захід ДОЙЧЛАНДМОБИЛЕ, спрямований на пропаганду досягнень німецької культури, способу життя і німецької мови.

З Німеччини прибув автобус з дітьми культури і артистами, які на площі біля театру ім. Т. Г. Шевченка роздавали літературу про життя в Німеччині та її історію.

Відкривав ДОЙЧЛАНДМОБИЛЕ Генеральний консул Німеччини Клаус Ціллікенс.

25 мая 2012 г. в Днепропетровске прошло культурное мероприятие ДОЙЧЛАНДМОБИЛЕ, направленное на пропаганду достижений немецкой культуры, образа жизни и немецкого языка.

Из Германии прибыл автобус с деятелями культуры и артистами, которые на площади возле театра им. Т. Г. Шевченко раздавали литературу о жизни в Германии и ее истории.

Открывал ДОЙЧЛАНДМОБИЛЕ Генеральный консул Германии Клаус Цилликенс.

На знімку перша зліва – Антье Крюгер, представник академічної школи Німеччини DAAD у Дніпропетровську
 На снимке первая слева – Антье Крюгер, представитель академической школы Германии DAAD в Днепропетровске

Виставка виробів народної творчості ДОТН «Відергебурт», присвячена Дню Незалежності України, 2011 р. У центрі – керівник гуртка німецької народної творчості ДОТН «Відергебурт» Тамара Євгенівна Остапенко

Выставка изделий народного творчества ДООН «Видергебурт», посвященная Дню Независимости Украины, 2011 г. В центре – руководитель кружка немецкого народного творчества ДООН «Видергебурт» Тамара Евгеньевна Остапенко

Члени клубу сеньйорів ДОТН «Відергебурт» та німецької євангельсько-лютеранської громади Дніпропетровської області. Перший зліва – Едуард Робертівч Рілінг, член президії Ради німців України

Члены клуба сеньйоров ДООН «Видергебурт» и немецкой евангелическо-лютеранской общины Днепропетровской области. Первый слева – Эдуард Робертівч Рилинг, член президиума Совета немцев Украины

ПАРТИЗАНСЬКИМИ СТЕЖКАМИ ПАРТИЗАНСКИМИ ТРОПАМИ

Дніпропетровське обласне товариство німців «Відергебурт» («Wiedergeburt») проводить екскурсії по місцях партизанського руху в Катеринославській губернії часів Першої російської революції (1905–1907), громадянської та Великої Вітчизняної війн в Дніпропетровській, Запорізькій областях та АР Крим. Цю роботу ведуть голова ДОТН Володимир Альбертович Райнберг і досвідчений інструктор міжнародного рівня, член ДОТН «Відергебурт» Павло Тимофійович Сайдаков.

Днепропетровское областное общество немцев «Видергебурт» («Wiedergeburt») проводит экскурсии по местам партизанского движения в Екатеринославской губернии времён Первой русской революции (1905–1907), гражданской и Великой Отечественной войн в Днепропетровской, Запорожской областях и АР Крым. Эту работу ведут председатель ДООН Владимир Альбертович Райнберг и опытный инструктор международного уровня, член ДООН «Видергебурт» Павел Тимофеевич Сайдаков.

*Павло Тимофійович Сайдаков з дітьми
Павел Тимофеевич Сайдаков с детьми*

*Біля партизанської землянки в районі с. Андріївка
Новомосковського району Дніпропетровської області
Возле партизанской землянки в районе с. Андреевка
Новомосковского района Днепропетровской области*

ПОЛЯРНА ОДИССЕЯ СЕРГІЯ ГОРДІЄНКА

ПОЛЯРНАЯ ОДИССЕЯ СЕРГЕЯ ГОРДИЕНКО

Етнічний німець Сергій Іванович Гордієнко (бабуся по батькові – німкеня Марія Ваххауз), член ДОТН «Відергебурт». У 1995 р. з прапором незалежної України він досяг Північного полюса Землі в складі лижної експедиції МНС Російської Федерації. Сергій першим поставив прапор України на Північному полюсі. З цим видатним досягненням його привітав телеграмою Президент України Леонід Кучма. У 1998 р. Сергій Гордієнко вдруге на лижах підкорив Північний полюс. С. Гордієнко був учасником і першої української Антарктичної експедиції.

Этнический немец Сергей Иванович Гордиенко (бабушка по отцу – немка Мария Ваххауз), член ДООН «Видергебурт». В 1995 г. с флагом независимой Украины он достиг Северного полюса Земли в составе лыжной экспедиции МЧС Российской Федерации. Сергей первым поставил флаг Украины на Северном полюсе. С этим выдающимся достижением его поздравил телеграммой Президент Украины Леонид Кучма. В 1998 г. Сергей Гордиенко во второй раз на лыжах покорил Северный полюс. С. Гордиенко был участником и первой украинской Антарктической экспедиции.

*Сніговий будиночок С. Гордієнка в Арктиці
Снежный домик С. Гордиенко в Арктике*

*С. Гордієнко в Антарктиді поблизу станції Фарадея
С. Гордиенко в Антарктиде возле станции Фарадея*

На Форумі міжнародного співробітництва регіонів країн Східного партнерства. Зустріч з головою Дніпропетровської обласної ради Євгеном Григоровичем Удодом, 08.09.2012 р.

На Форумі міжнародного співробітництва регіонів країн Східного партнерства. Зустріч з головою Дніпропетровської обласної ради Євгеном Григоровичем Удодом, 08.09.2012 р.

З учасниками міжнародного форуму «Східне партнерство ЄС»

С учасниками міжнародного форуму «Восточное партнерство ЕС»

Висадження дерев на Алеї дружби на набережній Дніпропетровська під егідою Інституту Україніки (директор – Олексій Лазько). На знімку: зліва направо – члени ДОТН «Відергебурт» Евальд Шульц з дружиною Ольгою Іванівною, Ліда Цильке, Елеонора Вікторівна Звездіна

Посадка деревьев на Аллее дружбы на набережной Днепрпетровска под эгидой Института Украиники (директор – Алексей Лазько). На снимке: слева направо – члены ДООН «Видергебурт» Эвальд Шульц с женой Ольгой Ивановной, Лида Цильке, Элеонора Викторовна Звездина

*Актив ДОТН «Відергебурт» на фольклорному фестивалі в Дніпропетровському художньому музеї
Актив ДООН «Видергебурт» на фольклорном фестивале в Днепрпетровском художественном музее*

САЙТИ ДОТН «ВИДЕРГЕБУРТ»:

WWW.WIEDERGEBURT.PP.UA, WWW.WIEDERGEBURT.JIMDO.COM

САЙТЫ ДООН «ВИДЕРГЕБУРТ»:

WWW.WIEDERGEBURT.PP.UA, WWW.WIEDERGEBURT.JIMDO.COM

ДОПОМОГА Й ТЕПЛО СЕРДЕЦЬ – ДІТЯМ

ПОМОЩЬ И ТЕПЛО СЕРДЕЦ – ДЕТЯМ

ДОТН «Відергебурт» проводить велику роботу з дітьми-сиротами в Дніпропетровській області. Організація курирує три дитячих будинки: дитячий будинок «Родина» (сел. Юбілейне), дитячий будинок № 2 на пр. Петровського в Дніпропетровську, дитячий будинок для дітей з відставанням у розвитку в с. Поливанивка.

Керує роботою з дитячими будинками активний член ДОТН «Відергебурт» Тамара Євгенівна Остапенко, яка сама навчає дітей німецькій народній творчості і проводить для них театральні вистави на теми українських і німецьких народних казок.

ДООН «Відергебурт» проводить більшу роботу з дітьми-сиротами в Дніпропетровській області. Організація курирує три дитячих будинки: дитячий будинок «Семья» (пос. Юбілейний), дитячий будинок № 2 на пр. Петровського в Дніпропетровську, дитячий будинок для дітей з відставанням у розвитку в с. Поливанивка.

Руководит роботою з дитячими будинками активний член ДООН «Відергебурт» Тамара Євгенівна Остапенко, яка сама навчає дітей німецькому народному творчості і проводить для них театральні вистави на теми українських і німецьких народних казок.

*На заняттях з німецької народної творчості
На заняттях по німецькому народному творчості*

*Діти з подарунковими листівками, які вони виготовили самі
Дети с подарочными открытками, которые они
изготовили сами*

*Діти на святі Пасхи в німецькій євангельсько-лютеранській церкві (Дніпропетровськ, пр. Карла Маркса, 103)
Дети на празднике Пасхи в німецькій євангеліческо-лютеранській церкві (Дніпропетровськ, пр. Карла Маркса, 103)*

*Діти-парафіяни євангельсько-лютеранської церкви Святої Катерини на дозвіллі
Дети-прихожане євангеліческо-лютеранської церкви Святої Катерини на дозвіллі*

НІМЕЦЬКИЙ ФОЛЬКЛОРНИЙ АНСАМБЛЬ СЕНЬЙОРІВ (ЛЮДЕЙ СТАРШОГО ВІКУ) «GUTEN ABEND»

НЕМЕЦКИЙ ФОЛЬКЛОРНЫЙ АНСАМБЛЬ СЕНЬОРОВ (ЛЮДЕЙ СТАРШЕГО ВОЗРАСТА) «GUTEN ABEND»

Німецький фольклорний ансамбль сеньйорів (людей старшого віку) «Guten Abend» діє при Дніпропетровському обласному товаристві німців «Відергебурт». Керівник колективу – етнічна німкеня, в недавньому минулому – викладач консерваторії Ельвіра Анатоліївна Соловійова.

Ансамбль бере участь практично в усіх культурних заходах, у т. ч. – міжнародного рівня, які проводяться Дніпропетровською облдержадміністрацією та міськвиконкомом. У числі найбільш активних учасників колективу – Ліда Цильке, Алла Чурюкова-Циммер, Ольга Палухіна, Авеліна Ляш, Ингрет Закаблук, Елеонора Звездіна, Тамара Лозова, Алла Перерва, Вікторія Мацкевич та інші.

Немецкий фольклорный ансамбль сеньоров (людей старшего возраста) «Guten Abend» действует при Днепропетровском областном обществе немцев «Видергебурт». Руководитель коллектива – этническая немка, в недавнем прошлом – преподаватель консерватории Эльвира Анатольевна Соловьева.

Ансамбль принимает участие практически во всех культурных мероприятиях, в т. ч. – международного уровня, проводимых Днепропетровской облгосадминистрацией и горисполкомом. В числе наиболее активных участников коллектива – Лида Цильке, Алла Чурюкова-Циммер, Ольга Палухина, Авелина Ляш, Ингрет Закаблук, Элеонора Звездина, Тамара Лозовая, Алла Перерва, Виктория Мацкевич и другие.

Ансамбль «Гутен Абенд» на обласному фестивалі національних товариств «Всі ми діти твої, Україно!» 20 грудня 2012 г.

Ансамбль «Гутен Абенд» на обласном фестивалі національних обществ «Всі ми діти твої, Україно!» 20 декабря 2012 г.

*Музичний гурток ДОТН «Відергебурт» веде Ельвіра Соловійова
Музыкальный кружок ДООН «Видергебурт» ведет Эльвира Соловьёва*

*Великодні піснеспіви у німецькій євангельсько-лютеранській церкві (пр. Карла Маркса, 103)
Пасхальные песнопения в немецкой евангелическо-лютеранской церкви (пр. Карла Маркса, 103)*

НОВОМОСКОВСЬК: МАЛЕНЬКА ІСТОРІЯ ВЕЛИКОЇ НІМЕЦЬКОЇ РОДИНИ

НОВОМОСКОВСК: МАЛЕНЬКАЯ ИСТОРИЯ БОЛЬШОЙ НЕМЕЦКОЙ СЕМЬИ

МИКОЛА КОВЯЗИН-ЛЕНИНГ,

КЕРІВНИК ТОВАРИСТВА «ВІДЕРГЕБУРТ» В НОВОМОСКОВСЬКУ:

НИКОЛАЙ КОВЯЗИН-ЛЕНИНГ,

РУКОВОДИТЕЛЬ ОБЩЕСТВА «ВИДЕРГЕБУРТ» В НОВОМОСКОВСКЕ:

- **М**ене називають по-різному: діти говорять – «тато», дружина – «батьюшка», брати – «Коля», старі друзі – «Клаус», колишні співробітники – «Микола Павлович», парафіяни – «отець Микола». Багато імен – багато соціальних ролей. А така різноманітність приходить з життєвим досвідом і, природно, з відсутністю неробства.

- **М**еня називають по-разному: дети говорят – «папа», супруга – «батьюшка», братья – «Коля», старые друзья – «Клаус», бывшие сотрудники – «Николай Павлович», прихожане – «отец Николай». Много имен – много социальных ролей. А такое разнообразие приходит с жизненным опытом и, естественно, с отсутствием безделья.

Голова Новомосковського міського товариства німців «Відергебурт» Микола Ковязін-Ленінг – отець Микола (в центрі) під час Богослужіння

Председатель Новомосковского городского общества немцев «Видергебурт» Николай Ковязин-Ленинг – отец Николай (в центре) во время Богослужения

Моя бабуся – Августина Іогановна Альтман (Фоот) – нащадок німців-переселенців з Швабії. Мама – Катерина Іонатівна Ковязіна (Ленінг) – відчула весь тягар нелегкої долі радянських німців. Заслання в Казахстан, втрата батька і брата, довга другосортна робота під наглядом, відсутність освіти і багато дітей. Це все – мої брати і сестри. Довгі поневіряння по величезному Радянському Союзу навчили нас бути витривалими, уважними і доброзичливими. Північний Казахстан, Україна, Крим, Північний Казахстан, Південний Казахстан, Північна Осетія і знову Україна. Тепер вже надовго. Це – моя Батьківщина. А мама і бабуся виїхали в Німеччину. Туди ж виїхали мої дві сестри і молодший брат. А два брати – Володимир і Сергій – живуть у Новомосковську.

Німецька мова – моя рідна, хоча в дитинстві батько забороняв говорити по-німецьки. Друге німецьке дихання проявилось вже в Новомосковську, куди ми переїхали з Осетії. Тут я вступив у металургійний технікум, потім – в інститут, але через хворобу пішов з 3-го курсу. Після довгих пошуків лікування поступив на біофак і став вивчати лікарські трави. Німецьким я вже володів достатньою мірою, щоб зуміти захистити диплом рідною мовою і отримати посвідчення перекладача. Всі мої брати також отримали вищу освіту, взяли собі в дружини німкеня.

У 1989 р., після того, як у нас з'явилося багато друзів з німецьких сімей, ми організували товариство німців Новомосковська «Wiedergeburt» («Відродження»). Разом вивчали німецьку мову, розучували народні пісні на «Blattdeutsch», святкували «Weinachten» (Різдво), спілкувалися сім'ями. Але історично ми звикли жити серед інших народів, тому в нашу громаду потягнулися і українці, і вірмени, і грузини, і всі, кому було цікаво вивчати свою рідну мову чи німецьку, англійську, іспанську.

У 90-х роках, у зв'язку з тим, що не було дозволу на відновлення республіки німців, з'явився загальний настрій на виїзд до Німеччини. Мені, як голові товариства і перекладачеві з правом нотаріального завірнення, довелося перекласти масу документів. Але виїжджати я не став. Працював у різних організаціях та за різними спеціальностями,

Моя бабушка – Августина Іогановна Альтман (Фоот) – потомок немцев-переселенцев из Швабии. Мама – Екатерина Ионатовна Ковязина (Ленинг) – испытала всю тяжесть нелегкой судьбы советских немцев. Ссылка в Казахстан, потеря отца и брата, долгая второсортная работа под надзором, отсутствие образования и много детей. Это всё – мои братья и сёстры. Долгие скитания по огромному Советскому Союзу научили нас быть выносливыми, внимательными и дружелюбными. Северный Казахстан, Украина, Крым, Северный Казахстан, Южный Казахстан, Северная Осетия и снова Украина. Теперь уже надолго. Это – моя Родина. А мама и бабушка уехали в Германию. Туда же уехали мои две сестры и младший брат. А два брата – Владимир и Сергей – живут в Новомосковске.

Немецкий язык – мой родной, хотя в детстве отец запрещал говорить по-немецки. Второе немецкое дыхание проявилось уже в Новомосковске, куда мы переехали из Осетии. Здесь я поступил в металлургический техникум, затем – в институт, но по болезни ушел с 3-го курса. После долгих поисков лечения поступил на биофак и стал изучать лекарственные травы. Немецким я уже владел в достаточной степени, чтобы суметь защитить диплом на родном языке и получить удостоверение переводчика. Все мои братья также получили высшее образование, взяли себе в жены немок.

В 1989 г., после того, как у нас появилось много друзей из немецких семей, мы организовали общество немцев Новомосковска «Wiedergeburt» («Возрождение»). Вместе изучали немецкий язык, разучивали народные песни на «Blattdeutsch», праздновали «Weinachten» (Рождество), общались семьями. Но исторически мы привыкли жить среди других народов, поэтому в нашу общину потянулись и украинцы, и армяне, и грузины, и все, кому было интересно изучать свой родной язык или немецкий, английский, испанский.

В 90-х годах, в связи с тем, что не было разрешения на восстановление республики немцев, появилось общее настроение на выезд в Германию. Мне, как председателю общества и переводчику с правом нотариального заверения, довелось перевести массу документов. Но уезжать я не стал. Работал

в тому числі і кілька років перекладачем з німецької та англійської (і в даний час), вчителем німецької мови.

У нашому товаристві залишилося мало людей, проте вони в більшій частині володіють рідною мовою. Елла Христианівна Райх багато років працювала викладачем німецької, і зараз, перебуваючи на пенсії, навчає німецькій удома. Я не говорю про своїх дітей, яким було б соромно не знати німецької мови. Є серед німців і водії, і будівельники, і священники, і ми з ними часто спілкуємося. Ось і зараз ми всією родиною служимо в с. Хащове Новомосковського району, і до нас приєдналися німецькі родини. Наприклад, п'ять братів Шейерман зі своїми сім'ями.

Наша сім'я – творча. Я багато років пишу вірші і поеми, діти займаються графікою, випалюванням по дереву, гравіюванням по склу. І, звичайно ж, всі співаємо. Матушка – першим голосом, сини – третім, а дочка, як регент хору, – другим.

З сим залишаюся, отець Микола (Klaus Altman).

в разных организациях и по разным специальностям, в том числе и несколько лет переводчиком с немецкого и английского (и в настоящее время), учителем немецкого языка.

В нашем обществе осталось мало людей, но зато они в большей части владеют родным языком. Элла Христиановна Райх много лет работала преподавателем немецкого, и сейчас, будучи на пенсии, обучает немецкому на дому. Я не говорю о своих детях, которым было бы стыдно не знать немецкого языка. Есть среди немцев и водители, и строители, и священники, и мы с ними часто общаемся. Вот и сейчас мы всей семьёй служим в с. Хащевое Новомосковского района, и к нам примкнули немецкие семьи. К примеру, 5 братьев Шейерман со своими семьями.

Наша семья – творческая. Я много лет пишу стихи и поэмы, дети занимаются графикой, выжиганием по дереву, гравировкой по стеклу. И, конечно же, все поём. Матушка – первым голосом, сыновья – третьим, а дочь, как регент хора, – вторым.

С сим остаюсь, отец Николай (Klaus Altman).

*Син Ілля та донька Ганна разом з матушкою
Сын Илья и дочь Анна вместе с матушкой*

ПЕРШИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР НІМЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ У ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКУ

ПЕРВЫЙ РЕГИОНАЛЬНЫЙ ЦЕНТР НЕМЕЦКОЙ КУЛЬТУРЫ В УКРАИНЕ В ДНЕПРОДЗЕРЖИНСКЕ

У Дніпродзержинську активно діє Перший регіональний Центр німецької культури в Україні.

У місті живе численна німецька громада. У 1946 р. багато молодих німців із спецпоселень Сибіру прибули на будівництво Придніпровського хімічного заводу.

У Дніпродзержинську працює інженером на металургійному заводі «ДМК» член Ради німців України Ірина Іванівна Кушнір. Велику роботу по увічненню пам'яті жертв Другої світової війни проводить активний член товариства, меценат і громадський діяч Василь Григорович Чорномор, нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.

Головою Першого регіонального Центру німецької культури в Україні є Катерина Андріївна Вдовиченко, її заступниками – Роза Карлівна Макаренко й Лідія Супрун.

В Дніпродзержинське активно діє Перший регіональний Центр німецької культури в Україні.

В городе живет многочисленная немецкая община. В 1946 г. множество молодых немцев из спецпоселений Сибири прибыли на строительство Приднепровского химического завода.

В Дніпродзержинське працює інженером на металургічному заводі «ДМК» член Ради німців України Ірина Іванівна Кушнір. Большую работу по увековечиванию памяти жертв Второй мировой войны проводит активный член общества, меценат и общественный деятель Василий Григорьевич Черномор, награжденный орденом «За заслуги» III степени.

Председателем Первого регионального Центра немецкой культуры в Украине является Екатерина Андреевна Вдовиченко, ее заместителями – Роза Карловна Макаренко и Лидия Супрун.

Свято німецької кухні в Дніпродзержинську, квітень 2011 р. На знімку справа – голова Першого регіонального Центру німецької культури в Україні Катерина Андріївна Вдовиченко (з грамотою Дніпродзержинського міськвиконкому)

Праздник немецкой кухни в Дніпродзержинське, апрель 2011 г. На снимке справа – председатель Первого регионального Центра немецкой культуры в Украине Екатерина Андреевна Вдовиченко (с грамотой Дніпродзержинського горисполкома)

ДИТЯЧИЙ ФОЛЬКЛОРНИЙ ТАНЦЮВАЛЬНИЙ КОЛЕКТИВ «ФОГЕЛЬ»

ДЕТСКИЙ ФОЛЬКЛОРНИЙ ТАНЦЕВАЛЬНЫЙ КОЛЕКТИВ «ФОГЕЛЬ»

Дитячий фольклорний танцювальний колектив «Фогель» (керівник – Наталя Ткаченко), створений при ДОТН «Відергебурт», багато років успішно працює в Дніпродзержинську. У складі колективу – Єлизавета Воскресенська, Анастасія Плоха, Ангеліна Мішина, Антін Петримов. Щорічно ансамбль з успіхом бере участь у Дитячому німецькому фестивалі у Феодосії і в роботі Дитячої творчої майстерні «Кіндерплюс» в Євпаторії. Досягнення вихованців ансамблю «Фогель» неодноразово відзначені дипломами за кращий німецький костюм і танець на загальнодержавних заходах німців України.

Детский фольклорный танцевальный коллектив «Фогель» (руководитель – Наталия Ткаченко), созданный при ДООН «Відергебурт», много лет успешно работает в Днепродзержинске. В составе коллектива – Елизавета Воскресенская, Анастасия Плохая, Ангелина Мишина, Антон Петримов. Ежегодно ансамбль с успехом принимает участие в Детском немецком фестивале в Феодосии и в работе Детской творческой мастерской «Киндерплюс» в Евпатории. Достижения воспитанников ансамбля «Фогель» неоднократно отмечены дипломами за лучший немецкий костюм и танец на общегосударственных мероприятиях немцев Украины.

У ході відкриття Дитячої творчої майстерні «Кіндерплюс», 5–10 червня 2012 р., Євпаторія. Виступає голова Ради німців України Володимир Лейсле. Поруч з ним у білому національному німецькому костюмі – голова Асоціації німців України Валентина Федорівна Суліна

В ходе открытия Детской творческой мастерской «Киндерплюс» 5–10 июня 2012 г., Евпатория. Выступает председатель Совета немцев Украины Владимир Лейсле. Рядом с ним в белом национальном немецком костюме – председатель Ассоциации немцев Украины Валентина Федоровна Сулина

КРИВОРІЗЬКА МІСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ТОВАРИСТВО НІМЦІВ «ВІДЕРГЕБУРТ»

КРИВОРОЖСКАЯ ГОРОДСКАЯ ОБЩЕСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ «ОБЩЕСТВО НЕМЦЕВ «ВИДЕРГЕБУРТ»

Криворізька міська громадська організація «Товариство німців «Відергебурт» заснована в 1992 р. Спочатку це була невелика група етнічних німців, які збиралися для спілкування в ДК ім. Фрунзе. Через деякий час перейшли в школу № 35 на вул. Спаській, а з 2004 р. організація зареєстрована за адресою: вул. Балакіна, 2. Засновниками товариства були М. С. Зайц, Л. В. Величко, Є. Б. Панина. Керівник організації – Л. В. Величко.

У Товаристві німців «Відергебурт» перебувають 107 осіб. Багато етнічних німців виїхали на постійне місце проживання до Німеччини. Товариство працює за фінансової підтримки уряду Німеччини, яка надається через благодійний фонд «Товариство Розвитку» (генеральний директор І. Роот), що виступає спонсором у проведенні відпочинку та оздоровлення дітей, молоді, сеньйорів (літніх людей), дітей-інвалідів. Фонд надає підтримку в проведенні різних курсів, семінарів, тренінгів, у придбанні оргтехніки, проведення ремонтів приміщення. Активну підтримку Товариству німців надає і Гете-Інститут (Київ).

Члени організації – як етнічні німці, так і люди інших національностей, яким цікаві традиції, культура та звичаї Німеччини. У роботі Товариства беруть участь люди різного віку. Багато хто з учасників старшого віку перенесли тягар війни, спецпоселень, але не втратили міцності духу й є активними членами громадської організації. Це І. Ф. Клейн, прекрасний фахівець з різьблення по дереву, Т. К. Клейн, Т. Н. Метцгер, З. А. Сербінович, Г. І. Ляук, Л. П. Потурайко, П. Г. Міллер, А. К. Шиль, Є. А. Сухарева, Г. Е. Мораст та ін. Дуже активні люди середнього віку, які виступають головними організаторами всіх свят і заходів:

Криворожская городская общественная организация «Общество немцев «Видергебурт» основана в 1992 г. Изначально это была небольшая группа этнических немцев, которые собирались для общения в ДК им. Фрунзе. Через некоторое время перешли в школу № 35 на ул. Спасской, а с 2004 г. организация зарегистрирована по адресу: ул. Балакина, 2. Учредителями общества были М. С. Зайц, Л. В. Величко, Е. Б. Панина. Руководитель организации – Л. В. Величко.

В Обществе немцев «Видергебурт» состоят 107 человек. Многие этнические немцы уехали на постоянное место жительства в Германию. Общество работает при финансовой поддержке правительства Германии, которая предоставляется через благотворительный фонд «Общество Развития» (генеральный директор И. Роот), выступающий спонсором в проведении отдыха и оздоровления детей, молодежи, сеньйоров (пожилых людей), детей-инвалидов. Фонд оказывает поддержку в проведении различных курсов, семинаров, тренингов, в приобретении оргтехники, проведении ремонтв помещения. Активную поддержку Обществу немцев оказывает и Гете-Институт (Киев).

Члены организации – как этнические немцы, так и люди других национальностей, которым интересны традиции, культура и обычаи Германии. В работе Общества участвуют люди разных возрастов. Многие из участников старшего возраста перенесли тяготы войны, спецпоселений, но не потеряли силы духа и являются активными членами общественной организации. Это И. Ф. Клейн, прекрасный специалист по резьбе по дереву, Т. К. Клейн, Т. Н. Метцгер, З. А. Сербінович, Г. И. Ляук, Л. П. Потурайко, П. Г. Миллер,

О. Ю. Барщевська, В. Ганенко, Н. Плахтирь, Г. М. Холодкова, Р. В. Шульц. Наша молодь – завжди попереду: як на святах, так і в добрих справах, наприклад – при доставці продуктивних наборів сеньйорам від Червоного Хреста Німеччини. Найактивніші – це С. Максимовський – художній керівник вокального ансамблю, Ю. Тиква – керівник танцювального колективу, П. Косяківський – кращий голос ансамблю, Т. Величко, Ю. Сердюкова, Д. Гінц, Е. Тиква та багато інших.

У травні 2011 р. на базі єврейської громади «Бейт Грехем» був проведений спільний проект національних товариств Кривого Рогу за участю німецького товариства «Відергебурт», єврейської громади «Хесед Хана», польської громади «Ойчизна». На заході була національна кухня, намети з виробами, рукоділлям, літературою і символікою товариств, також пройшов спільний концерт. Свято вийшло веселим, радісним і корисним!

У вересні 2011 р. у Кривому Розі пройшов 1-й міський фестиваль національних товариств, в якому взяло участь 1500 чоловік. Тут відбулася презентація національних культур і традицій, великий концерт, працювали намети з національною кухнею. Глядачів було дуже багато, як дорослих, так і дітей, у т. ч. – зі шкіл з поглибленим вивченням німецької мови. Велике спасибі міській адміністрації за організацію та підтримку цього цікавого проекту.

У березні 2012 р. національно-культурні товариства міста разом провели «День добрих справ». У квітні 2012 р. у парку, що в районі Гданцівки, була висаджена «Алея дружби народів».

Організація «Відергебурт» співпрацює з міською

А. К. Шиль, Е. А. Сухарева, Г. Э. Мораст и др. Очень активны люди среднего возраста, которые выступают главными организаторами всех праздников и мероприятий: О. Ю. Барщевская, В. Ганенко, Н. Плахтирь, Г. М. Холодкова, Р. В. Шульц. Наша молодежь – всегда впереди: как на праздниках, так и в добрых делах, например – при доставке продуктивных наборов сеньйорам от Красного Креста Германии. Самые активные – это С. Максимовский – художественный руководитель вокального ансамбля, Ю. Тиква – руководитель танцевального коллектива, П. Косяковський – лучший голос ансамбля, Т. Величко, Ю. Сердюкова, Д. Гинц, Е. Тиква и многие другие.

В мае 2011 г. на базе еврейской общины «Бейт Грехем» был проведен совместный проект национальных обществ Кривого Рога с участием немецкого общества «Видергебурт», еврейской общины «Хесед Хана», польской общины «Ойчизна». На мероприятии была национальная кухня, палатки с поделками, рукоделием, литературой и символикой обществ, также прошел совместный концерт. Праздник получился веселым, радостным и полезным!

В сентябре 2011 г. в Кривом Роге прошел 1-й городской фестиваль национальных обществ, в котором приняло участие 1500 человек. Здесь состоялась презентация национальных культур и традиций, большой концерт, работали палатки с национальной кухней. Зрителей было очень много, как взрослых, так и детей, в т. ч. – из школ с углубленным изучением немецкого языка. Большое спасибо городской администрации за организацию и поддержку этого интересного проекта.

В марте 2012 г. национально-культурные общества города вместе провели «День добрых дел».

організацією «Пошук», яка займається розшуком і перепохованням загиблих воїнів Великої Вітчизняної війни, відновлюючи «білі плями історії». Спільно з групою «Пошук» і пастором євангельсько-лютеранської церкви О. Фішером представники нашої організації відвідали кладовище солдатів вермахту в Кіровограді.

Члени нашої організації доглядають за могилами інтернованих німців у сел. Нижня Антонівка. Як відомо, в післявоєнні роки багато етнічних німців, що перебували в радянському полоні або інтерновані, у т. ч. – зовсім юні, працювали на будівництвах для відновлення Кривого Рогу. Багато вижили тільки завдяки допомозі місцевих жителів. І сьогодні вони, приїжджаючи в наше місто вже дуже літніми людьми, з вдячністю згадують ту доброту і підтримку.

В апрелі 2012 г. в парку, що в районі Гданцевки, була висажена «Аллея дружбы народов».

Организация «Видергебурт» сотрудничает с городской организацией «Поиск», которая занимается розыском и перезахоронением погибших воинов Великой Отечественной войны, восстанавливая «белые пятна истории». Совместно с группой «Поиск» и пастором евангелическо-лютеранской церкви О. Фишером представители нашей организации посетили кладбище солдат вермахта в Кировограде.

Члены нашей организации ухаживают за могилами интернированных немцев в пос. Нижняя Антонивка. Как известно, в послевоенные годы многие этнические немцы, находившиеся в советском плену либо интернированные, в т. ч. – совсем юные, работали на стройках для восстановления Кривого Рога. Многие выжили только благодаря помощи местных жителей. И сегодня они, приезжая в наш город уже очень пожилыми людьми, с благодарностью вспоминают ту доброту и поддержку.

НІМЕЦЬКА ЄВАНГЕЛЬСЬКО-ЛЮТЕРАНСЬКА ГРОМАДА СВЯТОЇ КАТЕРИНИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ

НЕМЕЦКАЯ ЕВАНГЕЛИЧЕСКО-ЛЮТЕРАНСКАЯ ОБЩИНА СВЯТОЙ ЕКАТЕРИНЫ В ДНЕПРОПЕТРОВСКЕ

Євангелісти-лютерани з'явилися на Катеринославщині в 2-й половині XVIII ст. У XVIII ст. у губернії і губернському центрі було вже кілька євангельсько-лютеранських громад.

Катеринославська громада була частиною Йозефстальської євангельсько-лютеранської парафії. З 1791 р. пастори з Йозефсталя (12 верст від Катеринослава) проводили Богослужіння і здійснювали священнодійства в Катеринославі – у Потьомкінському палаці, в залі губернської гімназії. 28 жовтня 1806 р. у Катеринославі пройшло перше вінчання за протестантським обрядом: садівник Філіп Заппель одружився з Луїзою Адаль.

У 1852 р. з ініціативи генерала Флітнера створена парафія з храмом.

16 березня 1861 р. для будівництва церкви за 775 рублів була придбана частина міського саду. 1000 рублів було внесено Центральним Комітетом допоміжної каси при Консисторії євангельсько-лютеранської церкви Російської імперії. У 1865 р. почалося будівництво. Проект будівлі безоплатно підготував інженер-майор Вілке. Спорудження кірхи і будинку пастора велося під його керівництвом, за допомогою архітектора Миколи Неймана. Всі роботи проводилися підрядником паном Малашиним. Діяльну участь у будівництві брав голова церковно-парафіальної ради Юлій Йоганович Вебер.

У 1866 р. храм було освячено. Ця подія широко святкувалася у всій губернії. Прибори для причастя були пожертвовані пані Фальц-Фейн (уродженої Кнауф), дружиною великого землевласника. Інженер Голдгар зробив за свій рахунок вівтарну огорожу з написом: «UNI DEO GLORIA».

При євангельсько-лютеранській парафії було засновано училище і лютеранське товариство допомоги бідним. При кірсі працювала школа для дітей

Євангелісти-лютерани з'явилися на Катеринославщині в 2-й половині XVIII в. У XVIII в. в губернії і губернському центрі було уже декілька євангеліческо-лютеранських общин.

Катеринославська община була частиною Йозефстальського євангеліческо-лютеранського приходу. С 1791 г. пасторы из Йозефсталя (12 верст от Екатеринослава) проводили Богослужения и совершали священнодействия в Екатеринославе – в Потемкинском дворце, в зале губернской гимназии. 28 октября 1806 г. в Екатеринославе прошло первое венчание по протестантскому обряду: садовник Филипп Заппель женился на Луизе Адаль.

В 1852 г. по инициативе генерала Флитнера создан приход с храмом.

16 марта 1861 г. для строительства церкви за 775 рублей была приобретена часть городского сада. 1000 рублей было внесено Центральным Комитетом вспомогательной кассы при Консистории евангелическо-лютеранской церкви Российской империи. В 1865 г. началось строительство. Проект здания безвозмездно подготовил инженер-майор Вилке. Постройка кирхи и дома пастора велись под его руководством и при помощи архитектора Николая Неймана. Все работы проводились подрядчиком г-ном Малашиным. Деятельное участие в строительстве принимал председатель церковно-приходского совета Юлий Иоганович Вебер.

В 1866 г. храм был освящен. Это событие широко праздновалось во всей губернии. Приборы для причастия были пожертвованы г-жой Фальц-Фейн (урожденной Кнауф), супругой крупного землевладельца. Инженер Голдгар сделал за свой счет алтарную ограду с надписью: «UNI DEO GLORIA».

При евангелическо-лютеранском приходе было учреждено училище и лютеранское общество помощи

*Випускниці школи для німецьких дітей, 1932 р.
Выпускницы школы для немецких детей, 1932 г.*

Атестат про закінчення німецької школи німкені Галини Леонідівни Свиридової, уродженної Бірбаум (Ємельянової), 1931 р. Її предки в XVIII ст. прибули до Росії з Німеччини (земля Баден-Вюртенберг)

Аттестат об окончании немецкой школы немки Галины Леонидовны Свиридовой, урожденной Бирбаум (Емельяновой), 1931 г. Ее предки в XVIII в. прибыли в Россию из Германии (земля Баден-Вюртенберг)

німців. Кірха діяла до 1933 р. Школа була закрита у 1938 р.

У 1941 р. кірха була відреставрована і Богослужіння поновилися. З приходом Радянської Армії релігійна громада була закрита, а будівлю передали міській владі.

Сьогодні кірха – єдина в Дніпропетровську будівля, виконана в стилі класичної готики, в ранньо-готичному трактуванні. Подібні архітектурно-будівельні споруди – вельми рідкісні для України. Кірха – міський історико-архітектурний пам'ятник – включена до Зводу пам'яток культури України.

Громада німецької євангельсько-лютеранської церкви Св. Катерини була відроджена в 1991 р. Члени Товариства етнічних німців «Відергебурт» заснували і зареєстрували релігійну громаду.

Євангельсько-лютеранська громада Св. Катерини – частина німецької євангельсько-лютеранської церкви в Україні. Її голова – єпископ Уланд Шпалінгер.

Першим пастором громади був Ігор Єрмолаєв. У 90-х рр. відроджувалися національні товариства, храми поверталися релігійним громадам. На території області, в місцях колишнього компактного проживання етнічних німців – в Рибальському, Дніпродзержинську, Новомосковську – утворилися групи віруючих. Пастор відвідував ці групи, прово-

бедним. При кирхе работала школа для детей немцев. Кирха действовала до 1933 г. Школа была закрыта в 1938 г.

В 1941 г. кирха была отреставрирована и Богослужения возобновились. С приходом Советской Армии религиозная община была закрыта, а здание передали городским властям.

Сегодня кирха – единственное в Днепропетровске здание, выполненное в стиле классической готики, в ранне-готической трактовке. Подобные архитектурно-строительные сооружения – весьма редки для Украины. Кирха – городской историко-архитектурный памятник – включена в Свод памятников культуры Украины.

Община немецкой евангелическо-лютеранской церкви Св. Екатерины была возрождена в 1991 г. Члены Общества этнических немцев «Видергебурт» основали и зарегистрировали религиозную общину.

Евангелическо-лютеранская община Св. Екатерины – часть немецкой евангелическо-лютеранской церкви в Украине. Её глава – епископ Уланд Шпалінгер.

Первым пастором общины был Игорь Ермолаев. В 90-х гг. возрождались национальные товарищества, храмы возвращались религиозным общинам. На территории области, в местах бывшего компактного проживания этнических немцев – в Рыбальском, Днепро-дзержинске, Новомосковске – образовались группы

Євангельсько-лютеранська церква належить до єдиної, святої, вселенської і апостольської Церкви, яку заснував наш Господь Ісус Христос через Своїх апостолів для всіх народів до здійснення Царства Божого, покликаної сповіщати Євангеліє во славу Отця і Сина і Святого Духа. У своїй діяльності євангельсько-лютеранська громада Св. Катерини зберігає і продовжує традиції євангельсько-лютеранської церкви, яка існувала на території України з XVI ст. і вперше конституційована в 1832 р.

Евангелическая лютеранская церковь принадлежит к единой, святой, вселенской и апостольской Церкви, которую основал наш Господь Иисус Христос через Своих апостолов для всех народов до исполнения Царства Божия, призванной возвещать евангелие во славу Отца и Сына и Святого Духа. В своей деятельности евангелическо-лютеранская община Св. Екатерины сохраняет и продолжает традиции Евангелическо-лютеранской церкви, существовавшей на территории Украины с XVI в. и впервые конституирована в 1832 г.

див Богослужіння. Будівля кірхи однією з перших у Дніпропетровську була передана релігійній громаді. Реконструкцією будівлі займалася будівельна фірма «Кірхенбау» під керівництвом архітектора Оппермана з Баварії. Поки йшли будівельні роботи, на Богослужіння і свята громада збиралася в будиночку пастора, куди приходило близько 120 чоловік. Там же проходили конфірмаційні заняття, почала працювати недільна школа.

Другим пастором був Готтхольд Кьюнке. Саме при ньому громада усвідомила себе спільнотою віруючих християн. У цей період закінчилося відновлення і відбулося освячення церкви. Почали проходити регулярні заняття по вивченню Біблії, дитячі християнські табори, семінари тощо.

Зараз у громаді – приблизно 150 постійних членів, у свята їх число зростає на третину. Громаді служить пастор Сергій Машевський. Двері храму відчинені протягом тижня для всіх бажаючих прийти, помолитися в тиші і поговорити про Бога. Нерідко приходять сюди і бездомні, для яких приготована їжа та одяг.

У кірсі проводяться різні благодійні акції та культурно-просвітницькі заходи. Регулярно йдуть заняття з вивчення Біблії, зустрічі людей похилого віку, молоді, дитячі та молодіжні табори, недільна школа, заняття хору, дитячої музичної групи, для бажаючих проводиться вивчення німецької мови.

У неділю о 9.15 проходить ранкова молитва російською та німецькою мовами, де віруючі можуть подякувати Господу за дарований новий день і підготувати серця до вшанування Слова і Таїнства Вівтаря на головному Богослужінні. Головне Богослужіння з Таїнством Святого Причастя відбувається щонеділі о 10.00. Літургія проводиться російською мовою. Паралельно з основним Богослужінням для дітей у віці від 3 до 12 років йдуть заняття в недільній школі.

У суботу о 18.00 проходить вечірня молитва, а в останню суботу місяця це літургійне дійство включає в себе сповідання й індивідуальне відпущення гріхів.

Кожну 2-гу і 4-ту суботу місяця проводиться молодіжне служіння, або служіння Світла, з виконанням піснеспівів Тезе латинською та російською мо-

веруючих. Пастор посещав ці групи, проводив Богослужіння. Здание кирхи одним из первых в Днепропетровске было передано религиозной общине. Реконструкцией здания занималась строительная фирма «Кирхенбау» под руководством архитектора Опперманна из Баварии. Пока шли строительные работы, на Богослужения и праздники община собиралась в домике пастора, куда приходило около 120 человек. Там же проходили конфирмационные занятия, начала работать воскресная школа.

Вторым пастором был Готтхольд Кьюнке. Именно при нем община осознала себя как сообщество верующих христиан. В этот период закончилось восстановление и состоялось освящение церкви. Стали проходить регулярные занятия по изучению Библии, детские христианские лагеря, семинары и т. д.

Сейчас в общине – примерно 150 постоянных членов, в праздники их число вырастает на треть. Общине служит пастор Сергей Машевский. Двери храма открыты в течение недели для всех желающих прийти, помолиться в тишине и поговорить о Боге. Нередко приходят сюда и бездомные, для которых приготовлена еда и одежда.

В кирхе проводятся различные благотворительные акции и культурно-просветительские мероприятия. Регулярно идут занятия по изучению Библии, встречи людей пожилого возраста, молодежи, детские и молодежные лагеря, воскресная школа, занятия хора, детской музыкальной группы, для желающих проводится изучение немецкого языка.

В воскресенье в 9.15 проходит утренняя молитва на русском и немецком языках, где верующие могут возблагодарить Господа за дарованный новый день и подготовить сердца к чествованию Слова и Таинства Алтаря на главном Богослужении. Главное Богослужение с Таинством Святого Причастия проходит каждое воскресенье в 10.00. Литургия проводится на русском языке. Паралельно с основным Богослужением для детей в возрасте от 3 до 12 лет идут занятия в воскресной школе.

В субботу в 18.00 проходит вечерняя молитва, а в последнюю субботу месяца это литургическое действо включает в себя исповедание и индивидуальное отпущение грехов.

Каждую 2-ю и 4-ю субботу месяца проводится моло-

вами, читанням Слова Божого та вільною молитвою кожного бажаючого.

Особливу урочистість Богослужінням надають звуки органа, який був встановлений у храмі в 2011 р.

За особливим чином проводяться Богослужіння на Різдво та Великдень. Увечері 24 грудня і на Великодню всеношну проводиться служіння Світла, кожен, хто прийшов до церкви, запалює свою свічку від свічки Ісуса і Його світлом наповнюється весь храм.

Також особливу радість надає дітям День Святого Мартіна, який святкується 11 листопада. Свято починається зі сцен з життя святого, ходи з ліхтариками, виготовленими самими дітьми, навколо церкви і по вулиці з розспівом пісеньки «Laterne, Laterne, Sonne, Mond und Sterne...» і завершується Богослужінням при свічках у храмі.

Щосереди о 18.00 проводиться вивчення Біблії, яке проходить у форматі дискусійної групи або у форматі бібліолога, що дозволяє внутрішньо зануритися в атмосферу тих часів і на рівні особистих переживань відчувати те, що відчували герої біблійних історій.

У 2010 р. був створений хор, під керівництвом професійного хормейстера він бере активну участь у Божественній літургії, виконуючи гімни, кантукми та інші церковні розспіви. Хор церкви Св. Катерини дає самостійні концерти і бере участь у різних церковних і культурних заходах. Заняття в хорі – безоплатні для всіх бажаючих, проводяться щосуботи о 16.00.

У рамках роботи, яку веде церква з дітьми та молоддю, створена підліткова музична група. Її репетиції проходять щосуботи. У переддень свят

дежное служение, либо служение Света, с исполнением песнопений Тезе на латинском и русском языках, чтением Слова Божьего и свободной молитвой каждого желающего.

Особую торжественность Богослужениям придают звуки органа, который был установлен в храме в 2011 г.

По особому чину проводятся Богослужения на Рождество и Пасху. Вечером 24 декабря и на Пасхальную всенощную проводится служение Света, каждый пришедший в церковь зажигает свою свечу от свечи Иисуса и Его светом наполняется весь храм.

Также особую радость доставляет детям День Святого Мартина, который празднуется 11 ноября. Праздник начинается со сцен из жизни святого, шествия с фонариками, изготовленными самими детьми, вокруг церкви и по улице с распевом песенки «Laterne, Laterne, Sonne, Mond und Sterne...» и завершается Богослужением при свечах в храме.

Каждую среду в 18.00 проводится изучение Библии, которое проходит в формате дискуссионной группы либо в формате библиолога, что позволяет внутренне окунуться в атмосферу тех времен и на уровне личных переживаний прочувствовать то, что чувствовали герои библейских историй.

В 2010 г. был создан хор, под руководством профессионального хормейстера он принимает активное участие в Божественной литургии, исполняя гимны, кантукмы и иные церковные распевы. Хор церкви Св. Екатерины дает самостоятельные концерты и участвует в различных церковных и культурных мероприятиях. Занятия в хоре – бесплатные для всех желающих, проводятся каждую субботу в 16.00.

В рамках работы, которую ведет церковь с детьми и

проводяться репетиції театральної групи, яка показує сценічні постановки на Різдво, Великдень, П'ятидесятницю, Трійцю та День Реформації.

Щотижня проводяться молодіжні зустрічі з іграми, спілкуванням, чаюванням. Періодично проходять тематичні вечірки (піжамна вечірка, піца-паті, спагеті-паті тощо) і кіноклуб.

У період зимових канікул проходять Різдвяні майстерні для дітей, де хлопці вивчають біблійні історії, майструють вироби, разом моляться і чаюють.

Під час літніх канікул на базі церковного комплексу Св. Катерини проводиться денний табір для дітей до 12 років. Тут проходять біблійні заняття і спільна молитва, спортивні ігри, гуртки за інтересами, заняття музикою. Для підлітків проводиться виїзний тижневий конфірмаційний табір на березі Чорного моря.

Людей старшого віку 2 рази на місяць чекає «Коло сеньйорів», де вони разом обговорюють цікаві для них теми, дивляться фільми, діляться проблемами і радіощами, читають вірші, співають і виголошують молитви.

Одне зі служінь громади поза церквою – відвідування дітей, що перебувають на лікуванні у психіатричній лікарні, надання їм духовної і матеріальної допомоги. Діти мають можливість почути Слово Боже, отримати благословення і молитовну підтримку, якої вони особливо потребують.

молодежью, создана подростковая музыкальная группа. Ее репетиции проходят каждую субботу. В канун праздников проводятся репетиции театральной группы, которая показывает сценические постановки на Рождество, Пасху, Пятидесятницу, Троицу и День Реформации.

Каждую неделю проводятся молодежные встречи с играми, общением, чаепитием. Периодически проходят тематические вечеринки (пижамная вечеринка, пицца-пати, спагетти-пати и т. д.) и киноclub.

В период зимних каникул проходят Рождественские мастерские для детей, где ребята изучают библейские истории, мастерят поделки, вместе молятся и пьют чай.

Во время летних каникул на базе церковного комплекса Св. Екатерины проводится дневной лагерь для детей до 12 лет. Здесь проходят библейские занятия и общая молитва, спортивные игры, кружки по интересам, занятия музыкой. Для подростков проводится выездной недельный конфирмационный лагерь на берегу Черного моря.

Людей старшего возраста 2 раза в месяц ждет «Крут сеньйоров», где они вместе обсуждают интересующие их темы, смотрят фильмы, делятся проблемами и радостями, читают стихи, поют и произносят молитвы.

Одно из служений общины вне церкви – посещение детей, находящихся на лечении в психиатрической больнице, оказание им духовной и материальной помощи. Дети имеют возможность услышать Слово

*Дитячо-підлітковий табір німецької євангельсько-лютеранської церкви Св. Катерини на березі Чорного моря
Детско-подростковий лагерь немецкой евангелическо-лютеранской церкви Св. Екатерины на берегу Черного моря*

Члени ДОТН «Відергебурт» І. І. Звягінцева і М. І. Ємельянов (вроджені Бірбаум) разом з пастором Сергієм Машевським

Члени ДООН «Відергебурт» І. І. Звягінцева і Н. І. Ємельянов (уроженні Бірбаум) вместе с пастором Сергеем Машевским

Їм передаються навчальні приладдя, засоби особистої гігієни, солодощі та невеличкі подаруночки, що вносить в їхнє життя радість і світло. Крім цього, напередодні Різдва, завдяки підтримці братів і сестер з Польщі та Німеччини, ми маємо можливість зробити подарунки не тільки для дітей з психлікарні, але й для нужденних дітей з неблагополучних сімей та дітей з притулку в Дніпродзержинську.

Також на базі церкви проводяться всілякі семінари та конференції за участю спікерів із України, Німеччини, США, Польщі, Норвегії та інших країн.

Божие, получить благословение и молитвенную поддержку, в которой они особо нуждаются. Им передаются учебные принадлежности, средства личной гигиены, сладости и небольшие подарочки, что вносит в их жизнь радость и свет. Кроме этого, в канун Рождества, благодаря поддержке братьев и сестер из Польши и Германии, мы имеем возможность сделать подарки не только для детей из психбольницы, но и для нуждающихся детей из неблагополучных семей и детей из приюта в Днепродзержинске.

Также на базе церкви проводятся всевозможные семинары и конференции с участием спикеров из Украины, Германии, США, Польши, Норвегии и других стран.

ГОТИ (ДАВНІ ГЕРМАНЦІ) на території сучасного Придніпров'я та України.
ГОТЫ (ДРЕВНИЕ ГЕРМАНЦЫ) на территории современного Приднепровья и Украины.

*«Если бесы в душе гнездились,
 значит ангелы жили в ней».*

Сергей Есенин

На початку ХХ ст. відомий історик і археолог Дмитро Яворницький проводив розкопки в сел. Старі Кайдаки на місці зруйнованої фортеці Кодак (XVII – поч. XVIII ст.). Вченого цікавив культурний шар козацької епохи, де були виявлені цінні артефакти. Заглибившись у культурні шари, Д. Яворницький виявив речові пам'ятки більш раннього історичного періоду, які не зацікавили вченого з ряду причин. Матеріали Кодацької експедиції Д. Яворницького зберігалися в історико-краєзнавчому музеї близько 40 років, не викликаючи інтересу фахівців. Під час німецької окупації Дніпропетровська (1941–1943) матеріали експедиції зникли, можливо, були вивезені в Німеччину.

У радянській історичній науці існування готської держави (імперії Германаріха) в IV ст. н. е. у Північному Причорномор'ї на території сучасної України замовчувалося з міркувань державної політики. Ймовірно, ще й тому, що, згідно з гітлерівським планом «Барбароса», ще в 1941 р. передбачався вихід німецьких військ на лінію Урал–Волга, тобто на східний кордон імперії Германаріха.

Готи – в перекладі «люди-боги» – одне зі східно-германських племен, що дало назву широкому племінному об'єднанню. Готи залишили значний слід в історії, жили на території сучасної України кілька століть, розквіт держави припав на III–IV ст. н. е. Крим називався Готією аж до XV століття включно.

Багато вчених вважають, що історія німців в Україні почалася в I столітті до н. е. з переселення

НІМЦІ ПРИДНІПРОВ'Я: ВІД ДАВНИНИ ДО НАШИХ ДНІВ

НЕМЦЫ ПРИДНЕПРОВЬЯ: ОТ ДРЕВНОСТИ ДО НАШИХ ДНЕЙ

ЗАГАДКА ДАНПАРШТАДТА – СТОЛИЦІ НЕВІДОМОЇ ІМПЕРІЇ ЗАГАДКА ДАНПАРШТАДТА – СТОЛИЦЫ НЕИЗВЕСТНОЙ ИМПЕРИИ

Вначале ХХ в. відомий історик і археолог Дмитрій Яворницький проводив розкопки в пос. Старые Кайдаки на місці розрушеної фортеці Кодак (XVII – поч. XVIII ст.). Ученого цікавив культурний шар козацької епохи, де були виявлені цінні артефакти. Углибившись у культурні шари, Д. Яворницький виявив речові пам'ятки більш раннього історичного періоду, які не зацікавили вченого з ряду причин. Матеріали кодацької експедиції Д. Яворницького зберігалися в історико-краєзнавчому музеї близько 40 років, не викликаючи інтересу фахівців. Під час німецької окупації Дніпропетровська (1941–1943) матеріали експедиції зникли, можливо, були вивезені в Німеччину.

У радянській історичній науці існування готської держави (імперії Германаріха) в IV в. н. е. в Северном Причерномор'ї на території сучасної України замалчивалося з соображень державної політики. Вероятно, еще и потому, что, согласно гитлеровскому плану «Барбаросса», еще в 1941 г. предполагался выход немецких войск на линию Урал–Волга, т. е. на восточную границу империи Германариха.

Готы – в переводе «люди-боги» – одно из восточно-германских племен, давшее название широкому племінному объединению. Готы оставили значительный след в истории, жили на территории современной Украины несколько веков, расцвет государства пришелся на III–IV века н. э. Крым назывался Готией вплоть до XV века включительно.

Вождь готів. Мозаїка в соборі Святої Софії, Стамбул
Вождь готов. Мозаика в соборе Святой Софии, Стамбул

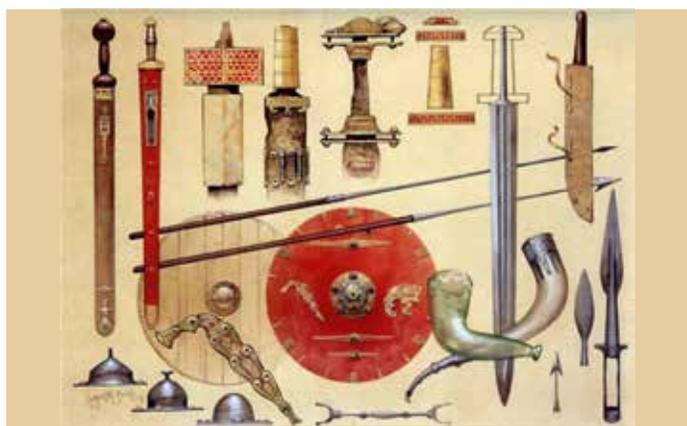
в сучасну Підкарпатську Україну німецького племінного союзу бастарнів. Видатний історик, перший президент України Михайло Грушевський назвав їх «передовою ватагою німецької колонізації в Україні».

Масштабне переселення германських племен зі Скандинавії йшло до кордонів найбагатшої і могутньої Римської імперії. Спочатку вони з'явилися в польському Помор'ї, потім вирушили далі – в Полісся, на Волинь, Поділля, в Приазов'я, Дунай, Дніпро. Готи були ставними, сильними, витривалими північними воїнами. У 410 р. під проводом Аларіха готи зруйнували Рим.

Як писав готський історик VI століття Йордан у праці «Гетика», в IV ст. н. е. в Приазов'ї – Наддніпрянщині – Причорномор'ї утворилася гото-венедська (германо-слов'янська) рання державність (вождівство) з розвиненим землеробством і експортом (пшениці та інших культур) в Середземномор'я (актуальний донині «аграрний вектор» української економіки).

Величезна імперія Германаріха, рівна половині Римської імперії періоду розквіту, утворилася на основі етносимбіозу – спільного проживання племен (народів) в одному географічному ареалі, на умовах підпорядкування найслабкіших найсильнішому народу (готам).

Радянський історик В. Топоров визначив, що імперія Германаріха простягалася від затоки Куриш-Таф на Балтиці до Нижньої Ками, звідти – до Північного Кавказу (приблизно до Сочі), охоплювала Приазов'я, Крим, все Північне Причорномор'я до

Готи. Зброя
Готы. Оружие

Многие ученые полагают, что история немцев в Украине началась в I веке до н. э. с переселения в современную Подкарпатскую Украину германского племennого союза бастарнов. Выдающийся историк, первый президент Украины Михаил Грушевский назвал их «передовой ватагой немецкой колонизации в Украине».

Масштабное переселение германских племен из Скандинавии шло к границам богатейшей и могущественной Римской империи. Сначала они появились в польском Поморье, потом двинулись дальше – в Полесье, на Волинь, Подолье, в Приазовье, на Дунай, Днепр. Готы были статными, сильными, выносливыми северными воинами. В 410 г. под предводительством Алариха готы разрушили Рим.

Как писал готский историк VI века Иордан в труде «Гетика», в IV в. н. э. в Приазовье – Приднепровье – Причерноморье образовалась гото-венедская (германо-славянская) ранняя государственность (вождество) с развитым земледелием и экспортом (пшеницы и других культур) в Средиземноморье (актуальный донини «аграрный вектор» украинской экономики).

Огромная империя Германариха, равная половине Римской империи периода расцвета, образовалась на основе этносимбиоза – совместного проживания племен (народов) в одном географическом ареале, на условиях подчинения слабейших сильнейшему народу (готам).

Советский историк В. Топоров определил, что империя Германариха простиралась от залива Куриш-Таф на Балтике до Нижней Камы, отсюда – до Северного Кавказа (примерно до Сочы), охватывала Приазовье,

Дністра, а потім досягала пониззя Вісли. Гігантський географічний ареал контролював, за словами В. Топорова, «обдарований народ, діяльність якого призвела до перебудови всього ладу Європи».

Ймовірно, на початку III ст. н. е. біля першого Дніпровського порога відбувся описаний Йорданом поділ численного племені готів вождя Філімера (п'ятого після Беріга). Одна частина готів вирушила в Приазов'я, інша – до Дністра і Дунаю, а третя частина, можливо, на північний схід – до Уральських гір.

П'ятий після Беріга король готів Філімер привів свій народ, за однією з авторитетних версій, в Придніпров'я, де на території нинішньої України виникла готська держава Ойум. До цього Придніпров'я, ймовірно, займав народ спалів, ім'я якого збереглося в слов'янському слові «исполин» (рос.). В археологічному плані перебуванню готів у Придніпров'ї відповідає черняхівська культура, з центром на середньому Дністрі, а більш ранньому періоду їх історії – культура вельбарська.

Письмові джерела з історії Ойуму – пізні і ненадійні: «Гетика» Йордана (VI ст.) і скандинавські саги (в першу чергу, «Сага про Хервьор»), які розповідають про боротьбу готів з гунами. Столицею еди-

Крым, все Северное Причерноморье до Днестра, а затем достигала низовий Вислы. Гигантский географический ареал контролировал, по словам В. Топорова, «одаренный народ, деятельность которого привела к перестройке всего строя Европы».

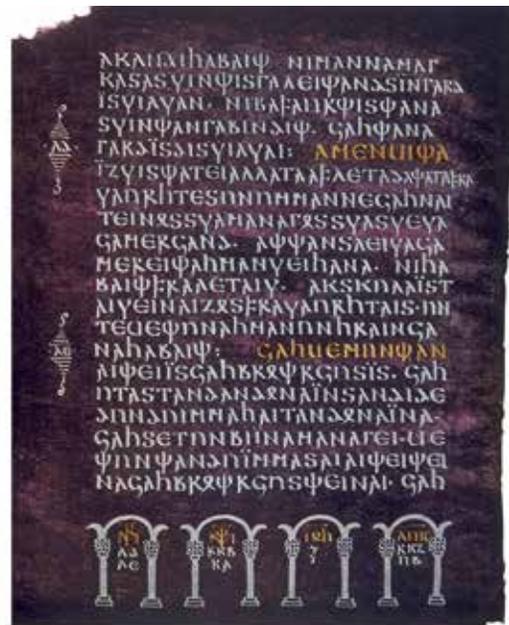
Вероятно, в начале III в. н. э. у первого Днепроовского порога произошло описанное Иорданом разделение спускавшегося по Днепру многочисленного племени готов вождя Филимера (пятого после Берига). Одна часть готов отправилась в Приазовье, другая – к Днестру и Дунаю, а третья часть, возможно, – на северо-восток – к Уральским горам.

Пятый после Берига король готов Филимер привёл свой народ, по одной из авторитетных версий, в Приднепровье, где на территории нынешней Украины возникло готское государство Ойум. До этого Приднепровье, предположительно, занимал народ спалов, имя которого сохранилось в славянском слове «исполин». В археологическом плане пребыванию готов в Приднепровье соответствует черняховская культура, с центром на среднем Днестре, а более раннему периоду их истории – культура вельбарская.

Письменные источники по истории Ойума – поздние и ненадёжные: «Гетика» Иордана (VI в.) и скандинавские саги (в первую очередь, «Сага о Хервёр»),

Мавзолей царя готів Теодоріха, 520 р.
Мавзолей царя готов Теодориха, 520 г.

Біблія в готському перекладі Вульфїлі, 341 р.,
Херсонська область України
Библия в готском переводе Вульфилы, 341 г.,
Херсонская область Украины

ної готської держави в скандинавському фольклорі вважалося місто на Дніпрі – буквально Данпарстад. За однією з версій, на підставі археологічних розкопок, проведених у період німецької окупації в 1942 р., а також згідно з даними експедиції Інституту археології СРСР, що пройшла в 1957 р. в сел. Ігрень, столиця готів на Дніпрі з високим ступенем імовірності знаходилася на території сучасного ж/м Придніпровськ у Дніпропетровську. У сазі давніх германців про Хервѳор більш пізнього періоду столицею готів на Дніпрі названий Археймар – «річковий дім».

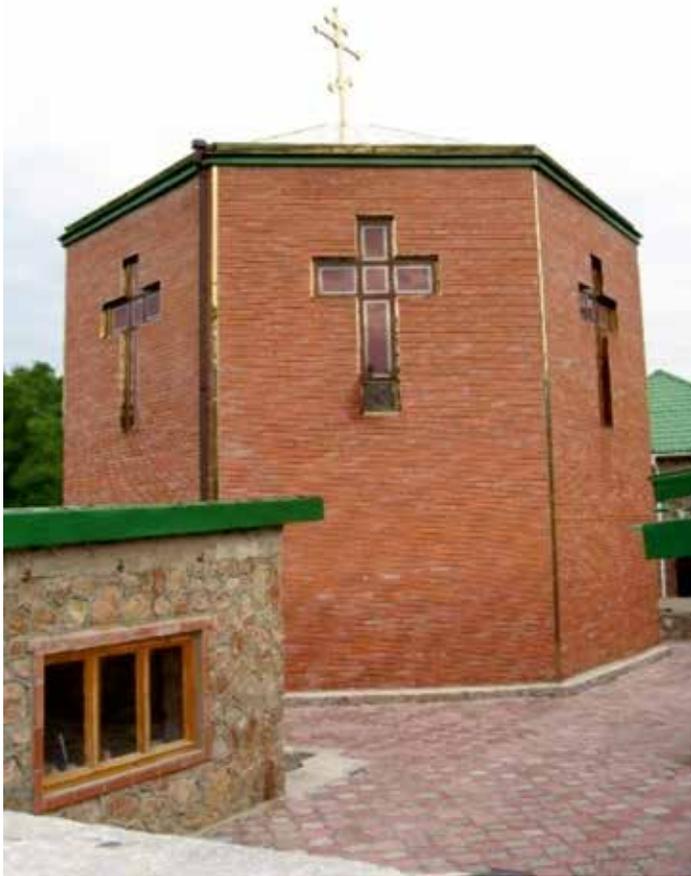
Готи першими з німецьких племен прийняли християнство (аріанського тлумачення). Готська Біблія – перший літературний пам'ятник німецькою мовою; одночасно це і перший перекладний німецький письмовий пам'ятник. На сьогоднішній день відомі лише окремі фрагменти цього перекладу. Проте з точки зору філології (як літературознавства, так і порівняльно-історичного мовознавства) він унікальний і цінний. Цей переклад був здійснений в IV столітті н. е. (приблизно в 341 р.) аріанським єпископом Вульфילוю, найбільш ймовірно – на території сучасної Херсонської області України і Криму. У Німеччині нещодавно відкрито музей, присвячений цій Біблії.

которые повествуют о борьбе готов с гуннами. Столицей единого готского государства в скандинавском фольклоре считался город на Днепре – буквально Данпарстад. По одной из версий, на основании археологических раскопок, проведенных в период немецкой оккупации в 1942 г., а также согласно данным экспедиции Института археологии СССР, прошедшей в 1957 г. в пос. Игрень, столица готов на Днепре с высокой степенью вероятности находилась на территории современного ж/м Приднепровск в Днепропетровске. В саге древних германцев о Хервѳор более позднего периода столицей готов на Днепре назван Археймар – «речной дом».

Готы первыми из германских племён приняли христианство (арианского толка). Готская Библия – первый литературный памятник на германском языке; одновременно это и первый переводный германский письменный памятник. На сегодняшний день известны лишь отдельные фрагменты этого перевода. Тем не менее с точки зрения филологии (как литературоведения, так и сравнительно-исторического языкознания) он уникален и ценен. Этот перевод был осуществлён в IV веке н. э. (приблизительно в 341 г.) арианским епископом Вульфилой, наиболее вероятно – на территории современной Херсонской области Украины

Палац Теодоріха на фресці
Дворец Теодориха на фреске

Готський храм V ст. в сел. Тернівка, Севастополь, відновлений за участю В. А. Райнберга
 Готский храм V в. в пос. Терновка, Севастополь, восстановленный с участием В. А. Райнберга

З кінця VII ст. відомості про життя готів на території сучасної України, в Князівстві Готія (Крим) стають більш визначеними. У держави було налагоджено співпрацю з Візантійською імперією.

За час перебування готів у Східній Європі їхні сусіди – слов'яни – перейняли з готської мови безліч слів: «хліб», «котел», «страва», «купити», «художество», «верблюду» та ін.

Монах-мінорит Вільгельм де Рубрук, який слідував у 1253 р. з Константинополя до татар, бачив на південному узбережжі Криму замки, в яких «було багато готів, мова яких германська (teutonicum)». Готи («готські діви») згадуються в «Слові о полку Ігоревім». Розташована в Криму православна єпархія Константинопольського патріархату мала назву Кафінсько-Готської аж до 1798 р., коли після виселення греків з Криму до Приазов'я єпархія була ліквідована.

и Крима. В Германии недавно открыт музей, посвященный этой Библии.

С конца VII в. сведения о жизни готов на территории современной Украины, в Княжестве Готия (Крым) становятся более определенными. У государства было налажено сотрудничество с Византийской империей.

За время пребывания готов в Восточной Европе их соседи – славяне – переняли из готского языка множество слов: «хлеб», «котёл», «блюдо», «купить», «художество», «верблюду» и др.

Монах-минорит Вильгельм де Рубрук, следовавший в 1253 г. из Константинополя к татарам, видел на южном побережье Крыма замки, в которых «было много готов, язык которых германский (teutonicum)». Готы («готские девы») упоминаются в «Слове о полку Игореве». Расположенная в Крыму православная епархия Константинопольского патриархата носила название Кафинско-Готской вплоть до 1798 г., когда после выселения греков из Крыма в Приазовье епархия была ликвидирована.

НІМЕЦЬКІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ

НЕМЕЦКИЕ ПЕРЕСЕЛЕНЦЫ НА ЗЕМЛЯХ УКРАИНЫ

У 70-х роках XVIII ст. Російська імперія успішно відвоювала у Кримського ханства і Туреччини землі Півдня. Сюди прибуває значне число німецьких переселенців, залучених згідно з Маніфестом Катерини II від 1763 р.

У 1789 р. до Катеринославської губернії прибули перші 228 сімей переселенців-менонітів і 900 осіб з Пруссії. У 1795 р. в Олександрівському повіті на р. Мокра Сура 17 сімей менонітів заснували селище Женвізе, в 1797 р. у Новомосковському повіті 15 сімей утворили село Кронсгартен. З 1793 по 1796 р. у Новомосковський повіт і в м. Павлоград прибули 118 сімей німецьких менонітів.

Син Катерини II, імператор Павло I спеціальним указом звільнив усіх іноземних колоністів від оподаткування на 5 років, дозволив створювати дочірні колонії. У 1797 р. була утворена Експедиція державного господарства, яка опікувалася закордонними колоніями. У 1798–1800 рр. для знайомства з господарюванням колоністів землі Півдня відвідав ревизор-німець С. Х. Контеніус. У 1802 р. імператор Олександр I розпорядився приймати в імперію тільки іноземців, які «служили б хорошим прикладом для селян». Переселенцям надавалася свобода віросповідання, звільнення на 10 років від податків (15–20 коп. за десятину), від військової і цивільної служби, право заводити фабрики, займатися торгівлею. Німці-колоністи отримували по 65 десятин землі на сім'ю, позику в 500 руб., їм видавався ліс на будівництво, насіння для посіву.

Усі колонії будувалися за зразком традиційних німецьких сіл: у центрі – кірха або церква, волостне правління, школа. Освіті приділялася особлива увага. У громаді була церковно-парафіяльна школа. Викладання читання, письма, Закону Божого, арифметики, а в деяких школах – і географії провадилося німецькою мовою.

Відмінними рисами німецьких колоній були національна єдність, солідарність і релігійність. Спільна робота на полях, відсутність земельних переділів, спланована закупівля сільгоспінвентаря

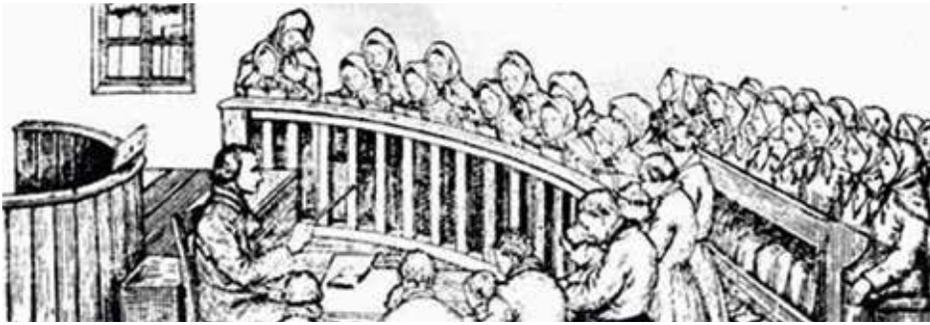
В 70-х роках XVIII в. Російська імперія успішно отвоювала у Кримського ханства і Турції землі Юга. Сюди прибуває значительное число німецьких переселенців, привлеченных согласно Маніфесту Катерини II от 1763 г.

В 1789 г. в Екатеринославскую губернию прибыли первые 228 семей переселенцев-меннонитов и 900 человек из Пруссии. В 1795 г. в Александровском уезде на р. Мокрая Сура 17 семей меннонитов основали селение Женвизе, в 1797 г. в Новомосковском уезде 15 семей образовали деревню Кронсгартен. С 1793 по 1796 гг. в Новомосковский уезд и в г. Павлоград прибыли 118 семей немецких меннонитов.

Сын Катерини II, император Павел I специальным указом освободил всех иностранных колонистов от налогообложения на 5 лет, разрешил создавать дочерние колонии. В 1797 г. была образована Экспедиция государственного хозяйства, ведавшая иностранными колониями. В 1798–1800 гг. для знакомства с хозяйствованием колонистов земли Юга посетил ревизор-немец С. Х. Контениус. В 1802 г. император Александр I распорядился принимать в империю только иностранцев, которые «служили бы хорошим примером для крестьян». Переселенцам предоставлялась свобода вероисповедания, освобождение на 10 лет от налогов (15–20 коп. за десятину), от военной и гражданской службы, право заводить фабрики, заниматься торговлей. Немцы-колонисты получали по 65 десятин земли на семью, ссуду в 500 руб., им выдавался лес на постройки, семена для посева.

Все колонии строились по образцу традиционных немецких сел: в центре – кирха или церковь, волостное правление, школа. Образованию уделялось особое внимание. В общине была церковно-приходская школа. Преподавание чтения, письма, Закона Божьего, арифметики, а в некоторых школах – и географии шло на немецком языке.

Отличительными чертами немецких колоний были национальное единство, солидарность и религиозность. Совместная работа на полях, отсутствие земельных переделов, спланированная закуп-

*Школа перших німецьких колоністів
Школа первых немецких колонистов*

**НІМЕЦЬКІ КОЛОНІСТИ
В КАТЕРИНОСЛАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ**

У 1857 р. німці становили 2,26 % від усього населення Катеринославської губернії, 4,23 % – Херсонської губернії, в Катеринославському повіті – 9,55 %. До 1915 р. у Катеринославській губернії було вже 233 німецькі колонії з 282 827 десятинами землі.

**НЕМЕЦКИЕ КОЛОНИСТЫ
В ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОЙ ГУБЕРНИИ**

В 1857 г. немцы составляли 2,26 % от всего населения Екатеринославской губернии, 4,23 % – Херсонской губернии, в Екатеринославском уезде – 9,55 %. К 1915 г. в Екатеринославской губернии было уже 233 немецкие колонии с 282 827 десятинами земли.

і посівного матеріалу, загальні дослідні поля і ферми племінної худоби дозволяли вирощувати багаті врожаї, отримувати прибуток від продажу вовни, розвивати торгівлю, підвищувати добробут колоністів.

Головним заняттям німців було землеробство, виробництво зерна. Способи обробітку ґрунту та збирання врожаю вибиралися, виходячи з максимальної раціональності та ефективності. Для німецького землеробства була характерна багатопільна сівозміна з плодперемінною системою.

У колоніях працювали невеликі заводи і майстерні, різні ремісничі підприємства: цегляні, черепичні, шкіряні, пивоварні; столярні, кузні, колісні, парові і водяні млини. Численні майстерні та механічні заводи німецьких колоній півдня Російської імперії сприяли поширенню поліпшених знарядь праці і машин у селянському господарстві.

У колоністів була породиста продуктивна худоба. В ході селекційної роботи з поліпшення молочних порід худоби була виведена нова – червона фризська порода, або «червона німкеня», адаптована до степових кліматичних умов та корму. Розвивалися інші галузі тваринництва – свинарство, вівчарство.

ка селхозинвентаря и посевного материала, общие опытные поля и фермы племенного скота позволяли выращивать богатые урожаи, получать прибыль от продажи шерсти, развивать торговлю, повышать благополучие колонистов.

Главным занятием немцев было земледелие, производство зерна. Способы обработки почвы и уборки урожая выбирались, исходя из максимальной рациональности и эффективности. Для немецкого земледелия был характерен многопольный севооборот с плодпеременной системой.

В колониях работали небольшие заводы и мастерские, различные ремесленные предприятия: кирпичные, черепичные, кожевенные, пивоваренные; столярни, кузницы, колесни, паровые и водяные мельницы. Многочисленные мастерские и механические заводы немецких колоний юга Российской империи содействовали распространению улучшенных орудий труда и машин в крестьянском хозяйстве.

У колонистов имелся породистый продуктивный скот. В ходе селекционной работы по улучшению молочных пород скота была выведена новая – красная фризская порода, или «красная немка», адаптированная к степным климатическим условиям и корму. Развивались другие отрасли животноводства – свиноводство, овцеводство.

Универсальное Русское Общество

Универсальное Русское Общество
Кожаные Принадлежности

Яковлев

Универсальное Русское Общество

НІМЦІ В ІСТОРІЇ КАТЕРИНОСЛАВА – ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

НЕМЦЫ В ИСТОРИИ ЕКАТЕРИНОСЛАВА – ДНЕПРОПЕТРОВСКА

З 1800 р. діяла Катеринославська контора опікунства іноземних переселенців (створена за розпорядженням Сенату), яка надавала допомогу тим, хто приїжджав з різних країн. У 1865 р. у місті було 22846 жителів, з них близько 300 німців і менонітів. У 1897 р. населення Катеринослава становило 112,8 тис. чол., в т. ч. 1438 німців.

В органах губернського і міського управліннь було чимало представників німецького населення. У різний час Катеринославськими губернаторами були П. І. фон Берг (1804–1808), барон О. Р. Франк (1823–1833), А. Я. Фабр (1847–1857), граф О. К. Сиверс (1858–1862), контр-адмірал Г. О. Вевель фон Крігер (1865), Є. В. фон Розенберг (1882), В. К. Шліппе (1890–1893), Ф. Е. Келлер (1900–1904), О. Б. Нейгардт (1904–1906), О. М. Клінгенберг (1906–1909).

Значний внесок у розвиток міста зробив К. Паліпау, який склав на початку XIX ст. Генеральний план міста. Німецькі архітектори спланували і забудували місто (див. статтю «Німецькі архітектори»). Катеринославський казенний сад, що виник на основі плантацій, куплених князем Г. О. Потьомкіним, досяг свого розквіту при німецькому садівнику Гуммелі. В саду акліматизувалися дерева, привезені з його ініціативи в 1821–1823 рр. з Америки. У 1817 р. з ініціативи головного судді Контори опікунства іноземних переселенців С. Х. Контеніуса при саду відкрите Училище садівництва.

Важливою подією в житті міста стало відкриття в 1846 р. пам'ятника імператриці Катерині II роботи берлінських скульпторів братів В. Х. і Ф. Е. Мейєрів, відлитого скульптором-ливарником Наукішем і художником Мельпером. З ініціативи та за участю губернатора А. Я. Фабра в Катеринославі на Катерининському проспекті був закладений бульвар (8 тис. дерев).

Приблизно в 1858-1859 рр. у місті створена німецька публічна бібліотека, беззмінним завідувачем якої був чиновник Наказу громадського піклування Ульман. На початку XIX століття великою популярністю в місті користувався лікар К. І. Роде. Пізніше

С 1800 г. діяла Катеринославская контора опекунов иностранных переселенцев (создана по распоряжению Сената), оказывавшая помощь приезжающим из разных стран. В 1865 г. в городе было 22846 жителей, из них около 300 немцев и меннонитов. В 1897 г. население Екатеринослава составляло 112,8 тыс. чел., в т. ч. 1438 немцев.

В органах губернского и городского управлений было немало представителей немецкого населения. В разное время Екатеринославскими губернаторами были П. И. фон Берг (1804–1808), барон О. Р. Франк (1823–1833), А. Я. Фабр (1847–1857), граф А. К. Сиверс (1858–1862), контр-адмирал Г. А. Вевель фон Кригер (1865), Е. В. фон Розенберг (1882), В. К. Шлиппе (1890–1893), Ф. Э. Келлер (1900–1904), А. Б. Нейгардт (1904–1906), А. М. Клингенберг (1906–1909).

Значительный вклад в развитие города внес К. Палыпау, составивший в начале XIX в. Генеральный план города. Немецкие архитекторы спланировали и застроили город (см. статью «Немецкие архитекторы»). Екатеринославский казенный сад, возникший на основе плантаций, купленных князем Г. А. Потемкиным, достиг своего расцвета при немецком садовнике Гуммеле. В саду акклиматизировались деревья, привезенные по его инициативе в 1821–1823 гг. из Америки. В 1817 г. по инициативе главного судьи Конторы опекунов иностранных переселенцев С. Х. Контениуса при саде открыто Училище садоводства.

Важным событием в жизни города стало открытие в 1846 г. памятника императрице Екатерине II работы берлинских скульпторов братьев В. Х. и Ф. Э. Мейеров, отлитого скульптором-литейщиком Наукишем и художником Мельпером. По инициативе и при участии губернатора А. Я. Фабра в Екатеринославе на Катерининском проспекте был заложен бульвар (8 тыс. деревьев).

Примерно в 1858-1859 гг. в городе создана немецкая публичная библиотека, бессменным заведующим которой был чиновник Приказа общественного призрения Ульман. В начале XIX века большой известностью

в Катеринославі діяли міська амбулаторна і очна лікарні Я. Езау і Р. Ю. Вебера, хірургічна лікарня доктора Н. С. Ерліха, зубна клініка Вебера і Шрейдера.

Багато що для розвитку інфраструктури міста зробив міський голова І. Я. Езау. Завдяки його зусиллям побудована нова станція водопостачання, розвивалася міська трамвайна мережа, засновані кілька жіночих гімназій.

З самого початку історія міста пов'язана з діяльністю німецьких підприємців. У 1792 р. у Катеринославі була переведена з білоруського містечка Дубровни суконна фабрика, одним з директорів якої був К. Адлерберг. У 1836 р. через нерентабельність вона була закрита. Більша частина її майстрів з 1837 р. працювала на приватній суконній фабриці К. В. Неймана. Пізніше його син Е. К. Нейман відкрив миловарний завод.

Значну роль у розвитку виробництва в Катеринославі грали меноніти. І. Тиссен, який прибув з Данцига у 1803 р., побудував перший у місті млин, в 1810 р. – перший паровий млин, а також Г. Гезе, К. Корніс, Д. Шредер, Г. Тевс, брати Фасти. Більшість з них займалися борошномельним виробництвом. У 1902 р. у місті діяли 16 млинів, з них 5, які давали 40 % усього борошна, належали менонітам. Якість продукції була високою. Зразки борошна, виробленого на млині Тиссена, у 1900 р. були удостоєні золотої медалі на Всесвітній виставці в Парижі.

Економічний підйом Катеринослава і губернії в останній чверті XIX століття багато в чому пов'язаний з діяльністю О. М. Поля, який відкрив у 1866 р. Криворізьке родовище залізної руди. Якість і розміри її запасів визначав запрошений Полем професор Штрипельман з Гірничої академії Фрайберга. Багато в чому завдяки зусиллям О. М. Поля почалося будівництво Катерининської залізниці з мостом через Дніпро, яка з'єднала вугілля Донбасу з криворізькою залізною рудою і далі – з чорноморськими портами. У 1887 р. Олександр Польш став Почесним громадянином Катеринослава.

На рубежі XIX-XX ст. у місті діяли лісопильний завод І. І. Фаста, миловарний завод І. І. Тевса, пивоварні заводи Боте і Е. Г. Дюмлера, цегельний завод С. Брука, гільзова фабрика Геллера, фабрика хвилястого шиферу «Карл Гехтольд», фабрика масляних фарб і миловарний завод Ш. Штейнбока, технічна контора

в городе пользовался врач К. И. Роде. Позже в Екатеринославе действовали городская амбулаторная и глазная лечебницы Я. Эзау и Р. Ю. Вебера, хирургическая лечебница доктора Н. С. Эрлиха, зубная клиника Вебера и Шрейдера.

Многое для развития инфраструктуры города сделал городской голова И. Я. Эзау. Благодаря его усилиям построена новая станция водоснабжения, развивалась городская трамвайная сеть, основаны несколько женских гимназий.

С самого начала история города связана с деятельностью немецких предпринимателей. В 1792 г. в Екатеринославе была переведена из белорусского местечка Дубровны суконная фабрика, одним из директоров которой был К. Адлерберг. В 1836 г. из-за нерентабельности она была закрыта. Большая часть ее мастеров с 1837 г. работала на частной суконной фабрике К. В. Неймана. Позже его сын Э. К. Нейман открыл мыловаренный завод.

Значительную роль в развитии производства в Екатеринославе играли меннониты. И. Тиссен, прибывший из Данцига в 1803 г., построил первую в городе мельницу, в 1810 г. – первую паровую мельницу, а также Г. Гезе, К. Корнис, Д. Шредер, Г. Тевс, братья Фасты. Большинство из них занимались мукомольным производством. В 1902 г. в городе действовали 16 мельниц, из них 5, дававшие 40 % всей муки, принадлежали меннонитам. Качество продукции было на высоте. Образцы муки, производимой на мельнице Тиссена, в 1900 г. были удостоены золотой медали на Всемирной выставке в Париже.

Экономический подъем Екатеринослава и губернии в последней четверти XIX века во многом связан с деятельностью А. Н. Поля, открывшего в 1866 г. Криворожское месторождение железной руды. Качество и размеры ее запасов определял приглашенный Полем профессор Штрипельман из Горной академии Фрайберга. Во многом благодаря усилиям А. Н. Поля началось строительство Катерининской железной дороги с мостом через Днепр, которая соединила уголь Донбасса с криворожской железной рудой и далее – с черноморскими портами. В 1887 г. Александр Польш стал Почетным гражданином Екатеринослава.

На рубеже XIX-XX вв. в городе действовали лесопильный завод И. И. Фаста, мыловаренный завод И. И. Тевса, пивоваренные заводы Боте и Э. Г. Дюмлера, кирпичный завод С. Брука, гильзовая фабрика Геллера,

С. Е. Краузе та ін. У сфері торгівлі великою популярністю користувалися автомобільний гараж Я. І. Бермана, що поставляв нові автомобілі всіх марок; склад машин технічного і електричного приладдя «Е. Вюглер і К»; товариство для влаштування борошномельних млинів «А. Ерлангер і К».

У місті діяли початкові німецькі училища: римсько-католицьке парафіяльне, євангельсько-лютеранське (у 1915 р. його директором був Я. Ф. Фаузер) і менонітське (побудоване в 1851 р.), в 1880-х рр. зведено нову будівлю школи-церкви, яку очолював Д. Г. Епп (з 1913 р. – І. Классен). У залі менонітського училища проводила свої Богослужіння Катеринославська менонітська парафія. На початку ХХ століття її проповідником був Епп, головою церковної ради – І. І. Тиссен. У числі відомих менонітів, які мешкали в Катеринославі, були голова губернської земської управи К. І. фон Гесберг, член міської думи лікар Вебер, почесні громадяни П. Г. Гезе, К. М. Мецгер, лікар Л. К. Реймер, інженер Езау, В. В. Ем, член Державної Думи від Катеринославської губернії Г. А. Бергман.

Деканом Катеринославського деканату та настоятелем Катеринославської римсько-католицької парафії у 1910–1920 рр. був Р. Ф. Шефер.

Протестантське населення Катеринослава, починаючи з 1787 р., отримувало духовний супровід від пасторів з колонії Йозефсталь. Ініціатива заснування парафії в самому місті (відкрита у 1899 р.) належала генерал-суперінтенданту Д. Флітнеру, який приїхав у місто в 1852 р. Першим головою церковної ради був губернський предводитель дворянства Франк. На добровільні пожертвування в Катеринославі була побудована кірха (освячена в 1866 р.; план будівлі безоплатно виконав Нейман).

Згідно з переписом, проведеним вже після революції і громадянської війни, в 1926 р., у місті проживало 2445 німців. Діяли дві німецькі школи і одна школа-інтернат (закриті в 1938 р.). У 1935-1936 рр. у приміщенні нинішнього Дніпропетровського драматичного театру ім. Горького працював Дніпропетровський обласний німецький театр (ДОНТ).

З 1993 р. у Дніпропетровську знову діє кірха.

Професор С. Й. БОБИЛЄВА

фабрика волнистого шифера «Карл Гехтольд», фабрика масляних красок и мыловаренный завод Ш. Штейнбока, техническая контора С. Е. Краузе и др. В сфере торговли большой известностью пользовались автомобильный гараж Я. И. Бермана, поставлявший новые автомобили всех марок; склад машин технических и электрических принадлежностей «Э. Вюглер и К»; товарищество для устройства мукомольных мельниц «А. Эрлангер и К».

В городе действовали начальные немецкие училища: римско-католическое приходское, евангелическо-лютеранское (в 1915 г. его директором был Я. Ф. Фаузер) и меннонитское (построено в 1851 г.), в 1880-х гг. возведено новое здание школы-церкви, которую возглавлял Д. Г. Эпп (с 1913 г. – И. Классен). В зале меннонитского училища проводил свои Богослужения Екатеринбургский меннонитский приход. В начале ХХ века его проповедником был Эпп, председателем церковного совета – И. И. Тиссен. В числе известных меннонитов, живших в Екатеринославе, были председатель губернской земской управы К. И. фон Гесберг, член городской думы врач Вебер, почетные граждане П. Г. Гезе, К. М. Мецгер, врач Л. К. Реймер, инженер Эзау, В. В. Эм, член Государственной Думы от Екатеринбургской губернии Г. А. Бергман.

Деканом Екатеринбургского деканата и настоятелем Екатеринбургского римско-католического прихода в 1910–1920 гг. был Р. Ф. Шефер.

Протестантское население Екатеринбургского прихода, начиная с 1787 г., получало духовное сопровождение от пасторов из колонии Йозефсталь. Инициатива основания прихода в самом городе (открыт в 1899 г.) принадлежала генерал-суперинтенданту Д. Флитнеру, приехавшему в город в 1852 г. Первым председателем церковного совета был губернский предводитель дворянства Франк. На добровольные пожертвования в Екатеринбургской губернии была построена кирха (освящена в 1866 г.; план здания безвозмездно выполнил Нейман).

Согласно переписи, проведенной уже после революции и гражданской войны, в 1926 г., в городе проживало 2445 немцев. Действовали две немецкие школы и одна школа-интернат (закрты в 1938 г.). В 1935-1936 гг. в здании нынешнего Днепропетровского драматического театра им. Горького работал Днепропетровский областной немецкий театр (ДОНТ).

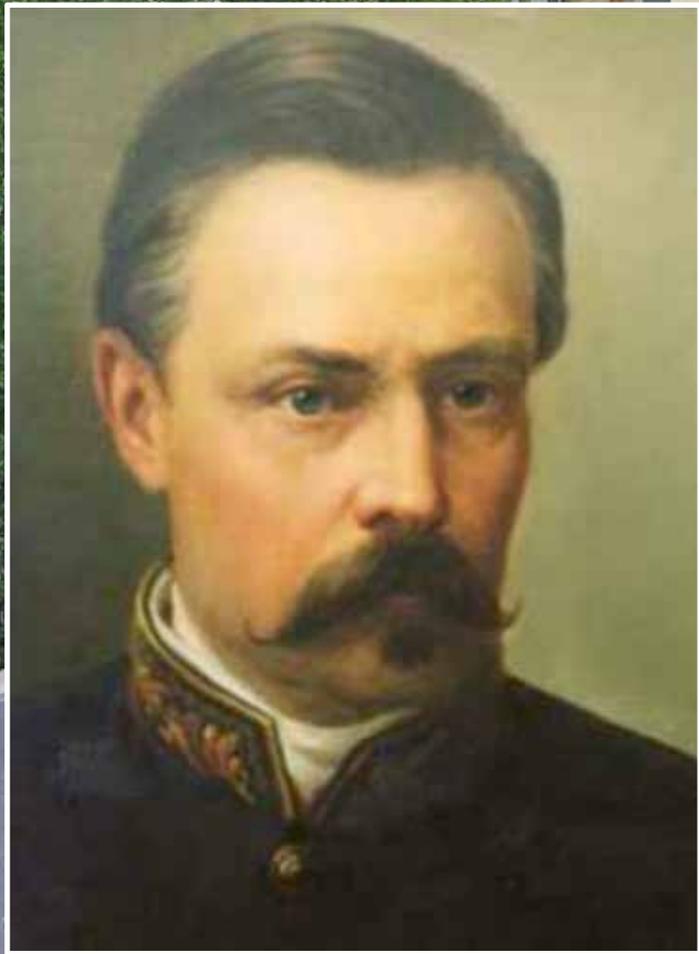
С 1993 г. в Днепропетровске вновь действует кирха.

Профессор С. И. БОБЫЛЄВА

ГОСНОМУ ГОМАДЛІННУ МІСТА
АКСАНДРУ МІКОЛАЙОВИЧУ
ПОЛЮ
1852-1890
НА ХАЛЧИНХ
ХІМІЧІХ
ІНЖЕНЕРІХ

ОЛЕКСАНДР ПОЛЬ, ОСНОВОПОЛОЖНИК ІНДУСТРІЇ ПРИДНІПРОВ'Я ТА ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ

АЛЕКСАНДР ПОЛЬ, ОСНОВОПОЛОЖНИК ИНДУСТРИИ ПРИДНЕПРОВЬЯ И ИСТОРИЧЕСКОГО МУЗЕЯ

Олександр Поль ще за життя заслужив звання «Степового Колумба». Засновник промислової розробки корисних копалин на Придніпров'ї, він стояв біля витоків перетворення нашого регіону в головну металургійну базу країни, сприяв зростанню його економічного і політичного впливу в новітній період історії, сформував базу колекції сьогоденного Дніпропетровського історичного музею.

Олександр Миколайович Поль народився 20 серпня 1832 р. в с. Малоолександрівське Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії. По батьківській лінії Поль був німцем, по материнській – українцем. Дід Поля, майор Іван Іванович Поль народився, за однією версією, на території сучасної Естонії (острів Езель) і був шведським підданим, за іншою версією – походив з дворян Великого князівства Литовського. Він поступив на російську службу за часів імператриці Катерини Великої, брав участь у російсько-турецькій війні, після закінчення якої в 1791 р. отримав 1500 десятин землі біля річки Мокра Сура у Верхньодніпровському повіті. Мати Олександра Поля – Ганна Павлівна – була онукою українського наказного гетьмана початку XVIII століття Павла Полуботка (з його ім'ям пов'язують знамениту легенду про нібито заховані у британських банках скарби Полуботка). В особі Олександра Поля з'єдналися німецька педантичність і український романтизм.

О. М. Поль навчався в Полтавській гімназії, а потім вступив на юридичний факультет Дерптського університету – одного з кращих університетів Росії того часу (зараз це Тартуський університет в Естонії), закінчив курс зі ступенем кандидата дипломатичних наук у 1854 р.

Завершивши освіту в Дерптському університеті, в 1854 р. Поль повернувся в свій маєток. Одного разу в 1866 р. він зайшов в урочище Дубова балка,

Александр Поль ще при житті заслужив звання «Степного Колумба». Основатель промышленной разработки полезных ископаемых на Приднепровье, он стоял у истоков превращения нашего региона в главную металлургическую базу страны, способствовал росту его экономического и политического влияния в новейший период истории, сформировал базу коллекции сегодняшнего Днепропетровского исторического музея.

Александр Николаевич Поль родился 20 августа 1832 г. в с. Малоалександровское Верхнеднепровского уезда Екатеринославской губернии. По отцовской линии Поль был немцем, по материнской – украинцем. Дед Поля, майор Иван Иванович Поль родился, по одной версии, на территории современной Эстонии (остров Эзель) и был шведским подданным, по другой версии – происходил из дворян Великого княжества Литовского. Он поступил на русскую службу во времена императрицы Екатерины Великой, участвовал в русско-турецкой войне, по окончании которой в 1791 г. получил 1500 десятин земли возле речки Мокрая Сура в Верхнеднепровском уезде. Мать Александра Поля – Анна Павловна – была внучкой украинского наказного гетмана начала XVIII века Павла Полуботка (с его именем связывают знаменитую легенду о якобы спрятанных в британских банках сокровищах Полуботка). В личности Александра Поля соединились немецкая педантичность и украинский романтизм.

А. Н. Поль учился в Полтавской гимназии, а потом поступил на юридический факультет Дерптского университета – одного из лучших университетов России того времени (сейчас это Тартуский университет в Эстонии), окончил курс со степенью кандидата дипломатических наук в 1854 г.

Завершив образование в Дерптском университете, в 1854 г. Поль вернулся в свое имение. Однажды

що на правому березі р. Саксагань, недалеко від селища Кривий Ріг. Тут стояв віковий ліс, з величезними скелями і печерами. Балка цікавила Поля з археологічної точки зору. Але саме тут Олександр Миколайович знайшов родовище залізної руди.

Ця подія, що трапилася 150 років тому, стала поштовхом для розвитку залізорудної і металургійної промисловості Придніпров'я, дала потужний імпульс розвитку такого промислового мегаполіса, як сучасний Кривий Ріг.

Для обстеження покладів залізної руди О. М. Поль запросив професора Штріпельмана з Гірничої академії у Фрейбергу. Висновки експерта про багатство родовища вражали. В результаті О. Поль викупив урочище Дубова балка і взяв в оренду на 99 років у держави рудні поклади Криворіжжя.

До розробки криворізьких руд Олександр Поль запросив французьких промисловців. У Парижі засновується «Акціонерне Товариство залізних руд Кривого Рогу». Після цього до Придніпров'я прийшли бельгійці, а потім – англійці-підприємці. У їх числі був Джон Юз, який заснував величезний металургійний завод і селище Юзівка, що поклало початок сучасному Донецьку.

У 70-х роках XIX ст. Поль висунув ще одну дуже важливу ініціативу – клопотав перед урядом «про будівництво залізниці, яка з'єднає багатий вугіллям Донбас з рудним районом Кривого Рогу». Більше 10 років йшли підготовчі роботи. Нарешті в 1884 р. була відкрита Катерининська (нині Придніпровська) залізниця. Вона зв'язала Катеринослав з Лозово-Севастопольською та Харківсько-Миколаївською залізницями. Тоді ж було споруджено залізничний міст через Дніпро в межах Катеринослава і відкрита станція Катеринослав, побудований значних розмірів вокзал (зруйнований під час війни, новий побудований у 1951 р.). Вже тоді залізниця стали ключовими елементами транспортної інфраструктури Російської імперії.

Створення залізниці та будівництво мосту через Дніпро поклали початок «золотого століття» у розвитку Катеринослава. Незабаром були побудовані металургійні гіганти – Брянський (у Катеринославі) і Каменський заводи, цілий ряд інших підприємств. У наступні десятиліття населення Катери-

в 1866 г. он зашел в урочище Дубовая балка, что на правом берегу р. Саксагань, недалеко от селения Кривой Рог. Здесь стоял вековой лес, с громадными скалами и пещерами. Балка интересовала Поля с археологической точки зрения. Но именно здесь Александр Николаевич нашел месторождение железной руды.

Это событие, случившееся 150 лет назад, стало толчком для развития железорудной и металлургической промышленности Приднепровья, дало мощный импульс развитию такого промышленного мегаполиса, как современный Кривой Рог.

Для обследования залежей железной руды А. Н. Поль пригласил профессора Штриппельмана из Горной академии во Фрейберге. Выводы эксперта о богатстве месторождения впечатляли. В результате А. Поль выкупил урочище Дубовая балка и взял в аренду на 99 лет у государства рудные залежи Криворожья.

К разработке криворожских руд Александр Поль привлек французских промышленников. В Париже учреждается «Акционерное Общество железных руд Кривого Рога». После этого в Приднепровье пришли бельгийцы, а затем – англичане-предприниматели. В их числе был Джон Юз, основавший громадный металлургический завод и поселок Юзовка, положивший начало современному Донецку.

В 70-х годах XIX в. Поль выдвинул еще одну важнейшую инициативу – ходатайствовал перед правительством «о постройке железной дороги, которая соединит богатый углем Донбасс с рудным районом Кривого Рога». Более 10 лет шли подготовительные работы. Наконец в 1884 г. была открыта Катерининская (ныне Приднепровская) железная дорога. Она связала Катеринослав с Лозово-Севастопольской и Харьковско-Николаевской железными дорогами. Тогда же был сооружен железнодорожный мост через Днепр в черте Катеринослава и открыта станция Катеринослав, построен внушительных размеров вокзал (разрушен во время войны, новый построен в 1951 г.). Уже тогда железные дороги стали ключевыми элементами транспортной инфраструктуры Российской империи.

Создание железной дороги и строительство моста через Днепр положили начало «золотому веку»

нослава збільшилося в десятки разів. «З появою заводів промислове життя губернії завирувало, а разом з ним почалося духовне зростання краю», – писав біограф Олександра Поля І. Ф. Вертоградов у 1910 р.

О. Поль став гласним Катеринославського губернського зібрання, піклувальником місцевого реального училища, енергійним захисником у справі звільнення селян. У 1887 р. Олександр Поль за життя був удостоєний звання Почесного громадянина Катеринослава. У 1889 р. Катеринославські дворянські збори мали намір поставити пам'ятник Полю ще за життя, зазначивши, що він «оживив край і воскресив Катеринослав». Однак 26 липня 1890 р. Олександр Поль раптово помер від розриву серця. «Ще напередодні його бачили в Англійському клубі веселим, бадьорим, жвавим в колі добрих знайомих».

Олександр Поль прославився великою роботою по збереженню археологічних пам'яток рідного краю. Колекція з 2060 предметів старовини, яку Олександр Миколайович заповів спадкоємцям, стала основою зібрання Катеринославського історичного музею, якому було присвоєно ім'я О. М. Поля. Для музею було побудовано окрему будівлю в грецькому стилі на Соборній (нині Жовтнева) площі, на «червоній лінії» Катерининського (нині Карла Маркса) проспекту. Сьогодні – це Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. І. Яворницького. У 1913 р. в пам'ять про Почесного громадянина Катеринослава Олександра Миколайовича Поля його ім'ям назвали Потьомкінський провулок, куди виходило його володіння в Катеринославі. Зараз це вул. Фучика.

Пам'ятник Олександрю Полю відкритий у Дніпропетровську у вересні 2002 р. На ньому Олександр Поль стоїть біля пагорба, який символізує родовища корисних копалин. На гранітному постаменті висічені слова: «Він оживив край і воскресив Катеринослав».

в розвитку Катеринослава. Вскоре були побудовані металургічні гіганти – Брянський (в Катеринославі) і Каменський заводи, цілий ряд інших підприємств. В наступні десятиліття населення Катеринослава зросло в десятки разів. «С появою заводів промислова життя губернії забила ключом, а разом з нею почався духовний ріст краю», – писав біограф Олександра Поля І. Ф. Вертоградов у 1910 г.

А. Поль став гласним Катеринославського губернського зібрання, попечителем місцевого реального училища, енергійним захисником в справі звільнення крест'ян. У 1887 г. Олександр Поль при житті був удостоєний звання Почесного громадянина Катеринослава. У 1889 г. Катеринославське дворянське зібрання хотіло поставити пам'ятник Полю ще при житті, відзначивши, що він «оживив край і воскресив Катеринослав». Однак 26 липня 1890 г. Олександр Поль раптово помер від розриву серця. «Ще напередодні його бачили в Англійському клубі веселим, бодрим, оживленим в колі добрих знайомих».

Олександр Поль прославився великою роботою по збереженню археологічних пам'яток рідного краю. Колекція з 2060 предметів старовини, яку Олександр Миколайович заповів спадкоємцям, стала основою зібрання Катеринославського історичного музею, якому було присвоєно ім'я А. М. Поля. Для музею було побудовано окрему будівлю в грецькому стилі на Соборній (нині Жовтнева) площі, на «червоній лінії» Катерининського (нині Карла Маркса) проспекту. Сьогодні – це Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. І. Яворницького. У 1913 г. в пам'ять про Почесного громадянина Катеринослава Олександра Миколайовича Поля його ім'ям назвали Потьомкінський провулок, куди виходило його володіння в Катеринославі. Зараз це вул. Фучика.

Пам'ятник Олександрю Полю відкритий у Дніпропетровську у вересні 2002 г. На ньому Олександр Поль стоїть біля пагорба, який символізує родовища корисних копалин. На гранітному постаменті висічені слова: «Він оживив край і воскресив Катеринослав».

ЗАВОД ГАНТКЕ – МАЙБУТНІЙ НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИЙ ТРУБОПРОКАТНИЙ

ЗАВОД ГАНТКЕ – БУДУЩИЙ НИЖНЕДНЕПРОВСКИЙ ТРУБОПРОКАТНИЙ

З ім'ям німецького підприємця Бернарда Гантке пов'язане створення одного з провідних підприємств сучасної Дніпропетровщини, легендарного Нижньодніпровського трубопрокатного заводу (зараз офіційна назва – ВАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»), провідного підприємства трубної промисловості країни.

У 1891 р. підприємець Бернард Гантке заснував підприємство біля залізничної станції Горяїнове в Катеринославі. Завод іменується цвяховим, продукцію випускають 7 відділень (цехів) – ковальське, механічне, цвяхове, болторізне, костильне, штампувальне і дровове.

У 1901 р. у довіднику і документах Міністерства шляхів сполучення зафіксоване нове найменування підприємства – Катеринославський завод Товариства металевих заводів Б. Гантке.

У 1909 р. завод переміщується на лівий берег Дніпра, на нинішню територію. Нова назва – Завод Товариства російської залізної промисловості. На території в 10 десятин (10,9 гектара) працюють дротяний цех з травильним і оцинкувальним відділеннями; пресовий, цвяховий, болтонарізний, костильний, ковальсько-штампувальний.

У 1910 р. завод Гантке з успіхом бере участь у «Південно-російській промисловій, сільськогосподарській та кустарній виставці».

У 1911 р. Бернард Гантке починає масштабну реконструкцію заводу. На підприємстві вирішено організувати виробництво сталевих труб. Почалося будівництво трубопрокатного цеху. Для нього в Німеччині закуплена трубопрокатна установка «Бриде» з двома станами для виробництва труб діаметром від 4 до 13,5 дюйма. На підприємстві почали працювати електростанція і котельня, створюється механічний цех.

У 1913 р. запущена перша черга трубопрокатного цеху. За перший рік роботи тут випущено 3 тис. тонн труб.

Сименом німецького підприємця Бернарда Гантке пов'язане створення одного з провідних підприємств сучасної Дніпропетровщини, легендарного Нижньодніпровського трубопрокатного заводу (сейчас офіційне названня – ОАО «ІНТЕРПАЙП НТЗ»), провідного підприємства трубної промисловості країни.

У 1891 г. предприниматель Бернард Гантке основал предприятие возле железнодорожной станции Горяиново в Екатеринославе. Завод именуется гвоздильным, продукцию выпускают 7 отделений (цехов) – кузнечное, механическое, гвоздильное, болторезное, костыльное, штамповочное и проволочное.

У 1901 г. в справочнике и документах Министерства путей сообщения зафиксировано новое наименование предприятия – Екатеринославский завод Общества металлических заводов Б. Гантке.

У 1909 г. завод перемещается на левый берег Днепра, на нынешнюю территорию. Новое название – Завод Общества русской железной промышленности. На территории в 10 десятин (10,9 гектара) работают проволочный цех с травильным и оцинкувальным отделениями; пресовой, гвоздильный, болторезный, костыльный, кузнечно-штамповальный.

У 1910 г. завод Гантке с успехом принимает участие в «Южно-русской промышленной, сельскохозяйственной и кустарной выставке».

У 1911 г. Бернард Гантке начинает масштабную реконструкцию завода. На предприятии решено организовать производство стальных труб. Началось строительство трубопрокатного цеха. Для него в Германии закуплена трубопрокатная установка «Бриде» с двумя станами для производства труб диаметром от 4 до 13,5 дюйма. На предприятии начали работать электростанция и котельня, создается механический цех.

У 1914 р., з початком Першої світової війни, завод, що належав німецькому підприємцю Гантке, з традиційним цвяховим, яке набирало оберти, трубним виробництвом був секвестрований урядом Російської імперії як «майно громадян воюючої ворожої сторони».

В 1913 г. запущена первая очередь трубопрокатного цеха. За первый год работы здесь выпущено 3 тыс. тонн труб.

В 1914 г., с началом Первой мировой войны, завод, принадлежавший немецкому предпринимателю Гантке, с традиционным гвоздильным и набирившим обороты трубным производством был секвестирован правительством Российской империи как «имущество граждан воюющей враждебной стороны».

Установка «Бриде» для виробництва суцільнокатаних труб, придбана Бернардом Гантке (на верхньому знімку Б. Гантке – на передньому плані) в Німеччині у 1912 р. Установка «Бриде» для производства цельнокатанных труб, приобретенная Бернардом Гантке (на верхнем снимке Б. Гантке – на первом плане) в Германии в 1912 г.

Арка біля входу в сад Адама Гуммеля
(зараз парк ім. Глоби)

Арка у входу в сад Адама Гуммеля
(сейчас парк им. Глобы)

БРАТИ РЕЙНГАРД: ЗАСНОВНИКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА БОТАНІЧНОГО САДУ

БРАТЯ РЕЙНГАРД: СОЗДАТЕЛИ ДНЕПРОПЕТРОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА И БОТАНИЧЕСКОГО САДА

«Основать университет, в котором не только науки, но и художества преподаемы быть должны, как для верных наших подданных, так и для соседственных нам, наипаче же для единовѣрных наших».

Екатерина II, указ от 4 сентября 1784 г.

Плани Катерини Великої створити в Катеринославі університет, які почав втілювати у життя ще князь Григорій Потьомкін, здійснилися лише в 1918 р. Засновниками Катеринославського університету стали брати Леонід і Олександр Рейнгарди. Вже в першому навчальному році (1918/1919) в університеті набрали 2750 студентів. Брати Рейнгард завідували університетськими кафедрами аж до початку Великої Вітчизняної війни. Леонід Володимирович був ембріологом і багато зробив для позбавлення міста і регіону від малярії. Олександр Володимирович присвятив себе фізіології рослин. За ініціативи Олександра Рейнгарда в Дніпропетровську у 1931 р. був відкритий Ботанічний сад. Вже в 1934 р. сад виріс і поповнився новими культурами.

Професор Олександр Володимирович Рейнгард був першим його директором. Ботанічний сад ще за життя Олександра Володимировича сприяв озелененню як Дніпропетровська, так і інших міст Дніпропетровської області та України. Інший відомий німець – Адам Гуммель – ще у ХІХ ст. створив у нашому місті садово-паркове господарство та зібрав там унікальну колекцію рослин з усього світу.

Плани Катерини Великої створити в Катеринославі університет, які почав втілювати у життя ще князь Григорій Потемкін, здійснилися лише в 1918 г. Основателями Катеринославського університету стали братя Леонід і Олександр Рейнгарди. Уже в першому навчальному році (1918/1919) в університеті набрали 2750 студентів. Брати Рейнгард завідували університетськими кафедрами аж до початку Великої Вітчизняної війни. Леонід Володимирович був ембріологом і багато зробив для позбавлення міста і регіону від малярії. Олександр Володимирович присвятив себе фізіології рослин. По ініціативи Олександра Рейнгарда в Дніпропетровську у 1931 г. був відкритий Ботанічний сад. Вже в 1934 г. сад виріс і поповнився новими культурами.

Професор Олександр Володимирович Рейнгард був першим його директором. Ботанічний сад ще за життя Олександра Володимировича сприяв озелененню як Дніпропетровська, так і інших міст Дніпропетровської області та України. Інший відомий німець – Адам Гуммель – ще в ХІХ ст. створив у нашому місті садово-паркове господарство та зібрав там унікальну колекцію рослин з усього світу.

ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКОГО ПРАВА В КАТЕРИНОСЛАВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

ИССЛЕДОВАТЕЛЬ ИСТОРИИ НЕМЕЦКОГО ПРАВА В ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

Видатний історик права Федір Васильович Тарановський (1875–1936), перший декан юридичного факультету Катеринославського університету, входив до числа 12 академіків-першозасновників Академії наук України.

Ще у студентські роки Федір Васильович написав першу роботу з історії німецького права і його використання в Україні: «Огляд пам'яток магдебурзького права західно-руських міст литовської доби. Історико-юридичне дослідження». Тарановський довів, що магдебурзьке цивільне, кримінальне і процесуальне право дійсно застосовувалось у західноруських містах. У передмові до цієї роботи Тарановський відзначив велике значення магдебурзького права у становленні правової системи Російської імперії.

Після стажування в університетах Німеччини і Франції в 1902-1903 рр. Ф. В. Тарановський у 1905 році успішно захистив дисертацію в Санкт-Петербурзькому університеті на здобуття ступеня магістра державного права на тему «Юридичний метод у державній науці. Нарис його розвитку у Німеччині». Книга про юридичний метод у державній науці пізніше була високо оцінена відомим українським і російським правознавцем Є. В. Спекторським: «...Цей твір, що вийшов, коли автору виповнилось 29 років, безсумнівно, приніс йому всесвітню відомість».

Ф. В. Тарановський написав ще декілька робіт з історії дослідження німецького права – «Норманська теорія в історії російського права», «Лейбніц й т. з. зовнішня історія права» та ін.

Людмила МУДРИЄВСЬКА,
канд. філос. наук, канд. юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри теорії держави і права,
конституційного права та державного управління
Дніпропетровського національного
університету ім. Олеса Гончара

Видаючийся історик права Федор Васильевич Тарановский (1875–1936), первый декан юридического факультета Екатеринославского университета, входил в число 12 академиком-первооснователей Академии наук Украины.

Еще в студенческие годы Федор Васильевич написал первую работу по истории германского права и его использования в Украине: «Обзор памятников магдебургского права западно-русских городов литовской эпохи. Историко-юридическое исследование». Тарановский доказал, что магдебургское гражданское, уголовное и процессуальное право действительно применялось в западнорусских городах. В предисловии к этой работе Тарановский отметил большое значение магдебургского права в становлении правовой системы Российской империи.

После стажировки в университетах Германии и Франции в 1902-1903 г. Ф. В. Тарановский в 1905 г. успешно защитил в Санкт-Петербургском университете диссертацию на соискание степени магистра государственного права по теме «Юридический метод в государственной науке. Очерк его развития в Германии». Книга о юридическом методе в государственной науке позже была высоко оценена известным украинским и российским правоведом Е. В. Спекторским: «...Это произведение, вышедшее, когда автору исполнилось 29 лет, несомненно, принесло ему всемирную известность».

Ф. В. Тарановский написал еще несколько работ по истории исследования немецкого права – «Норманнская теория в истории русского права», «Лейбниц и т. н. внешняя история права» и др.

Людмила МУДРИЕВСКАЯ,
канд. филос. наук, канд. юрид. наук, доцент,
заведующая кафедрой теории государства и права,
конституционного права и государственного
управления Днепропетровского национального
университета им. Олеса Гончара

АРХІТЕКТОРИ КАТЕРИНОСЛАВА – ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

АРХИТЕКТОРЫ ЕКАТЕРИНОСЛАВА – ДНЕПРОПЕТРОВСКА

Значний внесок у формування образу Катеринослава вніс архітектор німецького походження К. Палипау, який склав на початку XIX століття Генеральний план міста. Він послужив основою для Генерального плану архітектора В. І. Тесте (затверджений у 1817 р.), який визначив розвиток Катеринослава аж до кінця XIX ст. Планування центральної частини міста багато в чому відповідає містобудівним задумам К. Палипау.

Проекти фасадів будівель міських присутствених місць і приватних торгових лавок виконав архітектор В. Ф. Мерц. Катеринославським міським архітектором у 2-й половині 1870-х рр. був О. А. Клаузен, з 1886 р. – Ф. А. Гаген.

На початку XX ст. зведений корпус кондитерської фабрики Лур'є (суч. вул. К. Лібкнехта, 4; архітектор Д. К. Тиссен). Петербурзький архітектор Є. Ф. Шреттер спорудив будинок Головної контори Олександрівського Південно-Російського заводу і залізничну естакаду.

Значительный вклад в формирование облика Екатеринослава внес архитектор немецкого происхождения К. Палипау, составивший в начале XIX века Генеральный план города. Он послужил основой для Генерального плана архитектора В. И. Тесте (утвержден в 1817 г.), который определил развитие Екатеринослава вплоть до конца XIX в. Планировка центральной части города во многом соответствует градостроительным замыслам К. Палипау.

Проекты фасадов зданий городских присутственных мест и частных торговых лавок выполнил архитектор В. Ф. Мерц. Екатеринославским городским архитектором во 2-й половине 1870-х гг. был О. А. Клаузен, с 1886 г. – Ф. А. Гаген.

В начале XX в. возведен корпус кондитерской фабрики Лурье (совр. ул. К. Либкнехта, 4; архитектор Д. К. Тиссен). Петербургский архитектор Е. Ф. Шреттер построил здание Главной конторы Александровского Южно-Русского завода и железнодорожную эстакаду.

ФЕРДИНАНД АВГУСТОВИЧ ФОН ГАГЕН
ФЕРДИНАНД АВГУСТОВИЧ ФОН ГАГЕН

Фердинанд Августович фон Гаген, Катеринославський міський архітектор з 1886 р., походив з прибалтійських німців. Народився 5 грудня 1849 р. у містечку Кегель Естляндської губернії (нині територія Естонії). Закінчив Інститут цивільних інженерів у Санкт-Петербурзі (з 1865 по 1876 р.) за фахом «цивільний інженер», отримав звання «архітекторського помічника». У червні 1876 р. Гаген зарахований до Міністерства внутрішніх справ і відряджений до управління Ростово-Владикавказької залізниці. Завідував технічною конторою служби колії, активно займався архітектурною діяльністю. Першими його будівлями стали дерев'яні та кам'яні церкви в козацьких станицях.

З 1882 р. Гаген працював старшим інженером Обласного правління Війська Донського. У 1884 р. отримав першу премію на конкурсі проектів будівлі Донського військового музею. Гаген брав участь у забудові Новочеркаська (столиці Донського козацтва) – керував зведенням духовної

Фердинанд Августович фон Гаген, Катеринославський городской архітектор с 1886 г., происходил из прибалтийских немцев. Родился 5 декабря 1849 г. в местечке Кегель Эстляндской губернии (ныне территория Эстонии). Окончил Институт гражданских инженеров в Санкт-Петербурге (с 1865 по 1876 г.) по специальности «гражданский инженер», получил звание «архитекторского помощника». В июне 1876 г. Гаген причислен к Министерству внутренних дел и откомандирован в управление Ростово-Владикавказской железной дороги. Заведовал технической конторой службы пути, активно занимался архитектурной деятельностью. Первыми его постройками стали деревянные и каменные церкви в казачьих станицах.

С 1882 г. Гаген работал старшим инженером Областного правления Войска Донского. В 1884 г. получил первую премию на конкурсе проектов здания Донского военного музея. Гаген участвовал в застройке Новочеркасска (столицы Донского казачества) – руководил возведением духовной

Перше реальне училище (нині – корпус № 2 ДНУ на пр. К. Маркса, 36)

Первое реальное училище (ныне – корпус № 2 ДНУ на пр. К. Маркса, 36)

семінарії, збудував дерев'яний цирк і звів кілька будинків за приватними замовленнями.

У березні 1886 р. Гаген був призначений міським архітектором Катеринослава. Тут він багато будував – і за власними проектами, і за проектами інших зодчих. Промисловий бум, що супроводжувався будівельною лихоманкою, давав широке поле для архітектора. В активі Гагена – і особняки, і будівлі казарменого типу, і культові споруди.

Побудовані при ньому будівлі стали окрасою міста. Найбільша споруда архітектора – перше реальне училище (зараз – будівля на пр. К. Маркса, 36). Друга – місцеве відділення «Друкарні С. П. Яковлева» (1888-1889).

Фон Гаген був надзвичайно різнобічним архітектором. За його проектом у 1890–1892 рр. побудований комплекс 2-ї пожежної та 2-ї поліцейської частин. Головна будівля – 2-поверховий цегляний корпус з виразною каланчею (вул. Савченка, 2) відомий як «політична в'язниця» Катеринослава. Архітектор спроектував і створив казарми для 54-го резервного піхотного батальйону (не збереглися). Звів декілька особняків – будинок М. Немировського (за переробленим проектом Г. Клименка), будинок Павлова (фасади – за проектом І. Кітнера), який пізніше був капітально перебудований під Комерційне зібрання (вул. Держинського, 21). Є відомості, що фон Гаген займався реставрацією Потьомкінського палацу (нині Палац культури студентів ДНУ) і брав участь у будівництві Південно-Російського металургійного заводу в с. Кам'янське (нині Дніпродзержинський металургійний комбінат).

У 1890-1891 рр. Фердинанд Августович фон Гаген керував будівництвом каплиці на станції Лозова (за проектом І. Кітнера), присвяченої порятунку імператора Олександра III і його сім'ї під час аварії поїзда 17 жовтня 1888 р. на станції Борки (зараз Харківська область).

Сім років, з 1886 по 1893, Фердинанд фон Гаген працював міським архітектором Катеринослава. У 1893–1899 рр. він керував інженерною й архітектурною службою в Оренбурзі. Відомо, що в кінці життя Гаген жив у Санкт-Петербурзі.

семинарии, построил деревянный цирк и возвел несколько домов по частным заказам.

В марте 1886 г. Гаген был назначен городским архитектором Екатеринослава. Здесь он много строил – и по собственным проектам, и по проектам других зодчих. Промышленный бум, сопровождавшийся строительной лихорадкой, давал широкое поле для архитектора. В активе Гагена – и особняки, и здания казарменного типа, и культовые сооружения.

Построенные при нем здания стали украшением города. Крупнейшая постройка архитектора – первое реальное училище (сейчас – здание на пр. К. Маркса, 36). Вторая – местное отделение «Печатни С. П. Яковлева» (1888-1889).

Фон Гаген был чрезвычайно разносторонним архитектором. По его проекту в 1890–1892 гг. построен комплекс 2-й пожарной и 2-й полицейской частей. Главное здание – 2-этажный кирпичный корпус с выразительной каланчой (ул. Савченко, 2) известный как «политическая тюрьма» Екатеринослава. Архитектор спроектировал и создал казармы для 54-го резервного пехотного батальона (не сохранились). Возвел несколько особняков – дом М. Немировского (по переработанному проекту Г. Клименко), дом Павлова (фасады – по проекту И. Китнера), который позднее был капитально перестроен под Коммерческое собрание (ул. Держинского, 21). Есть сведения, что фон Гаген занимался реставрацией Потемкинського дворца (ныне Дворец культуры студентов ДНУ) и участвовал в строительстве Южно-Российского металлургического завода в с. Каменское (ныне Днепродзержинский металлургический комбинат).

В 1890–1891 гг. Фердинанд Августович фон Гаген руководил строительством часовни на станции Лозовая (по проекту И. Китнера), посвященной спасению императора Александра III и его семьи во время крушения поезда 17 октября 1888 г. на станции Борки (сейчас Харьковская область).

Семь лет, с 1886 по 1893, Фердинанд фон Гаген работал городским архитектором Екатеринослава. В 1893–1899 гг. он руководил инженерной и архитектурной службой в Оренбурге. Известно, что в конце жизни Гаген жил в Санкт-Петербурге.

КАТЕРИНОСЛАВСЬКИЙ МОДЕРН ВІД ДІТРИХА ТИССЕНА ЕКАТЕРИНОСЛАВСКИЙ МОДЕРН ОТ ДИТРИХА ТИССЕНА

Ім'я Дітріха Тиссена відоме небагатьом краєзнавцям та історикам архітектури. Талановитий архітектор, Тиссен працював на початку ХХ ст., проектував в основному приватні і прибуткові будинки, залишив помітний слід у катеринославській архітектурі. Майстерно володіючи прийомами різних варіантів стилю модерн, своїми роботами він збагатив архітектурну палітру міста. Біографія Дітріха Тиссена не досліджена. Швидше за все, він належав до знаменитої династії місцевих промисловців, менонітів за походженням.

На початку ХХ ст. за проектом архітектора Д. К. Тиссена зведений корпус кондитерської фабрики Лур'є (зараз – будинок по вул. К. Лібкнехта, 4).

З 1904 р. Дітріх Тиссен працював архітектором Катерининської (нині Придніпровської) залізниці. Його можна сміливо назвати одним з видатних архітекторів катеринославського модерну.

Одна з перших будівель Тиссена у Катеринославі – будинок Рагинських на розі Катерининського проспекту (нині пр. К. Маркса) та вулиці Хрестової (зараз – вул. Фрунзе, 1). Будинок побудований близько 1904-1905 рр. Триповерхова будівля має

Имя Дитриха Тиссена известно немногим краеведам и историкам архитектуры. Талантливый архитектор, Тиссен работал в начале ХХ в., проектировал в основном частные и доходные дома, оставил заметный след в екатеринославской архитектуре. Мастерски владея приемами различных вариантов стиля модерн, своими работами он обогатил архитектурную палитру города. Биография Дитриха Тиссена не исследована. Скорее всего, он принадлежал к знаменитой династии местных промышленников, меннонитов по происхождению.

В начале ХХ в. по проекту архитектора Д. К. Тиссена возведен корпус кондитерской фабрики Лурье (сейчас – дом по ул. К. Либкнехта, 4).

С 1904 г. Дитрих Тиссен работал архитектором Катерининской (ныне Приднепровской) железной дороги. Его можно смело назвать одним из выдающихся архитекторов екатеринославского модерна.

Одна из первых построек Тиссена в Екатеринославе – дом Рагинских на углу Катерининского проспекта (сейчас пр. К. Маркса) и улицы Крестовой (сейчас – ул. Фрунзе, 1). Дом построен около

*Д.К. Тиссен з родиною
Д.К. Тиссен с семьей*

*Будинок Корецького (вул. Леніна, 8)
Дом Корецкого (ул. Ленина, 8)*

оригінальну композицію, силует нагадує фортечну споруду.

Вдалими роботами Тиссена стали будинок Зільбермана на вул. Широкий (нині – будинок на вул. Горького, 2), побудований у 1900-х роках, і будинок Соболева на вул. Козачій (вул. Комсомольська, 55), побудований у 1910-х роках.

Удосконалюючи свою творчість, архітектор використовував різні варіанти стилю модерн, насамперед – англійський «модерн-стайл». У 1910–1913 рр. за проектом Тиссена був споруджений масивний прибутковий будинок Бокка на вул. Польовій (нині – будинок на пр. Кірова, 11). Це була 3-поверхова будівля з цокольним поверхом і магазином на 1-му поверсі. Фасад був елегантно декорований цеглою. Особливо виділялися вставки з гранітних блоків. У радянський час будівля стала житловим будинком. У 90-ті роки ХХ ст. від нього довго залишався лише фасад, якому загрожувало знесення. Однак будівлю врятували, і після реконструкції в 2009 р. тут відкрився торговий центр.

Вершиною творчості Дітріха Тиссена можна вважати будинок Корецького на вулиці Клубній (вул. Леніна, 8) і будинок Міренбурга (вул. Леніна, 20).

Будинок Корецького побудований у 1900-х роках і відразу став окрасою району. 4-поверхову будівлю з мансардним поверхом – практично хмарочос для того часу – вирішено у стилі німецького ренесансу. Особливу увагу привертало вигадливе баштоподібне завершення. Будинок Корецького практично не відрізняється від будівель міст Центральної Європи. Цей будинок разом з сусідніми будівлями Громадського зібрання (сьогодні – вул. Леніна, 10) та театру-клубу Громадського зібрання (вул. Леніна, 6) склали зразковий квартал архітектури початку ХХ ст. Всі три будівлі збереглися, хоча будинку Корецького не пощастило: після війни були прибрані всі завершення, спрощені фасади. Аналогічно склалася доля будинку Міренбурга (ріг сучасних вулиць Леніна і Мечникова). Багатоповерховий будинок «позбавили» мансард, вежі надбудували.

Модерн на службі у торгівлі. Дітріх Тиссен у 1914 р. спорудив блискучий зразок місцевого модерну –

1904-1905 гг. Трехэтажное здание имеет оригинальную композицию, силуэт напоминает крепостное сооружение.

Удачными работами Тиссена стали дом Зильбермана на ул. Широкой (ныне – дом на ул. Горького, 2), построенный в 1900-х годах, и дом Соболева на ул. Казачьей (ул. Комсомольская, 55), возведенный в 1910-х годах. Совершенство свое творчество, архитектор использовал различные варианты стиля модерн, прежде всего – английский «модерн-стайл». В 1910–1913 гг. по проекту Тиссена был сооружен массивный доходный дом Бокка на ул. Полевой (ныне – дом на пр. Кирова, 11). Это было 3-этажное здание с цокольным этажом и магазином на 1-м этаже. Фасад был элегантно декорирован кирпичом. Особо выделялись вставки из гранитных блоков. В советское время здание стало жилым домом. В 90-е годы ХХ в. от него долго оставался лишь фасад, которому угрожал снос. Однако здание спасли, и после реконструкции в 2009 г. здесь открылся торговый центр.

Вершиной творчества Дитриха Тиссена можно считать дом Корецкого на улице Клубной (ул. Ленина, 8) и дом Миренбурга (ул. Ленина, 20).

Дом Корецкого построен в 1900-х годах и сразу стал украшением района. 4-этажное здание с мансардным этажом – практически небоскреб для того времени – решено в стиле немецкого ренессанса. Особое внимание привлекали вычурные башнеобразные завершення. Дом Корецкого был практически неотличим от зданий городов Центральной Европы. Этот дом вместе с соседними зданиями Общественного собрания (сегодня – ул. Ленина, 10) и театра-клуба Общественного собрания (ул. Ленина, 6) составили образцовый квартал архитектуры начала ХХ в. Все три здания сохранились, хотя дому Корецкого не повезло: после войны были убраны все завершення, упрощены фасады. Аналогично сложилась судьба дома Миренбурга (угол современных улиц Ленина и Мечникова). Многоэтажное здание «избавили» от мансард, башни надстроили.

Модерн на службе у торговли. Дитрих Тиссен в 1914 г. соорудил блестящий образец местно-

Будинок Міренбурга (вул. Леніна, 20)
Дом Миренбурга (ул. Ленина, 20)

корпус 2-го Мануфактурного ряду на вул. Казанській (зараз – вул. Карла Лібкнехта, 2). Це 3-поверхова протяжна будівля з вишуканим декором, альтанками-еркерами, цікавим завершенням і збереженою датою створення на фасаді. Колись корпус розташовувався на Нижньо-Троїцькому ринку, а тепер стоїть в оточенні новобудов, Троїцької церкви та Єпархіального центру.

На початку 1900-х рр. Дітріх Тіссен побудував і власний особняк на розі вулиць Козачої (вул. Комсомольська) та Садової (зараз – вул. Серова, 16).

Особистий палац у стилі модерн. За масштабами будівля нагадує палац, вирішена в англійському варіанті модерну – сухуватому зовні «модерн-стайл». Двоповерховий будинок з високим цоколем, прикрашеним гранітними блоками, характерним балконом і гостроверхими завершеннями нагадує будинки Північної Європи. Це – один з кращих модернових особняків у місті. На щастя, особняк Тіссена непогано зберігся і добре помітний серед забудови кварталу.

Доля Д. Тіссена після 1917 р. невідома. Є відомості, що він благополучно пережив революцію і в радянський час проектував громадські будівлі.

Максим КАВУН,
кандидат історичних наук,
член Національної спілки
краєзнавців України

Особистий палац у стилі модерн
Личный дворец в стиле модерн

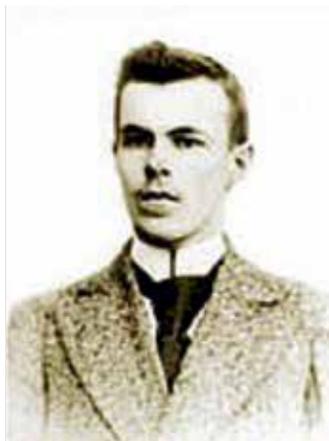
го модерна – корпус 2-го Мануфактурного ряду на ул. Казанской (сейчас – ул. Карла Либкнехта, 2). Это 3-этажное протяженное здание с изысканным декором, беседками-эркерами, интересным завершением и сохранившейся датой создания на фасаде. Когда-то корпус располагался на Нижне-Троицком рынке, а теперь стоит в окружении новостроек, Троицкой церкви и Епархиального центра.

В начале 1900-х гг. Дитрих Тиссен построил и собственный особняк на углу улиц Казачьей (ул. Комсомольская) и Садовой (сейчас – ул. Серова, 16).

Личный дворец в стиле модерн. По масштабам здание напоминает дворец, решено в английском варианте модерна – сухуватом внешне «модерн-стайл». Двухэтажный дом с высоким цоколем, украшенным гранитными блоками, характерным балконом и островерхими завершеннями напоминает дома Северной Европы. Это – один из лучших модерновых особняков в городе. К счастью, особняк Тиссена неплохо сохранился и хорошо заметен среди застройки квартала.

Судьба Д. Тиссена после 1917 г. неизвестна. Есть сведения, что он благополучно пережил революцию и в советское время проектировал общественные здания.

Максим КАВУН,
кандидат исторических наук,
член Национального союза
краеведов Украины

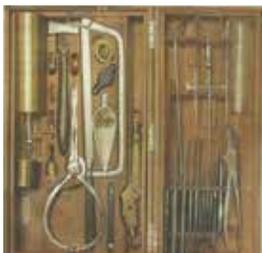
ЄВГЕН-КАРЛ ФЕДОРОВИЧ ШРЕТТЕР
ЕВГЕНИЙ-КАРЛ ФЕДОРОВИЧ ШРЕТТЕР

Побудував будівлю заводу управління сучасного ВАТ «Євраз – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського» (генеральний директор – Геннадій Володимирович Бергеман).

Народився 4 листопада 1876 р. у Кременчуці Полтавської губернії. Син купця 1-ї гільдії, австрійського підданого. По закінченні Рівненського реального училища в 1897 р. вступив до училища при Імператорській Академії мистецтв у Санкт-Петербурзі і восени 1904 р. отримав звання художника-архітектора. У 1901 р. прийняв російське підданство. Працював у Катеринославі, Ялті та Санкт-Петербурзі, де звів залізобетонну будівлю Скетінг-рингу на Марсовому полі. Брав участь у ряді архітектурних конкурсів. У 1911 р. його конкурсний проект грязелікарні в Єсентуках, що отримав 2-гу премію, був затверджений для побудови. З червня 1912 р. по жовтень 1913 р. керував будівництвом грязелікарні в П'ятигорську за проектом зодчого М. М. Перетятковича. Потім за своїм проектом будував есентукську грязелікарню. В цей же час зробив ряд проектів приватних дач для Кавказьких Мінеральних Вод. У П'ятигорську за його проектом зведена вілла Е. Е. Карстенса. З листопада 1914 р. працював у Санкт-Петербурзі. У своїй творчості помітну перевагу віддавав неокласицизму. У 1918 р. переїхав до Одеси, а потім – до Варшави, де провів останні роки життя. Помер 11 травня 1925 р., похований у Варшаві.

Построил здание заводу управления современного ОАО «Евраз – Днепропетровский металлургический завод им. Петровского» (генеральный директор – Геннадий Владимирович Бергеман).

Родился 4 ноября 1876 г. в Кременчуге Полтавской губернии. Сын купца 1-й гильдии, австрийского подданного. По окончании Ровенского реального училища в 1897 г. поступил в училище при Императорской Академии художеств в Санкт-Петербурге и осенью 1904 г. получил звание художника-архитектора. В 1901 г. принял российское подданство. Работал в Екатеринославе, Ялте и Санкт-Петербурге, где возвел железобетонное здание Скетинг-ринга на Марсовом поле. Участвовал в ряде архитектурных конкурсов. В 1911 г. его конкурсный проект грязелечебницы в Ессентуках, получивший 2-ю премию, был утвержден для постройки. С июня 1912 г. по октябрь 1913 г. руководил строительством грязелечебницы в Пятигорске по проекту зодчего М. М. Перетятковича. Затем по своему проекту строил есентукскую грязелечебницу. В это же время сделал ряд проектов частных дач для Кавказских Минеральных Вод. В Пятигорске по его проекту возведена вилла Э. Э. Карстенса. С ноября 1914 г. работал в Санкт-Петербурге. В своем творчестве заметное предпочтение отдавал неоклассицизму. В 1918 г. переехал в Одессу, а затем – в Варшаву, где провел последние годы жизни. Скончался 11 мая 1925 г., похоронен в Варшаве.

КАРЛ РОДЕ – ПЕРШИЙ ЛІКАР І АПТЕКАР КАТЕРИНОСЛАВА КАРЛ РОДЕ – ПЕРВЫЙ ВРАЧ И АПТЕКАРЬ ЕКАТЕРИНОСЛАВА

Перший у Катеринославі професійний лікар і перший аптекар Карл Йоганович (Іванович) Роде розвивав і удосконалював організацію медичної справи в місті. Будучи першим аптекарем міста Катеринослава, він виготовляв для місцевих жителів лікувальні порошки, які в народі прозвали «родевськими».

Карл Роде жив на Окружному бульварі поруч з будинком губернатора. Мав будинок на парній стороні Катерининського проспекту (нині пр. К. Маркса), а також ділянку землі в районі Сухой балки (зараз – Аптекарська балка).

До 1845 р. будинок Роде займали Богоугодні закладу Наказу Громадської опіки. Саме з лазаретів К. І. Роде починалася наша Дніпропетровська обласна клінічна лікарня, яка по праву могла б носити його ім'я.

АПТЕКА ПРИЦКЕРА АПТЕКА ПРИЦКЕРА

Аптека Прицкера займала нижній поверх будинку № 4 на розі 1-ї Чечелівки (нині пр. Калініна) і вул. Наскрізної (нині вул. Щепкіна). На 2-му поверсі розташовувалося перше залізничне училище. У 1915-1916 рр. Прицкер вибудував поруч 2-поверховий будинок і перевів сюди свою аптеку, а в колишньому приміщенні відкрився «Біоскоп Сквирського» – найбільший кінотеатр того часу. Після революції в цьому будинку функціонував молодіжний клуб «Маяк».

Будинок, побудований Прицкером, заслуговує на особливу увагу. Проектував його відомий у Катеринославі архітектор А. Л. Красносельський. Шанувальник класичних форм в архітектурі, в цьому будинку він втілював їх особливо повно. Коринфські колони на всю висоту будівлі, високий ступінчастий парапет під карнизом будівлі, суворий ритм віконних прорізів, вхід в аптеку – всі ці класичні деталі створили будинку широку популярність однієї з кращих дореволюційних робіт прославленого архітектора.

Первый в Екатеринославе профессиональный врач и первый аптекарь Карл Иоганович (Иванович) Роде развивал и совершенствовал организацию медицинского дела в городе. Будучи первым аптекарем города Екатеринослава, он изготавливал для местных жителей лечебные порошки, которые в народе прозвали «родевскими».

Карл Роде жил на Окружном бульваре рядом с домом губернатора. Имел дом на четной стороне Катерининского проспекта (сейчас пр. К. Маркса), а также участок земли в районе Сухой балки (сейчас – Аптекарская балка).

До 1845 г. дом Роде занимали Богоугодные заведения Приказа Общественной опеки. Именно с лазаретов К. И. Роде начиналась наша Днепропетровская областная клиническая больница, которая по праву могла бы носить его имя.

Аптека Прицкера занимала нижний этаж дома № 4 на углу 1-й Чечелевки (ныне пр. Калинина) и ул. Сквозной (ныне ул. Щепкина). На 2-м этаже помещалось первое железнодорожное училище. В 1915-1916 гг. Прицкер выстроил рядом 2-этажный дом и перевел сюда свою аптеку, а в прежнем помещении открылся «Биоскоп Сквирского» – самый крупный кинотеатр того времени. После революции в этом доме функционировал молодежный клуб «Маяк».

Дом, построенный Прицкером, заслуживает особого внимания. Проектировал его известный в Екатеринославе архитектор А. Л. Красносельский. Поклонник классических форм в архитектуре, в этом доме он воплотил их особенно полно. Коринфские колонны на всю высоту здания, высокий ступенчатый парапет под карнизом здания, суровый ритм оконных проемов, вход в аптеку – все эти классические детали создали дому широкую известность одной из лучших дореволюционных работ прославленного архитектора.

ГЕРМАН БЕРГМАН –
ЗЕМЛЕВЛАСНИК, МЕЦЕНАТ,
ДЕПУТАТ ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЇ
ГЕРМАН БЕРГМАН –
ЗЕМЛЕВЛАДЕЛЕЦ, МЕЦЕНАТ,
ДЕПУТАТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ РОССИИ

Герман Бергман народився 2 червня 1850 р. у родині німців-менонітів Абрама Бергмана і Сюзанни Фрізен в Східній Пруссії. Коли йому було 12 років, родина приїхала в Україну, придбала великий маєток біля с. Солоне. Герман Бергман одружився з Геленою Хайнріхс, у них було 11 дітей, з яких вижили 6.

Герман Бергман мав у Солоному понад 10 000 десятин землі, увійшовши до числа впливових землевласників губернії. Селяни могли взяти у Бергманів для посіву стільки землі, скільки були в змозі обробити, отримати хороший випас для худоби за помірний відріток, а також заробити гроші у них особистою працею або візництвом. Бідняки в неврожайні роки мали можливість купити у Бергманів хліб за зниженою ціною.

У 1889 р. всі питні заклади в маєтку Бергманів були закриті. Місцевий священник наголошував, що «...дні недільні та святкові проводяться пристойно й тверезо».

Герман Бергман, який допомагав населенню, що потерпало від голоду, зажив доброї слави. Великий землевласник, він займав цілий ряд видних постів у губернії: був членом земської управи, директором малої каси взаємодопомоги, протягом 12 років – піклувальником Катеринославського сирітського притулку, який утримував сам, членом ради директорів менонітської вищої школи в Миколаїполі.

У 1905 р. сім'я Бергманів переїхала до Катеринослава, де у них був власний будинок.

Значний землевласник, Бергман обирався депутатом Третьої (1907–1912) та Четвертої (1912–1917)

Герман Бергман родився 2 юнія 1850 г. в семье немцев-меннонитов Абрама Бергмана и Сюзанны Фризен в Восточной Пруссии. Когда ему было 12 лет, семья приехала в Украину, приобрела большое имение возле с. Солоное. Герман Бергман женился на Гелене Хайнрихс, у них было 11 детей, из которых выжили 6.

Герман Бергман имел в Соленом более 10 000 десятин земли, войдя в число влиятельных землевладельцев губернии. Крестьяне могли взять у Бергманов для посева столько земли, сколько им было по силам обработать, получить хороший выпас для скота за умеренную оплату, а также заработать деньги у них личным трудом или извозом. Бедняки в неурожайные годы имели возможность купить у Бергманов хлеб по сниженной цене.

В 1889 г. все питейные заведения в имении Бергманов были закрыты. Местный священник отмечал, что «...дни воскресные и праздничные проводятся благочинно и трезво».

Герман Бергман, помогавший пострадавшему от голода населению, приобрел добрую славу. Крупный землевладелец, он занимал целый ряд видных постов в губернии: был членом земской управы, директором малой кассы взаимопомощи, в течение 12 лет – попечителем Екатеринославского сиротского приюта, который содержал сам, членом совета директоров менонитской высшей школы в Николаеполе.

В 1905 г. семья Бергманов переехала в Екатеринослав, где у них был собственный дом.

Видный землевладелец, Бергман избирался депутатом Третьей (1907–1912) и Четвертой (1912–1917) Государственных Дум. Бергман принадлежал к партии октябристов, работал в составе четырех думских

Державних Дум. Бергман належав до партії октябристів, працював у складі чотирьох думських комісій, у 1908 р. підписав проект на підтримку української мови.

Наприкінці січня 1919 р. Г. А. Бергмана разом з родичами вбили бандити. Пізніше деякі з його дітей були заслани, а дружина й інші діти змогли емігрувати до Канади.

...У вересні 1992 р. у Дніпропетровський історичний музей ім. Д. І. Яворницького приїхав Крістофер Шор, менеджер з Вінніпега (Канада), праправнук Германа Абрамовича Бергмана (онук його внучки Фріди). Він подарував музею копіювальний апарат «Сапон», якого музей тоді дуже потребував. У супровідному листі К. Шор пояснив, що підпис його від імені численних членів сім'ї Бергманів: «Цей дар підноситься на знак любові, примирення і доброї волі», – наголошувалося в документі.

Крістофер Шор зазначив, що свого часу сім'я Бергманів передала в дар музею кам'яні статуї полювських баб. Гість також передав музею ряд фотографій з видами Катеринослава, колективне фото численної родини Бергманів за 1905 р., поштову листівку з портретом члена Державної Думи Г. А. Бергмана (видання Н. Н. Ольшанського, Санкт-Петербург), фото його сина, Абрама Германовича (1879–1919), який загинув разом з батьком. Всі ці документи зберігаються в музеї.

Микола ЧАБАН

комісій, в 1908 г. підписав проект в піддержку українського язика.

В конце января 1919 г. Г. А. Бергмана вместе с родственниками убили бандиты. Позже некоторые из его детей были сосланы, а жена и другие дети смогли эмигрировать в Канаду.

...В сентябре 1992 г. в Днепропетровский исторический музей им. Д. И. Яворницкого приехал Кристофер Шор, менеджер из Виннипега (Канада), праправнук Германа Абрамовича Бергмана (внук его внучки Фриды). Он подарил музею копировальный аппарат «Сапон», в котором музей тогда очень нуждался. В сопроводительном письме К. Шор пояснил, что преподнес его от имени многочисленных членов семьи Бергманов: «Этот дар преподносится в знак любви, примирения и доброй воли», – отмечалось в документе.

Кристофер Шор отметил, что в свое время семья Бергманов передала в дар музею каменные изваяния полювских баб. Гость также передал музею ряд фотографий с видами Екатеринослава, коллективное фото многочисленной семьи Бергманов за 1905 г., почтовую открытку с портретом члена Государственной Думы Г. А. Бергмана (издание Н. Н. Ольшанского, Санкт-Петербург), фото его сына, Абрама Германовича (1879–1919), погибшего вместе с отцом. Все эти документы хранятся в музее.

Николай ЧАБАН

Абрам Германович Бергман (на знімку справа) в ході селекційної роботи з поліпшення молочних порід худоби вивів нову породу корів – червону фризьку, або «червону німкеню», адаптовану до степових кліматичних умов та корму

Абрам Германович Бергман (на снимке справа) в ходе селекционной работы по улучшению молочных пород скота вывел новую породу коров – красную фризскую, или «красную немку», адаптированную к степным климатическим условиям и корму

ІВАН ГРИГОРОВИЧ НОСТИЦ –
ВОЕНАЧАЛЬНИК І ПЕРШИЙ ФОТОЛЮБИТЕЛЬ
РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
ИВАН ГРИГОРЬЕВИЧ НОСТИЦ –
ВОЕНАЧАЛЬНИК И ПЕРВЫЙ ФОТОЛЮБИТЕЛЬ
РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ

Родовий маєток генерал-лейтенанта, георгіївського кавалера графа Ностица (1824–1905) – с. Василівка – знаходився в Новомосковському повіті Катеринославщини, на правому березі р. Самара.

Ностици походили з Сілезії. Батько Івана Григоровича – граф Григорій Іванович Ностиц (1781–1838) – народився у Дрездені 10 червня 1781 р. Молодим пішов на російську службу. Брав участь у Вітчизняній війні та європейських походах російської армії. Граф Ностиц за словами його товариша по службі Федора Сміта, був справжнім «взірцем солдата». «...Його мужність і відчайдушна хоробрість були доведені героїськими подвигами», – писав про нього барон Розен.

У жовтні 1815 р., коли війська союзників перемогли Наполеона при Ватерлоо, полковник Ностиц став комендантом Парижа від Російської імперії. Пруссія, Австрія, Англія також мали своїх комендантів.

Його син, граф Іван Григорович Ностиц був найвідомішим у Російській імперії фотолюбителем. У 1896 р. у Відні був виданий альбом фотографій «Світлопис графа Ностица», що став унікальним історичним пам'ятником епохи. Як зазначала дослідниця Ольга Тюніна, тут були представлені портрети царської сім'ї, військові навчання за участю імператора, а також панорами Москви, Ялти і види культових пам'яток. Кошти від продажу альбому призначалися для Паньківського притулку графа Ностица на Дніпрі.

Граф Ностиц помер у 4 березня 1905 р. у Москві, був похований неподалік батька, матері, дружини і брата в маєтку Василівка. «Московские ведомости» в № 64 за 1905 р. відгукнулися на його смерть: «...Помер один з найстаріших георгіївських кавалерів, генерал-лейтенант Іван Григорович Ностиц... Він був відомий як видатний фотограф-любитель, чії знімки склали прикрасу фотографічних виставок».

Микола ЧАБАН

Родовое имение генерал-лейтенанта, георгиевского кавалера графа Ностица (1824–1905) – с. Васильевка – находилось в Новомосковском уезде Екатеринославщины, на правом берегу р. Самара.

Ностицы происходили из Силезии. Отец Ивана Григорьевича – граф Григорий Иванович Ностиц (1781–1838) – родился в Дрездене 10 июня 1781 г. Молодым поступил на русскую службу. Участвовал в Отечественной войне и европейских походах русской армии. Граф Ностиц по словам его сослуживца Федора Смида, был подлинным «образцом солдата». «...Его мужество и отчаянная храбрость были доказаны героическими подвигами», – писал о нем барон Розен.

В октябре 1815 г., когда войска союзников победили Наполеона при Ватерлоо, полковник Ностиц стал комендантом Парижа от Российской империи. Пруссия, Австрия, Англия также имели своих комендантов.

Его сын, граф Иван Григорьевич Ностиц, был известнейшим в Российской империи фотолюбителем. В 1896 г. в Вене был издан альбом фотографий «Светопись графа Ностица», ставший уникальным историческим памятником эпохи. Как отмечала исследовательница Ольга Тюнина, здесь были представлены портреты царской семьи, военные учения с участием императора, а также панорамы Москвы, Ялты и виды культовых памятников. Средства от продажи альбома предназначались для Паньковского приюта графа Ностица на Днепре.

Граф Ностиц скончался 4 марта 1905 г. в Москве, был похоронен близ отца, матери, жены и брата в поместье Васильевка. «Московские ведомости» в № 64 за 1905 г. откликнулись на его смерть: «...Скончался один из старейших георгиевских кавалеров, генерал-лейтенант Иван Григорьевич Ностиц... Он был известен как выдающийся фотограф-любитель, чьи снимки составляли украшение фотографических выставок».

Николай ЧАБАН

ГУБЕРНАТОРИ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ – НІМЦІ ЗА ПОХОДЖЕННЯМ

ГУБЕРНАТОРЫ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОЙ ГУБЕРНИИ – НЕМЦЫ ПО ПРОИСХОЖДЕНИЮ

У 1797 р. імператор Павло I перейменував Катеринославське намісництво в Новоросійську губернію, а Катеринослав – у Новоросійськ. Імператор Олександр I повернув місту на Дніпрі ім'я своєї бабусі – імператриці Катерини II, а колишнє намісництво розділив на Катеринославську й Таврійську губернії. У 1887 р. від першої були відокремлені Ростовський-на-Дону повіт і Таганрозьке градоначальство, і в складі губернії залишилося 8 повітів (Олександрівський, Бахмутський, Верхньодніпровський, Катеринославський, Маріупольський, Новомосковський, Павлоградський та Слов'яносербський).

Губернатори призначалися і звільнялися імператором. Усього в різний час Катеринославську губернію очолювали 12 губернаторів німецького походження.

В 1797 г. император Павел I переименовал Екатеринославское наместничество в Новороссийскую губернию, а Екатеринослав – в Новороссийск. Император Александр I возвратил городу на Днепре имя своей бабушки – императрицы Екатерины II, а прежнее наместничество разделил на Екатеринославскую и Таврическую губернии. В 1887 г. от первой были отделены Ростовский-на-Дону уезд и Таганрогское градоначальство, и в составе губернии осталось 8 уездов (Александровский, Бахмутский, Верхнеднепровский, Екатеринославский, Мариупольский, Новомосковский, Павлоградский и Славяносербский).

Губернаторы назначались и увольнялись императором. Всего в разное время Екатеринославскую губернию возглавляли 12 губернаторов немецкого происхождения.

БАРОН ФОН БЕРГ ПЕТРО ІВАНОВИЧ, дійсний статський радник у 1804–1807 рр.

БАРОН ФОН БЕРГ ПЕТР ИВАНОВИЧ, действительный статский советник в 1804–1807 гг.

На службі в Російській імперії з 1772 р. Поряд з державною діяльністю займався літературною творчістю (писав оди імператорським величностям) і перекладами. При ньому у 1805 р. у Катеринославі відкривалося перше училище на Соборній площі, пізніше – Катеринославська класична чоловіча гімназія (нині там – один з корпусів медакадемії). Помер після 1812 р.

На службе в Российской империи с 1772 г. Наряду с государственной деятельностью занимался литературным творчеством (писал оды императорским величествам) и переводами. При нем в 1805 г. в Екатеринославе открылось первое училище на Соборной площади, позже – Катеринославская классическая мужская гимназия (ныне там – один из корпусов медакадемии). Скончался после 1812 г.

ФРАНК ОТТО РОМАНОВИЧ, Катеринославський цивільний губернатор у 1831-1832 рр.

ФРАНК ОТТО РОМАНОВИЧ, Екатеринославский гражданский губернатор в 1831-1832 гг.

Призначено Катеринославським цивільним губернатором 12 серпня 1831 р. за пропозицією Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора графа М. С. Воронцова, якому сподобалася ініціативність Франка, проявлена у боротьбі з чумою і холерою на півдні імперії.

4 червня 1832 р. Отто Романович барон Пфейліцер-Франк був визначений «Таганрозьким, Ростовським, Нахичеванським і Маріупольським градоначальником, головним піклувальником купецького судноплавства по Азовському морю і начальником Таганрозького митного округу».

У червні 1833 р. у Таганрозі спалахнула нова епідемія холери, але барон Франк, маючи великий досвід боротьби з небезпечною хворобою, вже до серпня впорався з нею. У 1834 р., за вміле управління градоначальством у непростих умовах, Отто Романович отримує найвищу нагороду – орден Св. Анни 1-го ступеня.

Назначен Екатеринославским гражданским губернатором 12 августа 1831 г. по предложению Новороссийского и Бессарабского генерал-губернатора графа М. С. Воронцова, которому понравилась инициативность Франка, проявленная в борьбе с чумой и холерой на юге империи.

4 июня 1832 г. Отто Романович барон Пфейлицер-Франк был определен «Таганрогским, Ростовским, Нахичеванским и Мариупольским градоначальником, главным попечителем купеческого судоходства по Азовскому морю и начальником Таганрогского таможенного округа».

В июне 1833 г. в Таганроге вспыхнула новая эпидемия холеры, но барон Франк, имея большой опыт борьбы с опасной болезнью, уже к августу справился с ней. В 1834 г., за умелое управление градоначальством в непростых условиях, Отто Романович получает самую высокую награду – орден Св. Анны 1-й степени.

*Будинок барона фон Пфейліцер-Франка в центрі Таганрога
Катеринославської губернії*

*Дом барона фон Пфейлицер-Франка в центре Таганрога
Екатеринославской губернии*

ПЕУТЛІНГ АНДРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ, дійсний статський радник у 1837–1847 рр.

ПЕУТЛИНГ АНДРЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ, действительный статский советник в 1837–1847 гг.

У 1837 р. був призначений Катеринославським губернатором. При А. О. Пеутлінгу з 1838 р. почала виходити перша щотижнева газета «Катеринославські губернські відомості». Губернатор відзначений у записках Павла Петровича Вяземського, відомого історика літератури і археографа.

В 1837 г. был назначен Екатеринославским губернатором. При А. А. Пеутлинге с 1838 г. стала выходить первая еженедельная газета «Екатеринославские губернские ведомости». Губернатор отмечен в записках Павла Петровича Вяземского, известного историка литературы и археографа.

ФАБР АНДРІЙ ЯКОВИЧ, губернатор у 1847–1857 рр.,

дійсний статський радник; таємний радник,

один з найвідоміших губернаторів Катеринославської губернії

ФАБР АНДРЕЙ ЯКОВЛЕВИЧ, губернатор в 1847–1857 гг.,

действительный статский советник; тайный советник,

один из самых известных губернаторов Екатеринославской губернии

Народився 20 серпня 1789 р. у селі Сууксу Феодосійського повіту Таврійської губернії. У 1808 р. став головним форштмайстером (доглядачем лісів) усієї Таврійської губернії. З 1819 р. поступив на службу в канцелярію Таврійського цивільного губернатора «для ведення слідчих справ». У 1825 р. став Таврійським губернським прокурором. Потім – правителем канцелярії Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора князя М. С. Воронцова. Склав краєзнавчий нарис «Короткі відомості про Крим» і написав книгу «достопам'ятні старожитності Криму і з'єднані з ними спогади» (Одеса, 1859).

При А. Я. Фабрі в Катеринославі був відкритий постійний кам'яний театр у будинку спадкоємців купця Луцького на Гостинній вулиці (в районі нинішньої вулиці С. Гопнер), і 26 жовтня 1847 р. пройшли перші вистави – «Бабуся і внучка» і «Жовта рукавичка», а потім – «Ревізор» Гоголя.

При А. Фабрі був створений Катерининський проспект – один з кращих в Європі, розбиті розкішні бульвари, створений «музеум» (зараз – історичний музей ім. Д. І. Яворницького), військовий госпіталь.

У 1854 р., у розпал Кримської війни, прибувши у місто фельд'єгер вручив губернатору терміновий пакет: до Катеринослава рухаються з півдня обози з пораненими. За пропозицією знаменитого лікаря,

Родился 20 августа 1789 г. в селе Сууксу Феодосийского уезда Таврической губернии. В 1808 г. стал главным форштмайстером (смотрителем лесов) всей Таврической губернии. С 1819 г. поступил на службу в канцелярию Таврического гражданского губернатора «для ведения следственных дел». В 1825 г. стал Таврическим губернским прокурором. Затем – правителем канцелярии Новороссийского и Бессарабского генерал-губернатора князя М. С. Воронцова. Составил краеведческий очерк «Краткие сведения о Крыме» и написал книгу «Достопамятнейшие древности Крыма и соединенные с ними воспоминания» (Одесса, 1859).

При А. Я. Фабре в Екатеринославе был открыт постоянный каменный театр в доме наследников купца Луцкого на Гостиной улице (в районе нынешней улицы С. Гопнер), и 26 октября 1847 г. прошли первые спектакли – «Бабушка и внучка» и «Желтая перчатка», а затем – «Ревизор» Гоголя.

При А. Фабре был создан Катерининский проспект – один из лучших в Европе, разбиты роскошные бульвары, создан «музеум» (сейчас – исторический музей им. Д. И. Яворницкого), военный госпиталь.

В 1854 г., в разгар Крымской войны, прибывший в город фельд'єгер вручил губернатору срочный пакет: к Екатеринославу двигаются с юга обозы

академіка Пирогова місто було вирішено використувати як госпітальну базу. Тут був створений військовий госпіталь. У місті з'явилася вул. Воєнна (нині – пр. Пушкіна) і Севастопольське кладовище, де ховали померлих солдатів.

За станом здоров'я в 1857 р. Андрій Фабр залишив посаду губернатора, переїхав до Сімферополя, де помер 24 січня 1863 р.

10 листопада 2005 р. на колишньому будинку Мунштейна (пр. Карла Маркса, 41), де колись жив губернатор, було відкрито меморіальну дошку. Детально про Фабра можна прочитати в книзі О. М. Бобкової «А. Я. Фабр: портрет адміністратора на тлі епохи» (Київ, 2007).

СІВЕРС ОЛЕКСАНДР КАРЛОВИЧ, губернатор у 1857–1862 рр., граф, дійсний статський радник

СИВЕРС АЛЕКСАНДР КАРЛОВИЧ, губернатор у 1857–1862 гг., граф, действительный статский советник

Народився в 1823 р. у Харківській губернії. Його батько – знаменитий сенатор, командир епохи наполеонівських воєн, Карло Карлович Сіверс, походив з дворян Лифляндської губернії. Брат Олександра – граф Еммануїл Карлович (нар. у 1817 р.) став сенатором і обер-гофмейстером Височайшого двору; а сам Олександр спочатку Харківським, а потім – Катеринославським губернатором.

Брат Федора Достоевського – Андрій Михайлович, який приїхав до Катеринослава губернським архітектором у травні 1860 р., у своїх «Спогадах» писав: «Губернатор граф Олександр Карлович Сіверс був дуже і дуже досвідченим адміністратором і з підлеглими був дуже ввічливий, хоча і тримав себе на висоті свого становища».

Губернатор Сіверс організував проведення в Катеринославській губернії реформи 19 лютого 1861 р. – скасування кріпосного права. При ньому були побудовані новий Гостинний двір у центральній частині Великої Бульварної вулиці (на місці нинішньої площі Леніна); 2-поверховий корпус медичного інституту на Соборній площі, де раніше розміщувалася класична чоловіча гімназія; кам'яні арки через балки та багато інших будов. Помер у 1881 р.

с ранеными. По предложению знаменитого врача, академика Пирогова город было решено использовать как госпитальную базу. Здесь был создан военный госпиталь. В городе появилась ул. Военная (ныне – пр. Пушкина) и Севастопольское кладбище, где хоронили умерших солдат.

По состоянию здоровья в 1857 г. Андрей Фабр оставил должность губернатора, переехал в Симферополь, где умер 24 января 1863 г.

10 ноября 2005 г. на бывшем доме Мунштейна (пр. Карла Маркса, 41), где когда-то жил губернатор, была открыта мемориальная доска. Подробно о Фабре можно прочитать в книге О. М. Бобковой «А. Я. Фабр: портрет администратора на фоне эпохи» (Киев, 2007).

Родился в 1823 г. в Харьковской губернии. Его отец – знаменитый сенатор, командир эпохи наполеоновских войн, Карл Карлович Сиверс, происходил из дворян Лифляндской губернии. Брат Александра – граф Эммануил Карлович (род. в 1817 г.) стал сенатором и обер-гофмейстером Высочайшего двора; а сам Александр вначале Харьковским, а затем – Екатеринославским губернатором.

Брат Федора Достоевского – Андрей Михайлович, приехавший в Екатеринослав губернским архитектором в мае 1860 г., в своих «Воспоминаниях» писал: «Губернатор граф Александр Карлович Сиверс был очень и очень опытным администратором и с подчиненными был очень вежлив, хотя и держал себя на высоте своего положения».

Губернатор Сиверс организовал проведение в Екатеринославской губернии реформы 19 февраля 1861 г. – отмена крепостного права. При нем были построены новый Гостиный двор в центральной части Большой Бульварной улицы (на месте нынешней площади Ленина); 2-этажный корпус медицинского института на Соборной площади, где раньше размещалась классическая мужская гимназия; каменные арки через балки и многие другие строения. Умер в 1881 г.

ВЕВЕЛЬ ФОН КРИГЕР ГРИГОРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ,
військовий і цивільний губернатор у 1863–1865 рр., контр-адмірал почту Його Імператорської Величності
ВЕВЕЛЬ ФОН КРИГЕР ГРИГОРІЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ,
военный и гражданский губернатор в 1863–1865 гг., контр-адмирал свиты Его Императорского Величества

Народився в 1820 р. У 1831 р. вступив у Морський кадетський корпус, який закінчив у грудні 1836 р., у 1835 р. – проведений у гардемарини. Служив офіцером Балтійського флоту. У 1839 р. переведений на Чорноморський флот ад'ютантом до головного командира Чорноморського флоту і портів адмірала Лазарева. Брав участь у десантній висадці при взятті Туапсе. У 1856 році проведений у капітани 1-го рангу і призначений віце-директором гідрографічного департаменту Морського міністерства.

У 1863–1865 рр. – військовий губернатор Катеринослава і Катеринославський цивільний губернатор. З 1873 р. – віце-адмірал і директор гідрографічного департаменту Морського міністерства. Помер у 1881 році.

БАРОН ФОН РОЗЕНБЕРГ ЄВГЕН ВАСИЛЬОВИЧ,
губернатор у 1882-1883 рр., дійсний статський радник
БАРОН ФОН РОЗЕНБЕРГ ЄВГЕНИЙ ВАСИЛЬЕВИЧ,
губернатор в 1882-1883 гг., действительный статский советник

ШЛІППЕ ВОЛОДИМИР КАРЛОВИЧ,
губернатор у 1890–1893 рр., дійсний статський радник, камергер
ШЛИППЕ ВЛАДИМИР КАРЛОВИЧ,
губернатор в 1890–1893 гг., действительный статский советник, камергер

Народився в 1834 р. З 1854 по 1865 р. (сім 3-річних термінів поспіль) – почесний мировий суддя по Верейському повіту Московської губернії. У 1890–1893 рр., коли став Катеринославським губернатором, організував активну боротьбу з посухою. Створив «Товариство для заліснення степів» і «Товариство захисту від ярів». Після грандіозної повені, що затопила низинну частину міста і забрала сотні життів, розпорядився знести халупи навколо Жандармської балки і побудувати на цьому місці новий міський квартал з двоповерховими будинками і брукованими дорогами. Провів реформу в галузі експорту хліба за кордон. Займався питаннями

Родился в 1820 г. В 1831 г. поступил в Морской кадетский корпус, который окончил в декабре 1836 г., в 1835 г. – произведён в гардемарини. Служил офицером Балтийского флота. В 1839 г. переведен на Черноморский флот адъютантом к главному командиру Черноморского флота и портов адмиралу Лазареву. Участвовал в десантной высадке при занятии Туапсе. В 1856 году произведён в капитаны 1-го ранга и назначен вице-директором гидрографического департамента Морского министерства.

В 1863–1865 гг. – военный губернатор Екатеринослава и Екатеринославский гражданский губернатор. С 1873 г. – вице-адмирал и директор гидрографического департамента Морского министерства. Умер в 1881 году.

Родился в 1834 г. С 1854 по 1865 г. (семь 3-летних сроков подряд) – почетный мировой судья по Верейскому уезду Московской губернии. В 1890–1893 гг., став Екатеринославским губернатором, организовал активную борьбу с засухой. Создал «Общество для облесения степей» и «Общество защиты от оврагов». После грандиозного наводнения, затопившего низинную часть города и унесшего сотни жизней, распорядился снести лачуги вокруг Жандармской балки и построить на этом месте новый городской квартал с двухэтажными домами и мощеными дорогами. Провел реформу в области экспорта хлеба за границу. Занимался

економічного розвитку губернії – опікав будівництво потужних заводів, благоустрій.

Вперше в губернії Шліппе ввів наради земських начальників. При ньому в 1891 р. було відкрито перше реальне училище в будівлі на Катерининському проспекті, 16 (нині – 2-й корпус ДНУ), кілька народних шкіл, нічліжний будинок, головним чином – на кошти, зібрані губернатором на спеціально влаштовуваних концертах.

Став одним з ініціаторів введення державної монополії на продаж горілки по всій країні. До такого рішення влади підштовхнув «п'яний бунт», який стався в 1892 р. в Юзівці (суч. Донецьк в ті роки був у складі Катеринославської губернії). Доповідь В. К. Шліппе імператору з цією ідеєю була схвалена міністром фінансів С. Ю. Вітте (Є. В. Васильєва «Тульський губернатор В. К. Шліппе» // Німці Тульського краю: сторінки біографій. – Тула, 2007).

Найлютішим ворогом Шліппе в Катеринославі став губернський предводитель дворянства Олександр Струков. Внаслідок інтриг Струкова і міністра шляхів сполучення Аполлона Кривошеїна, який доводився Струкову свояком, Шліппе був змушений подати у відставку і виїхати губернатором в Тулу.

У Катеринославі Володимир Карловичу, за спогадами сина Федора, були влаштовані сердечні проводи, а один бульвар в центрі міста назвали його ім'ям.

Помер у 1923 році. Його правнук – петербургський професор Володимир Борисович Шліппе.

вопросами экономического развития губернии – опекал строительство мощных заводов, благоустройство.

Впервые в губернии Шлиппе ввел совещания земских начальников. При нем в 1891 г. было открыто первое реальное училище в здании на Екатерининском проспекте, 16 (ныне – 2-й корпус ДНУ), несколько народных школ, ночлежный дом, главным образом – на средства, собранные губернатором на специально устраиваемых концертах.

Стал одним из инициаторов введения государственной монополии на продажу водки по всей стране. К такому решению власти подтолкнул «пьяный бунт», случившийся в 1892 г. в Юзовке (совр. Донецк в те годы был в составе Екатеринославской губернии). Доклад В. К. Шлиппе императору с этой идеей был одобрен министром финансов С. Ю. Витте (Е. В. Васильева «Тульський губернатор В. К. Шлиппе» // Немцы Тульского края: страницы биографий. – Тула, 2007).

Злейшим врагом Шлиппе в Екатеринославе стал губернский предводитель дворянства Александр Струков. Вследствие интриг Струкова и министра путей сообщения Аполлона Кривошеина, который приходился Струкову свояком, Шлиппе был вынужден подать в отставку и уехать губернатором в Тулу.

В Екатеринославе Владимиру Карловичу, по воспоминаниям сына Федора, были устроены сердечные проводы, а один бульвар в центре города назвали его именем.

Умер в 1923 году. Его правнук – петербургский профессор Владимир Борисович Шлиппе.

*Губернатор Володимир Карлович Шліппе
Губернатор Владимир Карлович Шлиппе*

КЕЛЛЕР ФЕДІР ЕДУАРДОВИЧ,
генерал-лейтенант, губернатор у 1899–1904 рр.
КЕЛЛЕР ФЕДОР ЭДУАРДОВИЧ,
генерал-лейтенант, губернатор в 1899–1904 гг.

Біографія цього потомственного військового сповнена подвигів. Народився 15 серпня 1850 р., у 1868 р. закінчив Пажеський корпус. У 1876 р., закінчивши Миколаївську академію Генерального штабу, вступив добровольцем до лав сербської армії. Брав участь у російсько-турецькій війні 1877-1878 рр., відзначившись у знаменитих битвах під Плевною і на Шипці. За бойові заслуги нагороджений орденами Св. Володимира 4-го ступеня з мечами, Св. Станіслава 2-го ступеня з мечами, золотою шаблею з написом «За хоробрість» і орденом Св. Георгія 4-го ступеня. У 1878 р. призначений начальником штабу болгарського земського війська, а невдовзі очолив 1-шу гренадерську дивізію. Після війни брав участь у роботі міжнародної комісії в Константинополі з визначення меж Болгарського князівства.

Подальша кар'єра Келлера йшла стрімко. У 1882 р. він зарахований до почту імператора і нагороджений орденом Св. Анни 2-го ступеня, болгарським орденом Св. Олександра 3-го ступеня, у 1892 р. – орденом Св. Станіслава. Зарахований до Генерального штабу. У 1894 р. призначений директором Пажеського корпусу.

У 1899 р. проведений у генерал-лейтенанти, призначений Катеринославським губернатором.

Граф вступив в управління губернією в період розпочатої промислової кризи, що народила конфлікти між владою і обивателями. Однак, як згадують очевидці, йому вдалося встановити добрі стосунки з жителями. Катеринославці побачили людину скромну, доступну. Нерідко Келлера можна було бачити на Катерининському проспекті. Він любив гуляти один, без провожатих, поступаючись дорогою перехожим. Часом його можна було побачити в трамваї, де він жваво розмовляв з робітником або базарною торговкою, які й не підозрювали, що перед ними «перша особа губернії».

Працював Келлер дуже багато. Нерідко далеко за північ, коли весь губернаторський будинок був занурений у морок, у вікні його кабінету горіло світло.

Биография этого потомственного военного полна подвигов. Родился 15 августа 1850 г., в 1868 г. окончил Пажеский корпус. В 1876 г., окончив Николаевскую академию Генерального штаба, вступил добровольцем в ряды сербской армии. Участвовал в русско-турецкой войне 1877-1878 гг., отличившись в знаменитых сражениях под Плевной и на Шипке. За боевые отличия награжден орденами Св. Владимира 4-й степени с мечами, Св. Станислава 2-й степени с мечами, золотой саблей с надписью «За храбрость» и орденом Св. Георгия 4-й степени. В 1878 г. назначен начальником штаба болгарского земского войска, а вскоре возглавил 1-ю гренадерскую дивизию. После войны участвовал в работе международной комиссии в Константинополе по определению границ Болгарского княжества.

Дальнейшая карьера Келлера шла стремительно. В 1882 г. он зачислен в свиту императора

У числі заслуг губернатора – участь у будівництві 2-ї Катерининської залізниці, благоустрій міста, охорона сільських місцевостей від грабежу і розбоїв, організація з'їздів начальників поліції і земських начальників, благодійність, реорганізація опікунської справи, заступництво установам освіти, число яких у губернії за 4 року збільшилося майже вдвічі.

При Ф. Е. Келлері в 1901 р. було побудовано нову будівлю міської управи за проектом Дмитра Скоробогатова – на місці старої на лівому розі Катерининського проспекту, 23 та Управської вулиці (нині вул. Виконкомівська). 27 жовтня 1901 р. відкрито пам'ятник Пушкіну на перехресті вул. Воєнної і Короткої (нині – вул. Чичеріна). І 30 вересня 1901 р. відкрито комерційне училище ім. Миколи II на Тюремній площі.

Будучи членом Катеринославського наукового товариства, Ф. Е. Келлер багато зробив для створення в Катеринославі обласного музею імені О. М. Поля, який був відкритий у будівлі комерційного училища, і одним з перших зробив пожертвування (А. Г. Авчінніков «Пам'яті гр. Ф. Е. Келлера». – Катеринослав, 1909).

7 березня 1904 р., після початку російсько-японської війни, указом імператора: «Катеринославського губернатора генерал-лейтенанта графа Келлера Всемилоливо звільнити від цієї посади з нагоди призначення в розпорядження військового міністра». Таким було бажання самого графа, бо, на його думку, «солдат повинен бути на війні». Проводжали його пишно. 12 березня 1904 р. у залі Міського будинку зібралася вся еліта міста.

Справжній військовий, Ф. Е. Келлер загинув у бою: 18 липня в Маньчжурії, на посаді начальника Східного загону, під час бою на Янзелінському перевалі він проїхав верхи до найбільш обстрілюваної японцями батареї і загинув, пронизаний 36 кулями ворожої шрапнелі.

Як писала газета «Русское слово», з Катеринослава в далекий Зарайськ виїхала делегація від міста, земства, залізниці та редакції газети «Придніпровський край». На могилу героя делегати поклали срібні вінки від восьми повітових земств і губернського земства, міста, редакції газети, франко-бельгійської колонії, товариства піклувальників про дітей, гу-

и награжден орденом Св. Анны 2-й степени, болгарским орденом Св. Александра 3-й степени, в 1892 г. – орденом Св. Станислава. Зачислен в Генеральный штаб. В 1894 г. назначен директором Пажеского корпуса.

В 1899 г. произведён в генерал-лейтенанты, назначен Екатеринославским губернатором.

Граф вступил в управление губернией в период начавшегося промышленного кризиса, породившего конфликты между властью и обывателями. Однако, как вспоминают очевидцы, ему удалось установить добрые отношения с жителями. Екатеринославцы увидели человека скромного, доступного. Нередко Келлера можно было видеть на Екатерининском проспекте. Он любил гулять один, без провожатых, уступая дорогу прохожим. Порой его можно было увидеть в трамвае, оживленно беседующим с рабочим или базарной торговкой, которые и не подозревали, что перед ними «первое лицо губернии».

Работал Келлер очень много. Нередко далеко за полночь, когда весь губернаторский дом был погружен во мрак, в окне его кабинета горел свет.

В числе заслуг губернатора – участие в строительстве 2-й Катерининской железной дороги, благоустройство города, охрана сельских местностей от грабежа и разбоев, организация съездов начальников полиции и земских начальников, благотворительность, реорганизация попечительского дела, покровительство учреждениям просвещения, число которых в губернии за 4 года увеличилось почти вдвое.

При Ф. Э. Келлере в 1901 г. было построено новое здание городской управи по проекту Дмитрия Скоробогатова – на месте старого на левом углу Екатерининского проспекта, 23 и Управской улицы (ныне ул. Исполкомовская). 27 октября 1901 г. открыт памятник Пушкину на перекрестке ул. Воєнної і Короткої (ныне – ул. Чичеріна). И 30 сентября 1901 г. открыто коммерческое училище им. Николая II на Тюремной площади.

Будучи членом Катеринославского научного общества, Ф. Э. Келлер много сделал для создания в Катеринославе областного музея имени А. Н. Поля, который был открыт в здании ком-

Губернатор Ф. Е. Келлер
Губернатор Ф. Э. Келлер

бернського правління, губернської канцелярії і міської поліції.

Похований Ф. Е. Келлер у родинній усипальні в маєтку Сенниці.

НЕЙГАРДТ ОЛЕКСІЙ БОРИСОВИЧ,
губернатор у 1905-1906 рр., сенатор,
гофмейстер Височайшого двору,
керівник російських націоналістів у Державній Раді

НЕЙГАРДТ АЛЕКСЕЙ БОРИСОВИЧ,
губернатор в 1905-1906 гг., сенатор,
гофмейстер Высочайшего двора,
руководитель русских националистов в Государственном Совете

Народився 1 вересня 1863 р. у Москві в родині дійсного таємного радника, обер-гофмейстера Височайшого двору Бориса Олександровича Нейгардта з дворянського роду австрійського походження.

Після закінчення Пажеського корпусу пішов

мерческого училища, и одним из первых сделал пожертвования (А. Г. Авчинников «Памяти гр. Ф. Э. Келлера». – Екатеринбург, 1909).

7 марта 1904 г., после начала русско-японской войны, указом императора: «Екатеринославского губернатора генерал-лейтенанта графа Келлера Всемилоостивейше уволить от настоящей должности по случаю назначения в распоряжение военного министра». Таким было желание самого графа, ибо, по его мнению, «солдат должен быть на войне». Провожали его пышно. 12 марта 1904 года в зале Городского дома собрался весь цвет города.

Настоящий военный, Ф. Э. Келлер пал в бою: 18 июля в Маньчжурии, в должности начальника Восточного отряда, во время боя на Янзелинском перевале он проехал верхом к наиболее обстреливаемой японцами батарее и пал, сраженный 36 пулями неприятельской шрапнели.

Как писала газета «Русское слово», из Екатеринослава в далекий Зарайск выехала делегация от города, земства, железной дороги и редакции газеты «Приднепровский край». На могилу героя делегаты возложили серебряные венки от восьми уездных земств и губернского земства, города, редакции газеты, франко-бельгийской колонии, общества попечителей о детях, губернского правления, губернской канцелярии и городской полиции.

Похоронен Ф. Э. Келлер в семейной усыпальнице в имении Сенницы.

Родился 1 сентября 1863 г. в Москве в семье действительного тайного советника, обер-гофмейстера Высочайшего двора Бориса Александровича Нейгардта из дворянского рода австрийского происхождения.

у лейб-гвардії Преображенський полк, але вже в 1894 р. був звільнений з військової служби в чині гвардії поручика. Присвятив себе господарській діяльності у своєму маєтку в Нижньогородській губернії.

У смутному 1905 р. Олексій Нейгардт знову покликаний на службу. 30 липня був призначений Катеринославським губернатором з одночасним проведенням у дійсні статські радники (чин, прирівняний до генеральського). Новий губернатор виступав на відкритті музею ім. О. М. Поля в новому приміщенні під час 13-го Всеросійського археологічного з'їзду в Катеринославі в 1905 р.

Однак робота на новій посаді не заладилася (Нейгардт занадто палко любив свій Нижньогородський край), і в зв'язку з хворобою він попросився у відставку. 5 січня 1906 р. звільнений з зарахуванням до Міністерства внутрішніх справ.

Згодом О. Нейгардт – постійний учасник дворянських з'їздів, організатор Групи правого центру, що стала головною опорою уряду Петра Столипіна у верхній палаті Думи, потім – член Державної Ради. За роботу в Будівельному комітеті по спорудженню в Санкт-Петербурзі Феодорівського собору на честь 300-річчя Дому Романових отримав найвищу подяку від імператора Миколи II, а 4 березня 1914 р. був призначений ктитором храму-пам'ятника. Під час Першої світової війни став головою Комітету Великої князівни Тетяни Миколаївни для надання допомоги постраждалим від воєнних лих. У жовтні 1917 р. звільнений зі служби більшовиками. Міг виїхати за кордон, як і багато співвітчизників, але вчинив інакше. 7 червня 1918 р. разом з єпископом Лаврентієм (Князевим) і настоятелем Нижньогородського кафедрального собору священником Олексієм Порфирьевим підписав відозву до пастви, яка закликала протестувати проти закриття православних храмів, монастирів і конфіскації церковного майна. Незабаром всі, хто підписався, були заарештовані і розстріляні. У 2000 р. мученик О. Нейгардт прославлений в образі святих Архієрейським собором Російської православної церкви.

Після закінчення Пажеского корпусу пошел в лейб-гвардії Преображенський полк, но уже в 1894 г. был уволен с воинской службы в чине гвардии поручика. Посвятил себя хозяйственной деятельности в своем имении в Нижегородской губернии.

В смутном 1905 г. Алексей Нейгардт вновь призван на службу. 30 июля был назначен Екатеринославским губернатором с одновременным производством в действительные статские советники (чин, равный генеральскому). Новый губернатор выступал на открытии музея им А. Н. Поля в новом помещении во время 13-го Всероссийского археологического съезда в Екатеринославе в 1905 г.

Однако работа в новой должности не заладилась (Нейгардт слишком горячо любил свой Нижегородский край), и в связи с болезнью он попросился в отставку. 5 января 1906 г. уволен с причислением к Министерству внутренних дел.

Впоследствии А. Нейгардт – постоянный участник дворянских съездов, организатор Группы правого центра, ставшей главной опорой правительства Петра Столыпина в верхней палате Думы, затем – член Государственного Совета. За труды в Строительном комитете по сооружению в Санкт-Петербурге Феодоровского собора в честь 300-летия Дома Романовых получил высочайшую благодарность от императора Николая II, а 4 марта 1914 г. был назначен ктитором храма-памятника. Во время Первой мировой войны стал председателем Комитета Великой княжны Татьяны Николаевны для оказания помощи пострадавшим от военных бедствий. В октябре 1917 г. уволен со службы большевиками. Мог уехать за границу, как и многие соотечественники, но поступил иначе. 7 июня 1918 г. вместе с епископом Лаврентием (Князевым) и настоятелем Нижегородского кафедрального собора священником Алексеем Порфирьевым подписал воззвание к пастве, призывающее протестовать против закрытия православных храмов, монастырей и конфискации церковного имущества. Вскоре все подписавшиеся были арестованы и расстреляны. В 2000 г. мученик А. Нейгардт прославлен в лике святих Архиерейским собором Русской православной церкви.

КЛІНГЕНБЕРГ ОЛЕКСАНДР МИХАЙЛОВИЧ,
губернатор у 1906–1909 рр., статський радник, камергер
КЛИНГЕНБЕРГ АЛЕКСАНДР МИХАЙЛОВИЧ,
губернатор в 1906–1909 гг., статский советник, камергер

Дід Олександра Михайловича – генерал від інфантерії Карл Фрідріхович Клінгенберг – довгий час був головним директором кадетських корпусів всієї Російської імперії. Батько був губернатором в Рязані і В'ятці. Олександр Клінгенберг народився в 1860 р. Закінчив юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету. З 1902 р. – прокурор Катеринославського, і з 1904 р. – Київського окружних судів. З 1906 р. – товариш прокурора Київської судової палати, з липня того ж 1906 р. призначений Катеринославським губернатором. Неодноразово здійснював об'їзди губернії, яка знаходилася на воєнному становищі. Був попечителем Катеринославської вченої архівної комісії. Нагороджений орденами Св. Анни 3-го і 2-го ступенів і французьким орденом Почесного легіону. У 1909 р., під час епідемії тифу, провідував тифозні бараки в повітах, захворів на висипний тиф і помер.

Дед Александра Михайловича – генерал от инфантерии Карл Фридрихович Клингенберг – долгое время был главным директором кадетских корпусов всей Российской империи. Отец был губернатором в Рязани и Вятке. Александр Клингенберг родился в 1860 г. Окончил юридический факультет Санкт-Петербургского университета. С 1902 г. – прокурор Екатеринославского, и с 1904 г. – Киевского окружных судов. С 1906 г. – товарищ прокурора Киевской судебной палаты, с июля того же 1906 г. назначен Екатеринославским губернатором. Неоднократно совершал объезды губернии, которая находилась на военном положении. Был попечителем Екатеринославской ученой архивной комиссии. Награжден орденами Св. Анны 3-й и 2-й степеней и французским орденом Почетного легиона. В 1909 г., во время эпидемии тифа, навещал тифозные бараки в уездах, заболел сыпным тифом и умер.

ФОН ГЕСБЕРГ КОСТЯНТИН ДМИТРОВИЧ
ФОН ГЕСБЕРГ КОНСТАНТИН ДМИТРИЕВИЧ

Останнім головою Катеринославської губернської земської управи був Костянтин Дмитрович фон Гесберг. Він також був головою Біржового комітету Катеринослава, а першим головою Катеринославської товарної біржі був Л. М. Вургафт (1907–1911).

З жовтня 1912 р. К. Д. Гесберг був обраний від земства до складу Ради музею Катеринослава. Костянтин Дмитрович був гласним Новомосковського земства, редактором Вісника Південно-російської обласної виставки, в. о. голови Катеринославської губернської земської управи, а з 1913 р. – головою губернської управи.

Последним председателем Екатеринославской губернской земской управы был Константин Дмитриевич фон Гесберг. Он также был председателем Биржевого комитета Екатеринослава, а первым председателем Екатеринославской товарной биржи был Л. М. Вургафт (1907–1911).

3 октября 1912 г. К. Д. Гесберг был избран от земства в состав Совета музея Екатеринослава. Константин Дмитриевич был гласным Новомосковского земства, редактором Вестника Южно-русской областной выставки, и. о. председателя Екатеринославской губернской земской управы, а с 1913 г. – председателем губернской управы.

ЗМІСТ

СТОЛИЦЯ НА ДНІПРІ	6	НІМЕЦЬКА ЄВАНГЕЛЬСЬКО-ЛЮТЕРАНСЬКА ГРОМАДА СВЯТОЇ КАТЕРИНИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ	59
НІМЦІ УКРАЇНИ В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ	11	НІМЦІ ПРИДНІПРОВ'Я: ВІД ДАВНИНИ ДО НАШИХ ДНІВ	67
ЕТНІЧНІ НІМЦІ – ГЕРОЇ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ	12	Загадка Данпарштадта – столиці невідомої імперії	67
Анатолій Якович Брандис	12	НІМЕЦЬКІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ	72
Федір Федорович Бендер	13	НІМЦІ В ІСТОРІЇ КАТЕРИНОСЛАВА – ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	75
Вольдемар Карлович Венцель	14	ОЛЕКСАНДР ПОЛЬ, ОСНОВОПОЛОЖНИК ІНДУСТРІЇ ПРИДНІПРОВ'Я ТА ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ	79
Ян Людвігович Райнберг	15	ЗАВОД ГАНТКЕ – МАЙБУТНІЙ НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИЙ ТРУБОПРОКАТНИЙ	82
Юрій Маркович Гессен: фронт в тилу ворога ...	17	БРАТИ РЕЙНГАРД: ЗАСНОВНИКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА БОТАНІЧНОГО САДУ	84
Роберт Олександрович Клейн	19	ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКОГО ПРАВА В КАТЕРИНОСЛАВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	85
Німецьке антифашистське підпілля Павлограда	21	АРХІТЕКТОРИ КАТЕРИНОСЛАВА – ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	87
Манфред Генріхович Ессі-Езінг	22	Фердинанд Августович фон Гаген	88
Клара Адольфівна Таблер	23	Катеринославський модерн від Дітріха Тіссена	90
МИХАЙЛО КУЗЬМИЧ ЯНГЕЛЬ	24	Євген-Карл Федорович Шреттер	93
СУЧАСНІСТЬ: НІМЕЦЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ	25	Карл Роде – перший лікар і аптекар Катеринослава	94
ЛАСКАВО ПРОСИМО В НІМЕЦЬКУ ОРГАНІЗАЦІЮ «ВІДЕРГЕБУРТ»!	27	Аптека Пріцкера	94
СТВОРЕННЯ ВСЕСОЮЗНОГО ТОВАРИСТВА РАДЯНСЬКИХ НІМЦІВ «ВІДРОДЖЕННЯ»	34	Герман Бергман: землевласник, меценат, депутат Державної Думи Росії	95
МИКОЛАЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР НІМЕЧЧИНИ	35	Іван Григорович Ностіц – воєначальник і перший фотолюбитель Російської імперії ...	97
ЄВГЕН ГЕССЕН: «ТОВАРИСТВО НІМЕЦЬКОЇ МОЛОДІ «ДАНПАРШТАДТ» СЛІДУЄ ПРИНЦИПАМ, ЗАКЛАДЕНИМ СТАРШИМИ ПОКОЛІННЯМИ ЕТНІЧНИХ НІМЕЦЬКИХ ЛІДЕРІВ»	36	ГУБЕРНАТОРИ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ – НІМЦІ ЗА ПОХОДЖЕННЯМ	99
ПАРТИЗАНСЬКИМИ СТЕЖКАМИ	43	Барон фон Берг Петро Іванович	100
ПОЛЯРНА ОДІССЕЯ СЕРГІЯ ГОРДІЄНКА	44	Франк Отто Романович	100
ДОПОМОГА Й ТЕПЛО СЕРДЕЦЬ – ДІТЯМ	47	Пеутлінг Андрій Олександрович	101
НІМЕЦЬКИЙ ФОЛЬКЛОРНИЙ АНСАМБЛЬ СЕНЬОРИВ (ЛЮДЕЙ СТАРШОГО ВІКУ) «GUTEN ABEND»	48	Фабр Андрій Якович	101
НОВОМОСКОВСЬК: МАЛЕНЬКА ІСТОРІЯ ВЕЛИКОЇ НІМЕЦЬКОЇ РОДИНИ	50	Сіверс Олександр Карлович	102
ПЕРШИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР НІМЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ У ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКУ	53	Вевель фон Крігер Григорій Олександрович ..	103
ДИТЯЧИЙ ФОЛЬКЛОРНИЙ ТАНЦЮВАЛЬНИЙ КОЛЕКТИВ «ФОГЕЛЬ»	54	Барон фон Розенберг Євген Васильович	103
КРИВОРІЗЬКА МІСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ТОВАРИСТВО НІМЦІВ «ВІДЕРГЕБУРТ»	55	Шліппе Володимир Карлович	103
		Келлер Федір Едуардович	105
		Нейгардт Олексій Борисович	107
		Клінгенберг Олександр Михайлович	109
		Фон Гесберг Костянтин Дмитрович	109

СОДЕРЖАНИЕ

СТОЛИЦА НА ДНЕПРЕ	6	НЕМЕЦКАЯ ЕВАНГЕЛИЧЕСКО-ЛЮТЕРАНСКАЯ ОБЩИНА СВЯТОЙ ЕКАТЕРИНЫ В ДНЕПРОПЕТРОВСКЕ	59
НЕМЦЫ УКРАИНЫ В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ	11	НЕМЦЫ ПРИДНЕПРОВЬЯ: ОТ ДРЕВНОСТИ ДО НАШИХ ДНЕЙ	67
ЭТНИЧЕСКИЕ НЕМЦЫ - ГЕРОИ СОВЕТСКОГО СОЮЗА	12	Загадка Данпарштадта – столицы неизвестной империи	67
Анатолий Яковлевич Брандыс	12	НЕМЕЦКИЕ ПЕРЕСЕЛЕНЦЫ НА ЗЕМЛЯХ УКРАИНЫ	72
Федор Федорович Бендер	13	НЕМЦЫ В ИСТОРИИ ЕКАТЕРИНОСЛАВА – ДНЕПРОПЕТРОВСКА	75
Вольдемар Карлович Венцель	14	АЛЕКСАНДР ПОЛЬ, ОСНОВОПОЛОЖНИК ИНДУСТРИИ ПРИДНЕПРОВЬЯ И ИСТОРИЧЕСКОГО МУЗЕЯ	79
Ян Людвигович Райнберг	15	ЗАВОД ГАНТКЕ – БУДУЩИЙ НИЖНЕДНЕПРОВСКИЙ ТРУБОПРОКАТНЫЙ	82
Юрий Маркович Гессен: фронт в тылу врага ...	17	БРАТЬЯ РЕЙНГАРД: СОЗДАТЕЛИ ДНЕПРОПЕТРОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА И БОТАНИЧЕСКОГО САДА	84
Роберт Александрович Клейн	19	ИССЛЕДОВАТЕЛЬ ИСТОРИИ НЕМЕЦКОГО ПРАВА В ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ	85
Немецкое антифашистское подполье Павлограда	21	АРХИТЕКТОРЫ ЕКАТЕРИНОСЛАВА – ДНЕПРОПЕТРОВСКА	87
Манфред Генрихович Эсси-Эзинг	22	Фердинанд Августович фон Гаген	88
Клара Адольфовна Таблер	23	Екатеринославский модерн от Дитриха Тиссена	90
МИХАИЛ КУЗЬМИЧ ЯНГЕЛЬ	24	Евгений-Карл Федорович Шреттер	93
СОВРЕМЕННОСТЬ: НЕМЕЦКОЕ ВОЗРОЖДЕНИЕ НА ДНЕПРОПЕТРОВЩИНЕ ...	25	Карл Роде – первый врач и аптекарь Екатеринослава	94
ДОБРО ПОЖАЛОВАТЬ В НЕМЕЦКУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ «ВИДЕРГЕБУРТ»!	27	Аптека Прицкера	94
СОЗДАНИЕ ВСЕСОЮЗНОГО ОБЩЕСТВА СОВЕТСКИХ НЕМЦЕВ «ВОЗРОЖДЕНИЕ»	34	Герман Бергман: землевладелец, меценат, депутат Государственной Думы России	95
НИКОЛАЕВСКИЙ РЕГИОНАЛЬНЫЙ ИНФОРМАЦИОННЫЙ ЦЕНТР ГЕРМАНИИ ...	35	Иван Григорьевич Ностиц – военачальник и первый фотолюбитель Российской империи ...	97
ЕВГЕНИЙ ГЕССЕН: «ОБЩЕСТВО НЕМЕЦКОЙ МОЛОДЕЖИ «ДАНПАРШТАДТ» СЛЕДУЕТ ПРИНЦИПАМ, ЗАЛОЖЕННЫМ СТАРШИМИ ПОКОЛЕНИЯМИ ЭТНИЧЕСКИХ НЕМЕЦКИХ ЛИДЕРОВ»	36	ГУБЕРНАТОРЫ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОЙ ГУБЕРНИИ – НЕМЦЫ ПО ПРОИСХОЖДЕНИЮ ...	99
ПАРТИЗАНСКИМИ ТРОПАМИ	43	Барон фон Берг Петр Иванович	100
ПОЛЯРНАЯ ОДИССЕЯ СЕРГЕЯ ГОРДИЕНКО ...	44	Франк Отто Романович	100
ПОМОЩЬ И ТЕПЛО СЕРДЕЦ – ДЕТЯМ	47	Пеутлинг Андрей Александрович	101
НЕМЕЦКИЙ ФОЛЬКЛОРНЫЙ АНСАМБЛЬ СЕНЬОРОВ (ЛЮДЕЙ СТАРШЕГО ВОЗРАСТА) «GUTEN ABEND»	48	Фабр Андрей Яковлевич	101
НОВОМОСКОВСК: МАЛЕНЬКАЯ ИСТОРИЯ БОЛЬШОЙ НЕМЕЦКОЙ СЕМЬИ	50	Сиверс Александр Карлович	102
ПЕРВЫЙ РЕГИОНАЛЬНЫЙ ЦЕНТР НЕМЕЦКОЙ КУЛЬТУРЫ В УКРАИНЕ В ДНЕПРОДЗЕРЖИНСКЕ	53	Вевель фон Кригер Григорий Александрович ..	103
ДЕТСКИЙ ФОЛЬКЛОРНЫЙ ТАНЦЕВАЛЬНЫЙ КОЛЛЕКТИВ «ФОГЕЛЬ»	54	Барон фон Розенберг Евгений Васильевич ...	103
КРИВОРОЖСКАЯ ГОРОДСКАЯ ОБЩЕСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ «ОБЩЕСТВО НЕМЦЕВ «ВИДЕРГЕБУРТ»	55	Шлиппе Владимир Карлович	103
		Келлер Федор Эдуардович	105
		Нейгардт Алексей Борисович	107
		Клингенберг Александр Михайлович	109
		Фон Гесберг Константин Дмитриевич	109

Серія «Національно-культурні товариства Дніпропетровщини»

Громадсько-політичне видання

**НІМЦІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ:
історія та сучасність**

Документальні нариси

(Українською та російською мовами)

У виданні використані світлини з особистих архівів,
фондів товариства «Відергебурт», фотографії облдержадміністрації,
директора МГО «Інститут Україніки» О. Лазька, фотографів Юлії Синиці
та Сергія Старини, з архіву фонду музею «Артек» (хранитель Валентина
Іванівна Коломийчук та головний редактор сайта «Артек»
Юрій Миколайович Малишев), членів ДОТН «Відергебурт»
Дмитра Будима та Володимира Решетняка

Відповідальний за випуск *О. В. Ананьєв*

Технічний редактор *В. А. Усенко*

Коректор *В. А. Нечай*

Комп'ютерний дизайн та верстка *Н. А. Ксенжик*

Підписано до друку 21.12.2012. Формат 60x90 ¹/₈.

Папір крейдяний. Друк офсетний.

Ум.-друк. арк. 15,6. Ум. фарбовідб. 65,6. Обл.-вид. арк. 17,4.

Наклад 1000 прим. Замовл. № 4281.

Видавництво ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «АРТ-ПРЕС»
49010, м. Дніпропетровськ, Лоцманський узвіз, 10-А
Свідоцтво ДК № 4052 від 21.04.2011 р.

Друкарня ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «АРТ-ПРЕС»
49010, м. Дніпропетровськ, Лоцманський узвіз, 10-А
тел./факс (056) 370-20-27
www.artpress.com.ua

ISBN 978-966-348-305-4